

Kampen om värderingarna

Sociokulturella konflikter
i en polariserad tid

Innehåll

- 5 **Förord**
- 6 **Resultaten i korthet**
- 7 **Om Data för Demokrati**

- 8 **1. Hur vi har gått tillväga**
- 10 Unika attitydsgrupper
- 10 Kartlägningsmodellen
- 10 Metodologiska dilemman – vad är det vi mäter?
- 12 Begrepp
- 13 Definitioner
- 14 Radikal- och ytterhöger

- 15 **2. Sociokulturella frågor i fokus**
- 16 Populismen vinner på nya konfliktlinjer
- 17 Populism + nationalism = sant
- 18 Normalisering av rasism
- 18 Från rasbiologi till kulturell rasism

- 20 **3. Vad tycker svenskarna?**
- 23 Fokus på brott och invandring
- 25 Överskattning av brottslighetens omfattning
- 27 Tilliten stor men tryggheten minskar
- 30 Hellre gränser än globalisering
- 30 Fritidsintressen viktigast för identiteten
- 32 Respekt för statsskick och lagar viktigast
- 33 Misslyckad integration
- 34 Förändrad syn på invandring
- 37 Vem som invandrar avgörande
- 40 Islamofobi och afrofofi vanligt
- 40 Glapp mellan fakta och föreställningar
- 43 Rasism som samhällsproblem
- 43 Delvis samstämmighet om jämställdhet
- 45 En tredjedel tror på konspirationsteorier

48 **4. Attitydgrupper: ett nytt sätt att förstå det politiska landskapet**

- 49 Attitydgrupperna indelade utifrån öppenhet
- 51 De inkluderande grupperna
- 51 De ambivalenta grupperna
- 52 De exkluderande grupperna
- 55 *Övertygade inkluderande*
- 57 *Bekymrade inkluderande*
- 59 *Alienerade ambivalenta*
- 61 *Bekväma ambivalenta*
- 63 *Missnöjda exkluderande*
- 65 *Övertygade exkluderande*

68 **5. Kampen om svenskheten**

- 69 Nationellt självbestämmande vs. globalisering
- 71 Identiteten i fokus
- 72 Svenskhet och tillhörighet
- 76 Vad krävs för att definieras som svensk?
- 77 Viktigt att respektera statsskick och lagar

79 **6. Invandringen – en politisk vattendelare**

- 81 Tydliga skiljelinjer
- 81 Invandrare vs. svenskar?
- 84 Ekonomiska och kulturella hot
- 86 De exkluderande ser få fördelar
- 88 Stor spridning och kluvenhet
- 90 Majoritet ser integrationen som misslyckad

93 **7. Falska hotbilder**

- 94 Köpt ytterhögerns verklighetsbild
- 95 Oro för brottslighet i topp
- 99 De exkluderande litar minst på andra
- 100 De ambivalenta litar mest på institutioner
- 102 Relationer ger positivare attityder
- 103 Rasistiskt synsätt hos de exkluderande
- 109 De ambivalenta visar tecken på antisemitism
- 109 Farliga demografiska myter
- 111 De exkluderande mer auktoritära
- 113 En tredjedel tror på konspirationsteorier

118 **8. Rasismens konsekvenser**

- 120 En av fem utsätts för rasism
- 120 Svårigheten att mäta utsatthet
- 121 Subjektiv bedömning av utsatthet
- 121 Män och yngre drabbas mer
- 124 Var femte utsätts minst en gång i veckan
- 125 Många drabbas av flera sorters rasism
- 126 En tredjedel av de utsatta möter rasism på jobbet
- 129 Utsatthet och födelseland
- 131 Etnicitet och nationalitet vanlig orsak
- 132 Varannan utlandsfödd utsatt för rasism
- 133 Födelseland inte avgörande
- 133 Utövande muslimer mest utsatta
- 138 Rasismen påverkar livskänslan
- 140 Lägre tillhörighet hos religiösa

143 **9. Avslutande diskussion**

- 144 Inkluderande, exkluderande och mittemellan
- 145 Mittenalternativet mer tilltalande än ytterkanterna
- 145 Migrationspolitiken som en proxyfråga
- 146 Rasistiska föreställningar och utsatthet för rasism
- 147 Integration och bilden av det svenska
- 147 Inkluderande och exkluderande svenskhet
- 148 Grogrund för nationalistiska och auktoritära krafter
- 149 Brottsligheten som en röd tråd
- 150 Grupperingens potential för samhällsförändring

152 **Referenser**

156 **Metodbilaga**

Förord

Vi lever i en konfliktfylld och orolig tid. Negativa attityder gentemot minoriteter och flyktingar har politiserats och stödet för nationalistiska partier har ökat, både i Sverige och internationellt. Samtidigt har etablerade partier, såväl liberala, konservativa som socialdemokratiska, anpassat sin politik och retorik till ytterhögers logik. Globalt syns en trend där utrymmet för demokrati och ett fritt civilsamhälle krymper. Tecknen syns även i Sverige. Det ställer civilsamhället och i förlängningen vår demokrati inför en stor utmaning.

En av förklaringarna till detta skifte är att tidigare konfliktlinjer utökas eller ersätts av nya. Tidigare var fokus på så kallat socioekonomiska frågor, där debatten fördes längs en klassisk höger-vänster-skala. Idag präglas det politiska samtalet alltmer av sociokulturella frågor. Frågor som exempelvis invandring, integration eller mångkultur hamnar i fokus. Trots frågornas komplexitet blir debatten ofta polariserad och väcker starka känslor. Fokusförskjutningen ger också livsluft åt ytterhögers vars rasistiska ideologi formats kring just den typen av frågor.

För att kunna möta hotet mot ett öppet och demokratiskt samhälle, och för att förbättra arbetet med att stärka mänskliga rättigheter, behöver vi förstå

skiljelinjerna i detta nya politiska landskap. Det hoppas vi bidra till med den här rapporten. Vi har genom datainsamling och statistiska analyser delat in befolkningen i sex attitydgrupper. Genom att titta närmare på grupperna får vi en bättre förståelse för hur olika värderingar ser ut i befolkningen och hur de hänger ihop med andra faktorer som utbildningsnivå, inkomst och kön. Vi har även utvecklat en kartläggningsmodell som gör att vi kan se hur grupperna är fördelade geografiskt. Det gör att vi i denna rapport kan presentera en unik bild av åsiktsläggen i det sociokulturella politiska landskapet.

Det är en bitvis dystert bild vi ser. En del av befolkningen ser mörkt på framtiden, känner misstro och har djupt negativa attityder gentemot människor med bakgrund i andra delar av världen. Men det finns också de som stöder öppenhet och inkludering. Vi behöver hitta sätt att stärka dessa men även förstå vad som skapar osäkerhet, missnöje och otrygghet hos de som ser mörkt på framtiden.

Med denna rapport kan vi förhoppningsvis bidra till att dels nyansera och fördjupa en debatt som ofta blir förenklad och präglas av falska hotbilder. Och dels bidra med effektivare verktyg för civilsamhället att stärka arbetet mot rasism och för demokrati och mänskliga rättigheter.

Resultaten i korthet

- Sveriges befolkning kan delas upp i sex olika attitydgrupper när det kommer till sociokulturella frågor. Två av grupperna har generellt en exkluderande hållning. Tillsammans utgör de 46 procent av befolkningen. Två av grupperna har en inkluderande inställning och utgör tillsammans 28 procent. Mellan dem finns två ambivalenta grupper. De utgör tillsammans 26 procent av befolkningen.
- Ungefär varannan utlandsfödd uppger att de utsatts för rasism under det senaste året. Mer än en tredjedel av de som är födda i Sverige med utrikesfödda föräldrar har utsatts. Hälften av svenskarna uppfattar rasism som ett stort problem i Sverige idag. Bara 17 procent anser att det inte är det.
- En tydlig majoritet, 61 procent, tycker att integrationen fungerar ganska eller mycket dåligt.
- Den samhällsfråga som oroar flest inför framtiden är brottsligheten. Frågan är tydligt i topp. 27 procent av befolkningen anger den som en av två frågor som oroar mest.
- Det finns en utbredd pessimism i det svenska samhället. Fyra av tio svenskar tror att Sverige kommer att vara ett sämre land att leva i om fem år. Bara en fjärdedel tror att det kommer att vara bättre. Den negativa synen är starkast bland de exkluderande grupperna.
- Nästan var tredje svensk håller med om flera typiska konspirationsteoretiska påståenden.
- Drygt en tredjedel (36 procent) av svenskarna instämmer i påståendet att islam utgör ett hot mot den västerländska civilisationen. Tre av tio ställer sig negativa till att någon i ens familj har en partner med muslimsk bakgrund. De islamofobiska attityderna speglas i en särskild utsatthet hos de som definierar sig som muslimer och särskilt bland de som regelbundet utövar sin religion.
- Svenskarna överskattar andelen utlandsfödda och muslimer i Sverige och de underskattar andelen utlandsfödda som är i sysselsättning. Den politiska debatten om invandring och integration riskerar att präglas av en felaktig bild av hur verkligheten ser ut som är till minoritetsgruppers nackdel.
- Hälften av svenskarna anser att deras syn på invandring påverkats negativt av händelserna 2015 medan en sjättedel har motsatt upplevelse. De som i störst grad fått en mer negativ inställning är de attitydgrupper som även i övriga avseenden har en negativ syn på invandring och vissa minoritetsgrupper.

Om Data för demokrati

Projektet Data för demokrati pågår mellan 2021 och 2022 och stöds av [Postkodstiftelsen](#). Huvudsyftet är att stötta det svenska civilsamhället med ett mer strategiskt sätt att möta det ökade hotet från nationalistiska och auktoritära politiska krafter.

Inspirationen kommer från vår brittiska systerorganisation [Hope not Hate](#) som sedan 2011 undersökt vad som bidrar till eller motverkar splittringar i det brittiska samhället. De har genom upprepade undersökningar skapat en tidsserie där de kan se hur attityder kring olika sociokulturella frågor, förändras över tid. De har även använt sig av ett för dessa studier nyskapande metodologiskt verktyg, attitydsegmentering. Det gör att vi kan se hur befolkningen idémässigt kan delas in i olika grupper, för att öka vår förståelse av hur olika attityder och värderingar hänger samman. De har även använt statistisk analys för att geografiskt kunna se fördelningen av grupperna på valkrets nivå.

Expos mål är att bygga upp en motsvarande databank med attitydsegmentering och geografiska kartläggningar som fångar svenskarnas värderingar i frågor som är centrala för vår verksamhet. Kunskapen kommer att användas för att förbättra vårt arbete

mot rasism och högerextremism. Den ska även kunna användas av andra aktörer inom såväl civilsamhället som av tjänstemän och politiker för att förbättra arbetet för en inkluderande demokrati.

Projektet Data för demokrati är det första steget i att nå detta mål. Projektet i sig är uppdelat i två moment. Det första utgörs av den här rapporten och den undersökning som den bygger på, samt framtagandet av våra attitydgrupper och vår kartläggningsmodell. För den nyfikne finns rapporten för nedladdning på www.datafordemokrati.se. Där går det även att ytterligare utforska data för befolkningen som helhet, och våra grupper. Lanseringen följs av seminarier för organisationer inom civilsamhället liksom tjänstemän inom offentlig sektor för att visa hur rapporten och vår data kan stärka dem i deras arbete. Det andra momentet av projektet består av en pilottestning av kartläggningsmodellen som kommer att genomföras tillsammans med en samarbetspartner inom civilsamhället.

Vi kommer med hjälp av vår data och slutsatserna i den här rapporten att stötta dem i deras arbete under augusti och september 2022. Pilottestningen kommer därefter att utvärderas och publiceras i en rapport.

Kapitel 1

Hur vi har gått till väga

Den här rapporten baseras på en omfattande enkätundersökning som genomfördes i november 2021. Totalt samlades 4 000 svar in. Urvalet för undersökningen var personer folkbokförda i Sverige som vid undersökningens start var mellan 18 och 74 år. Datan samlades in genom webbenkäter som besvarades av en slumpmässigt rekryterad panel. Resultatet har viktats och genomgått en bortfallsanalys för att säkerställa att det är generaliserbart.

I arbetet med att ta fram enkäten har vi rådgjort med ett akademiskt råd. Enkäten togs fram och kvalitetssäkrades med hjälp av opinionsmätningföretaget [Ipsos](#), som även ansvarade för datainsamlingen. I framtagandet av frågor har vi tagit inspiration från internationell och nationell forskning och studier på relevanta områden. Enkäten bestod av cirka hundra attityd- och värderingsfrågor samt ett tjugotal bakgrundsfrågor. Vi ville fånga så många dimensioner som möjligt av svenskars förhållningssätt till rasism, invandring, integration och olika minoritetsgrupper. Vi ställde också mer generella frågor om vad som definierar en person som svensk och synen på framtiden. För en mer utförlig beskrivning av datainsamling, metod samt referenser till tidigare studier och undersökningar se Metodbilagan.

Unika attitydsgrupper

Genom så kallad attitydsegmentering¹ har vi delat in befolkningen i olika grupper utifrån deras attityder. Segmentering är en kvantitativ metod som genom så kallad klusteranalys delar in en population i mindre undergrupper baserat på ett antal utvalda variabler och på så sätt synliggör vilka de centrala skiljelinjerna inom befolkningen är. När relevanta kluster har identifierats har de därefter analyserats ytterligare för att hitta mönster i den demografiska fördelningen inom och mellan grupperna.

Vi har baserat vår analys på sex sådana grupper. Genom att titta närmare på attitydgrupperna får vi en bättre förståelse för hur olika sociokulturella värderingar ser ut i befolkningen samt hur de hänger ihop med andra faktorer som utbildningsnivå, inkomst och kön.

Kartläggningsmodellen

Vi har även utvecklat en kartläggningsmodell som gör att vi kan se hur grupperna är fördelade geografiskt. Modellen har tagits fram genom en metod som kallas för MrP (Multipel regression och poststratifiering). Den används för att uppskatta åsikter över geografiska områden genom att använda data på individnivå. Metoden möjliggör generaliseringar av undersökningar där urvalet normalt sett skulle vara för litet för att kunna generalisera resultatet till undergrupper eller geografiska enheter på andra nivåer än de som datan insamlats för². Det är på så sätt vi med 4 000 svar kan generalisera dessa till mindre geografiska områden som motsvarar exempelvis en stadsdel. Metoden gör att vi kan komma runt metodologiska problem där urvalet egentligen är för litet för att kunna dra generaliserade slutsatser.

Metodologiska dilemman – vad är det vi mäter?

En central motsättning i arbetet med att kvantitativt studera attityder i relation till sociokulturella frågor som invandring och rasism är att vi riskerar att förstärka just det vi vill motverka eller att vi inte mäter det vi vill mäta.

Att använda inställning till invandring som ett mått på rasism är inte oproblematiskt och vi har i arbetet med såväl enkäten som rapporten försökt hantera denna problematik.³ Vi har inkluderat frågor som ger oss information, inte bara om hur individer ställer sig till invandring som fenomen, utan även om attityder till specifika grupper som vi vet utsätts för rasism och som har en lång historia i Sverige av att utsättas för diskriminering, stereotypisering, exkludering och våld. Exempelvis ställer vi frågor om hur respondenten ställer sig till att bo granne med någon med romsk eller muslimsk bakgrund då vi vet att rasistiska föreställningar om dessa grupper har en lång historisk tradition i Sverige som oundvikligen kommer att prägla attityder även i samtiden.⁴ Vi vet också att negativa attityder till olika minoritetsgrupper ofta samverkar med negativa attityder till invandring och då mer specifikt vissa grupper av invandrare/invandrare.⁵ Samt att detta kan ta sig uttryck i såväl negativa attityder till att ha vissa individer som grannar, som en del av sin familj, eller som en del av den svenska gemenskapen och svenskheten. Vi har därför försökt få in så många aspekter som möjligt i vår enkät för att fånga dessa olika dimensioner.

Att ställa frågor om hur en person skulle ställa sig till att bo granne med någon från Mellanöstern, Nordafrika eller Östeuropa kan ses som ett förgivettagande att den tilltänkta respondenten är en del av majoritetsbefolkningen. Det kan osynliggöra och ytterligare exkludera respondenter som av olika skäl inte tillhör majoritetsbefolkningen och deras attityder. Detta har vi försökt åtgärda genom att ställa denna fråga i relation till grupper som även hör till majoritetsbefolkningen (svensk bakgrund/kristen bakgrund).

Även hur vi kan ställa frågor om rasistiska attityder utan att reproducera rasistiska uppfattningar diskuterades under hela enkätutformningen och i författandet av rapporten där resultaten skrivits fram. Framförallt två argument har ställts mot varandra. Å ena sidan kan det vara högst problematiskt att reproducera rasistiska myter. Det riskerar att befästa eller bekräfta redan existerande rasistiska attityder eller attityder som är på väg

att utvecklas till sådana. Detta får såklart konsekvenser även för enskilda individer som riskerar att utsättas för rasism. Å andra sidan finns det ett värde i att synliggöra att dessa attityder finns och lever vidare. Upprepade studier kan också visa på deras kontinuitet. Genom detta kan vi även mobilisera enskilda, organisationer och makthavare för att motverka attityderna och dess konsekvenser. Vi har valt att ha med dessa frågor för att i relation till även andra frågeställningar få en mer komplett bild av hur dessa attityder fördelar sig i befolkningen idag.

Begrepp

I rapporten använder vi oss av ett antal centrala begrepp. Bland dessa är ”rasism” eller ”kulturrasism” som definierats ovan. För vidare läsning om skillnaden mellan olika former av rasism och definitioner se fotnoter.

I rapporten använder vi ”rasism” eller ”rasistiska attityder” som ett samlingsbegrepp. Ett antal frågor i rapporten har utformats för att fånga attityder/instämmande i påståenden som uttrycker avståndstagande, negativ inställning och stereotyper om olika religiösa och etniska grupper. I vissa fall benämner vi attityderna/instämmandena för ett specifikt uttryck för rasism, exempelvis instämmande i ett islamofobiskt påstående. Ibland använder vi ”rasism” för att synliggöra en sammanblandning av olika rasistiska attityder (som inkluderar exempelvis instämmande i såväl islamofobiska som afrofobiska attityder).

Begreppet ”rasism” i rapporten ska därför ses som ett uttryck för värderingar, attityder och instämmanden som uttrycker avståndstagande, stereotyper eller liknande riktad mot individer eller grupper enbart på grund av deras uppfattade etniska, religiösa eller kulturella bakgrund. Vi använder inte begreppet i bemärkelsen att personen som ger uttryck för rasism utgår från en biologisk definition där människosläktet kan delas in i ett antal distinkta raser som har vissa nedärvda egenskaper, även om den typen av rasism fortfarande existerar.

När vi skriver om inställning till minoritetsgrupper är det specifikt religiösa, etniska och nationella minoriteter som avses. Närmare bestämt de grupper som vi tittar närmre på attityder gentemot.

Definitioner

”Islamofobi” används enligt följande definition: ”historiskt, socialt och politiskt reproducerade fördomar om och aversioner mot muslimer och de handlingar och praktiker som angriper, exkluderar och diskriminerar människor på basis av att de är eller föreställs vara muslimer”.⁶

Begreppet ”afrofobi” syftar på ”en fientlighet mot människor som har sitt ursprung i subsahariska Afrika och som tillhör den afrikanska diasporan. Denna fientlighet kan ta sig uttryck i verbala kränkningar, rumsliga utestängningar och fysiska angrepp liksom i rasdiskriminering på arbets- och bostadsmarknaden.”⁷

”Antiziganism” bör förstås som ”en bestående latent struktur av föreställningar fientliga mot romer som kollektiv, vilka på det individuella planet manifesteras som attityder och i kulturen som myter, ideologi, folkliga traditioner och bildspråk, och i handlingar – social eller legal diskriminering, politisk mobilisering mot romerna och kollektivt eller statligt våld – vilket resulterar i och/ eller syftar till att fjärma, driva bort eller tillintetgöra romer just för att de är romer.”⁸

Vi utgår från en motsvarande definition av ”antisemitism” som ”en bestående latent struktur av föreställningar fientliga mot judar som kollektiv, vilka på det individuella planet manifesteras som attityder, i kulturen som myter, ideologi, folkliga traditioner och bildspråk, samt i handlingar som social eller legal diskriminering, politisk mobilisering mot judarna och kollektivt eller statligt våld, vilket resulterar i och/eller syftar till att fjärma, driva bort eller tillintetgöra judar just för att de är judar”.⁹

Radikal- och ytterhöger

I den här rapporten använder vi av oss begreppen ”ytterhöger” (från engelskans far right) och ”radikalhögern” (från engelskans radical right). ”Ytterhöger” är ett samlingsbegrepp för ett politiskt spektrum som innefattar såväl breda och i sammanhanget pragmatiska högernationalistiska- och populistiska partier, till våldsbejakande högerextrema grupper som förespråkar revolution mot det demokratiska samhället och som önskar ett rasrent samhälle.

”Radikalhögern” är en del av ytterhöger. ”Radikalhögern” samlas kring tre politiska positioner.¹⁰ De förespråkar nativism, en xenofobisk form av nationalism där ”natives”, (det som uppfattas som den infödda befolkningen) ska bebo nationen och ställas först i politiska prioriteringar. De utgår från en idé om att vissa etniska/kulturella grupper är distinkt olika varandra och därmed svåra eller omöjliga att ”blanda”. Människor som anses tillhöra grupper som uppfattas som olika den egna gruppen pekas ut som hot eller icke-önskvärda. Radikalhögern präglas också av auktoritarianism. Samhället ska präglas av strikt ordning, där överträdelser ska straffas hårt. Det här synsättet leder ofta till krav på hårda tag i kriminalpolitiken och att politiska frågor ofta tolkas ur ett säkerhetsperspektiv. Slutligen kännetecknas radikalhögern av sin populism. De säger sig företräda en tillbakatryckt och tystad folkmajoritet mot ett korrupt etablissemang.

NOTER

1. Smith, Gareth & Hirst, Andy (2001)
2. Buttice, Matthew K. & Highton, Benjamin (2013)
3. León Rosales, René & Manga, Edda (2017)
4. Ericsson, Martin (2016)
5. Se bland andra Severin, Jacob (2014); Lange, Anders & Westin, Charles (1997)
6. Gardell, Mattias (2021)
7. Afrofobi: en kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige (2014)
8. Selling, Jan (2013); Sverige. Delegationen för romska frågor (2010)
9. Antisemitism och islamofobi (2020)
10. Mudde, Cas (2007)

Kapitel 2

Sociokulturella frågor i fokus

Populismen vinner på nya konfliktlinjer

Vi har sett en utveckling i Sverige där den traditionella vänsterhögerskalan som fokuserat på socioekonomiska frågor alltmer utmanas av frågor av sociokulturell karaktär. Det vill säga sådana som rör värderingar kring till exempel identitet, invandring, mångkultur och nationalstatens gränser¹. Den våg av högerradikalism och nationalism som sköljt över Europa och som idag har representation i de flesta nationella parlament gynnas av den här förskjutningen. Det mest utmärkande draget hos deras väljare är att de vill begränsa invandringen². När fokus tvärtom är på ämnen som ekonomi och välfärd har de högerradikala partierna svårare att få genomslag³.

Debatten hårdnar, människor har svårare att mötas och frågeställningar där människor ses som problem får alltmer utrymme. I ”Kampen om värderingarna” vill vi titta närmare på detta. Både vilka faktorer som drar isär oss och vilka som för oss samman. Starka åsikter som bryts är inte nödvändigtvis av ondo, utan en förutsättning för en livaktig demokrati. Men hur vi pratar med varandra och hur grupper i samhället särskiljs från varandra har betydelse för hur vi ska klara av att leva tillsammans.

I vår enkät bad vi de svarande att svara på i vilken utsträckning de håller med om att rasism är ett stort problem i Sverige idag. Mer än hälften av de svarande instämmer i stor eller mycket stor utsträckning (52 procent). Endast fem procent svarar att de inte alls instämmer. Samtidigt uppger 22 procent att de utsatts för rasism under det senaste året. Rasismen har en lång historia och tar sig olika uttryck beroende på tid, plats och geografiskt sammanhang. Men oavsett situation får den förödande konsekvenser för både individ och samhälle. Rasismen är samtidigt inte utan vinnare, det finns de som tjänar på att den har ett stadigt fäste, och att utmana rasismen är också att utmana starka krafter. Vi ser också ett samhällsklimat globalt som blir alltmer polariserat. Demokratier runt om i världen har fallit eller hotar att falla på grund av auktoritära och nationalistiska krafter. För att motverka den här utvecklingen behöver vi kunskap och förståelse för hur olika fenomen hänger ihop.

Populism + nationalism = sant

Populismen har sedan 1990-talet blivit ett brett politiskt fenomen i hela Europa⁴. Inom populismen betraktas samhället som uppdelat i två homogena grupper som står i en grundläggande motsättning till varandra: det rena folket och den korrupta eliten. Politiken ska representera folket⁵ och det är endast populisterna som kan företräda den sanna folkviljan medan den korrupta eliten oundvikligen representerar specialintressen. Vilka som är ”folket” är en konstruktion och kan definieras på många olika sätt, oftast görs det genom att definiera vilka som inte tillhör. En populist är därför både anti-elitist och anti-pluralist. Populismen är en central del av ytterhögerens idébygge och retorik. Dess företrädare talar om en homogen nation som undergrävs av invandring, särskilt om den uppfattas som ett projekt som drivs av en elit för att skapa mångkultur⁶. Populismens tunna ideologi behöver kopplas samman med andra politiska åskådningar för att få bredare genomslagskraft. Det är framförallt kombinationen populism och högerradikalism som vi ser i Europa idag och även i Sverige genom Sverigedemokraternas valframgångar under 2000-talet.

Normalisering av rasism

Vi lever i en tid där rasistiska föreställningar normaliseras av etablerade aktörer i offentligheten och hur alarmistiska beskrivningar av det svenska samhällets ”systemkollaps” har lyfts på ledarsidor och i politiska debatter. De bygger på idéer om att den förda migrationspolitiken leder till att samhällets institutioner dukar under av den för tunga bördan. I takt med att rasistiska organisationer mobiliserar alltmer effektivt online ser vi en växelverkan mellan deras budskap och mer etablerade aktörers. Men de här tankarna är inte nya. De återkommer historiskt i konstruktionen av invandringen som ett yttre hot. Vilka grupper som ses som hot varierar dock. I dagens politiska samtal tenderar muslimer och migranter målas ut som hot mot ”det svenska sättet” att leva.⁷ Ytterhögern utgör därför en grundläggande utmaning för det demokratiska samhället då den ifrågasätter pluralism, minoriteters rättigheter och centrala institutioners legitimitet.⁸ Men också för att den bidrar till spridandet av en rasistisk världsbild där invandrare och minoriteter utmålas som det främsta samhällshotet.

Från rasbiologi till kulturell rasism

För att förstå samtida uttryck för rasism är det viktigt att se hur de har gått från att baseras på föreställningar om biologisk och genetisk över- och underordning till uppfattningar om kulturellt essentiella skillnader mellan grupper. Olikheterna blir omöjliga att lösa på grund av deras fasta karaktär. Det innebär återkommande påståenden om andra gruppers kulturella särprägel och att de inte går att förena med det svenska samhället. Vissa grupper anses bära på till exempel sexistiska, homofoba eller religiösa värderingar som man menar är oförenliga med ”det svenska”.⁹ Det här särskiljandet och värderandet är en grundläggande princip inom samtida rasism. Risken med en allt större spridning av de här idéerna är att det splittrar samhället, normaliserar rasism och i förlängningen hotar demokratin.¹⁰

NOTER

1. Oscarsson, Henrik, Bergman, Torbjörn, Bergström, Annika & Hellström, Johan (2021)
2. Rydgren, Jens (2017a); Rydgren, Jens (2017b)
3. Hamrud, Annika & Stendahl, Emilie (2020)
4. Mudde, Cas (2022); Mudde, Cas & Kaltwasser, Cristóbal Rovira (2017)
5. Mudde, C. (2004); Mudde, Cas & Kaltwasser, Cristóbal Rovira (2017)
6. Hamrud, Annika (2020)
7. Renström, Emma A. & Bäck, Hanna (2021); Ekman, Mattias (2021)
8. Mudde, Cas (2022)
9. Darvishpour, Mehrdad & Westin, Charles (2021); Bursell, Moa (2021); Gardell, Mattias (2021)
10. För vidare läsning: Renström, Emma, Bäck, Hanna, Schmeisser, Yvonne (2020); Küpper, B., Zick, A. (2014)

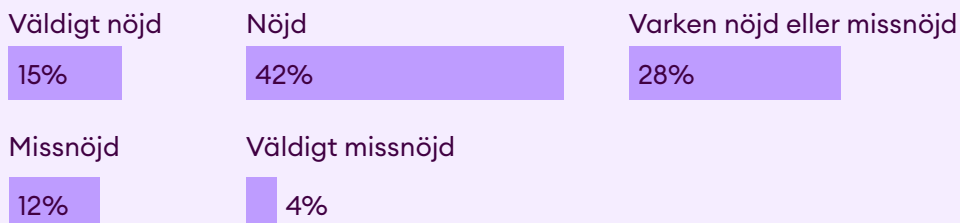
Kapitel 3

Vad tycker svenskarna?

Sverige är inne i en negativ utveckling, i alla fall om man ska tro det svenska folket. Vår undersökning visar att de flesta förvisso är nöjda med sitt liv idag (*tabell 1*). Bara 16 procent anger att de är missnöjda eller väldigt missnöjda. Ungefär åtta av tio känner sig också i olika grad som en del av det svenska samhället idag (*tabell 4*). Samtidigt breder en pessimism ut sig bland delar av befolkningen. Fler än fyra av tio tycker att Sverige under de senaste fem åren blivit ett sämre eller mycket sämre land att leva i för dem själva och deras familj (*tabell 2*). En ännu större andel, 52 procent, tycker att det blivit sämre eller mycket sämre för befolkningen i allmänhet (*tabell 2*). På frågan om de känner sig mer eller mindre hemma i Sverige idag jämfört med för fem år sedan svarar de flesta, 56 procent, att det inte är någon skillnad. Men en av fyra anger att de känner sig mindre eller mycket mindre hemma idag (*tabell 4*).

Tabell 1

Hur nöjd är du med det liv du lever idag?

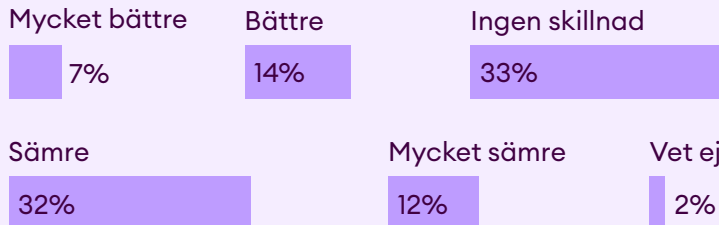

PROCENTTALEN I DENNA OCH FÖLJANDE TABELLER HAR RUNDATS AV OCH DÄRMED KAN DEN TOTALA SUMMAN LIGGA NÅGOT ÖVER ELLER UNDER 100%

Tabell 2

I största allmänhet, anser du att Sverige är ett bättre eller sämre land att leva i idag, jämfört med för fem år sedan...

... för dig och din familj?

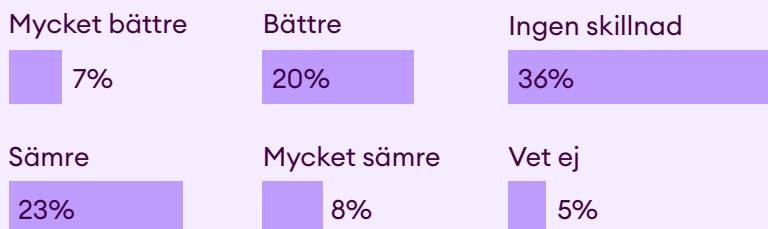
... för befolkningen i allmänhet?

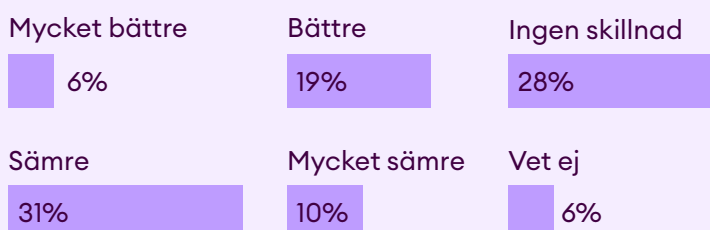
Tabell 3

Tror du att Sverige kommer att vara ett bättre eller sämre land att leva i om fem år ...

... för dig och din familj?

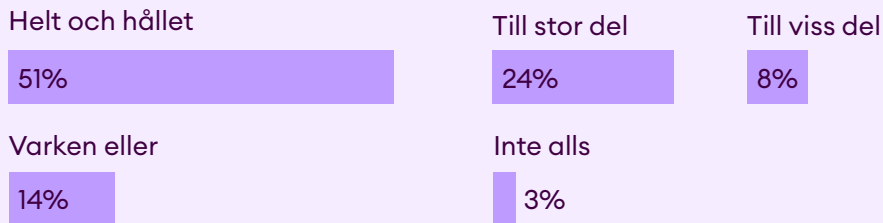

... för befolkningen i allmänhet?

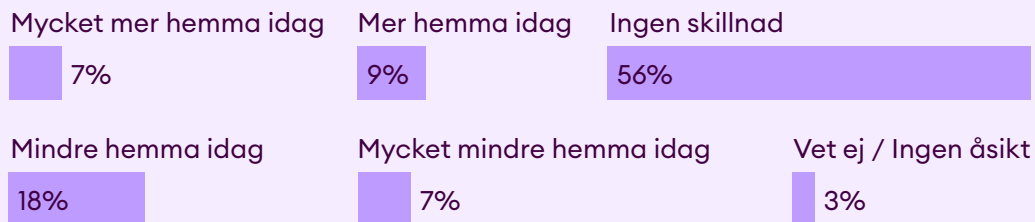

Tabell 4

Känner du dig som en del av det svenska samhället idag?

Känner du dig mer hemma i Sverige idag än för fem år sedan?

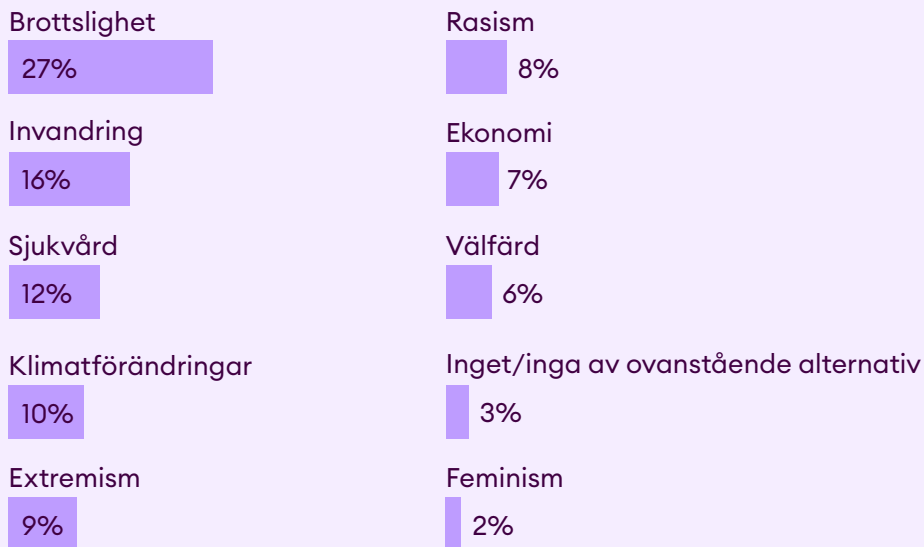
Många tror också att den negativa utvecklingen kommer att fortsätta (*tabell 3*). När det gäller en själv och ens familj tror bara 27 procent att det kommer att bli bättre eller mycket bättre inom fem år. 31 procent tror att det kommer att bli sämre eller mycket sämre. När det gäller framtidsutsikterna för befolkningen i allmänhet har ännu fler en negativ bild. 41 procent tror att Sverige om fem år kommer att vara ett sämre eller mycket sämre land att leva i för befolkningen i allmänhet.

Fokus på brott och invandring

Den samhällsfråga som oroar flest inför framtiden är brottsligheten. Frågan är tydligt i topp. 27 procent anger den som en av två frågor som oroar mest. 16 procent oroar sig för invandringen, 12 procent har angett sjukvården och 10 procent svarar att klimatförändringar oroar dem inför framtiden (*tabell 5*). De senaste årens utveckling med uppmärksammade dödsjutningar och en växande organiserad brottslighet verkar ha satt tydliga spår i opinionen. En tredjedel svarar att de i mycket stor

Tabell 5

Vilken/vilka av följande samhällsfrågor oroar dig inför Sveriges framtid? Välj max två alternativ.

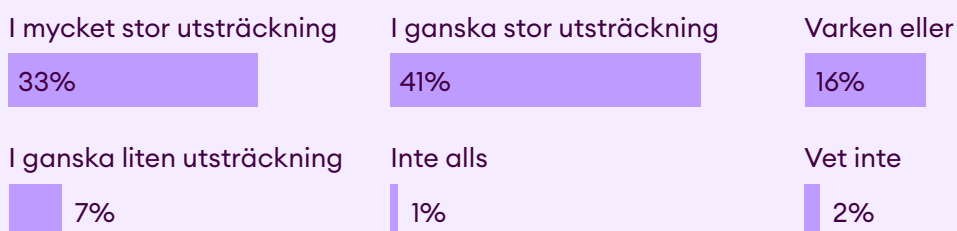

utstäckning är oroliga över brottsligheten i samhället.

74 procent svarar att de i mycket eller ganska stor utsträckning är oroliga (*tabell 6*). Tillsammans med sjukvård, invandring och integration är också lag och ordning den fråga som de flesta anger som viktigast idag (*tabell 7*). Försvar och utrikesfrågor rankas lågt, men sannolikt har den typen av frågor ökat i betydelse efter Rysslands invasion av Ukraina som startade efter att enkäten genomfördes. Ytterst få har velat ange att något av de politikområden som listats i enkäten fungerar bra. Störst är missnöjet på områdena invandring och integration, lag och ordning och pensioner och äldreomsorg (*tabell 8*).

Tabell 6

I vilken utsträckning är du orolig över brottsligheten i samhället?

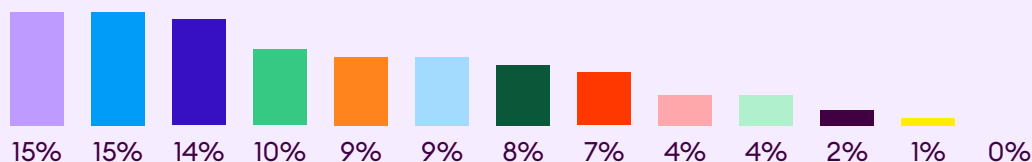

KAPITEL 3 Vad tycker svenskarna?

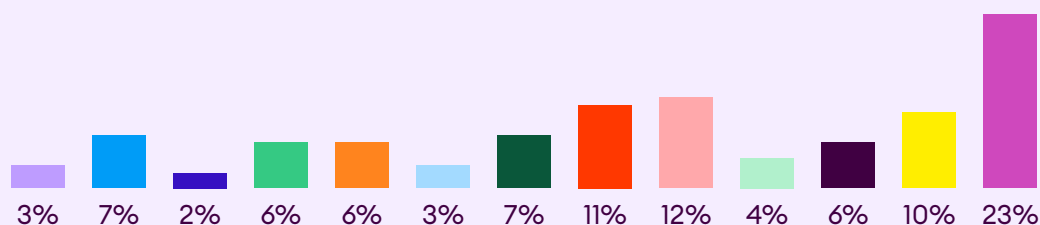
Tabell 7

Vilken eller vilka samhällsfrågor tycker du är viktigast idag?

Tabell 8

Vilken, eller vilka, av följande områden tycker du fungerar bra i det svenska samhället idag?

Överskattning av brottslighetens omfattning

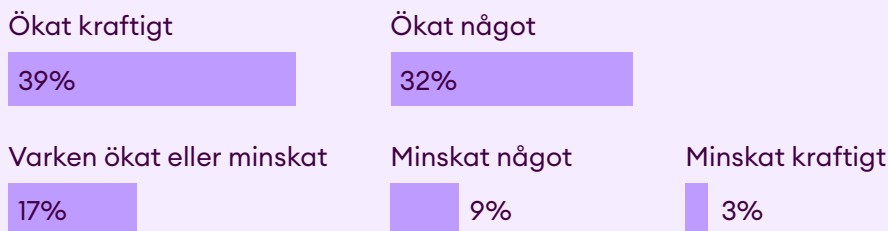
Brottslighet sticker alltså ut som en av de viktigaste frågorna för svenska folket. Till viss del verkar oron bygga på en överskattning av hur utbredd brottsligheten egentligen är. Enligt Brottsförebyggande rådet har antalet misstänkta personer per 100 000 invånare sjunkit med fyra procent sedan 2011.¹ Men hos befolkningen är bilden en annan. Bara nio procent svarar att brottsligheten har minskat över en tioårsperiod. I enkäten anges att frågan avser antal personer misstänkta för någon typ

av brott. 71 procent tror att brottsligheten har ökat. Nära fyra av tio svenskar tror att den har ökat kraftigt (tabell 9). När de som svarat att brottsligheten ökat något eller ökat kraftigt får uppskatta ökningen landar det i snitt på hela 42 procent (tabell 10).

Vad som ligger bakom den grova överskattningen är svårt att förklara med hjälp av de insamlade svaren i vår undersökning. Medias rapportering om den växande grova gängkriminaliteten och det faktum att Sverige sticker ut som ett land med hög andel skjutningar per capita kan ha skapat en bild av en galloperande brottslighet. Det är tänkbart att känslan av otrygghet, som är stark hos en del av befolkningen, också kan bidra till att skapa en föreställning om att brottsligheten har ökat mer än vad den egentligen gjort. En tredjedel av de svarande upplever att deras

Tabell 9

Över en tioårsperiod, hur tror du att brottsligheten i Sverige har förändrats?

MED BROTTSLIGHET AVSES I DENNA FRÅGA FÖRÄNDRINGEN I ANTAL PERSONER MISSTÄNKTA FÖR NÅGON TYP AV BROTT

Tabell 10

Ungefär med hur många procent tror du att brottsligheten i Sverige har ökat över en tioårsperiod?

42%

ENDAST DE SOM SVARAT "ÖKAT KRAFTIGT" ELLER "ÖKAT NÅGOT" PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA SKICKADES TILL DENNA FRÅGA.

bostadsområde har blivit mindre tryggt under de senaste fem åren. Ungefär en fjärdedel känner sig otrygga om de går ut ensamma på kvällen i området där de bor. Känslan av otrygghet är större bland kvinnor. Var tredje kvinna känner sig otrygg när hon går ut på kvällen i sitt bostadsområde (*tabell 11*).

Ytterligare en faktor till att så många tror att brottsligheten ökat kan vara att radikalhögern under flera år har spridit ett budskap där brottslighet och invandring utmålas som närmast existentiella hot mot nationen. Den typen av budskap har uppenbarligen fått fäste hos en del av befolkningen. Som vi kommer till längre fram i rapporten finns det en tydlig tendens att hos vissa delar av befolkningen koppla samman det man uppfattar som en ökad brottslighet med invandring.

Tilliten stor men tryggheten minskar

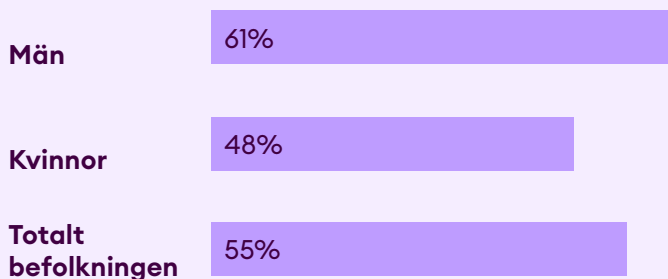
Sverige är ett land med relativt hög mellanmännisklig tillit jämfört med andra länder. Resultaten i vår undersökning går inte att jämföra rakt av med andra enkäter som gjorts i ämnet. Men svaren visar ändå att tilliten är hög. 51 procent anger att det i ganska eller mycket stor utsträckning går att lita på människor i allmänhet. Tilliten till människor i lokalsamhället är större. Där är motsvarande andel 57 procent (*tabell 12*). Samtidigt finns en orande andel personer som inte känner samma tillit. 17 procent anger att det i liten utsträckning går att lita på människor i allmänhet. Fyra procent svarar att det inte går alls. Motsvarande andelar är lägre när det gäller tilliten till människor på orten där man bor; 12 respektive 3 procent.

Förtroendet för samhällsinstitutioner varierar. Högst förtroende har de svarande för polisen, följt av domstolarna och sist riksdagen (*tabell 13*).

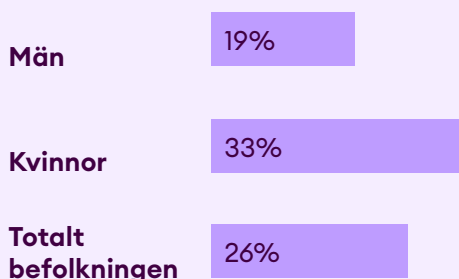
Tabell 11

Om du går ut ensam på kvällen i området där du bor, hur trygg eller otrygg känner du dig då?

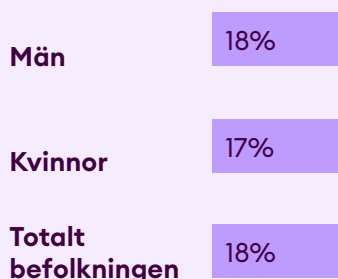
Mycket trygg / Ganska trygg

Mycket otrygg / Ganska otrygg

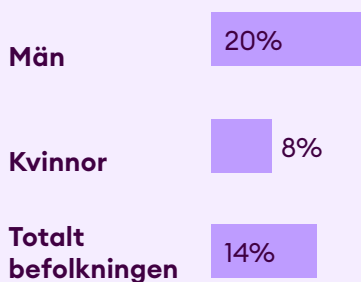

Varken eller

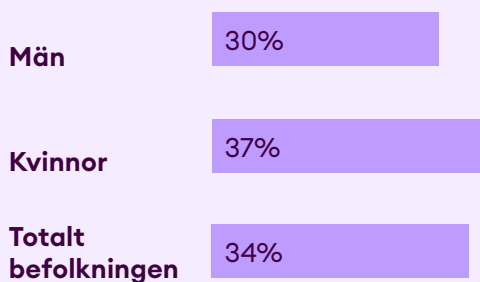

Upplever du att ditt bostadsområde har blivit mer eller mindre tryggt de senaste fem åren?

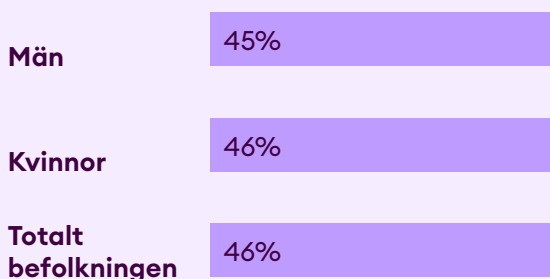
Mycket tryggare / Tryggare

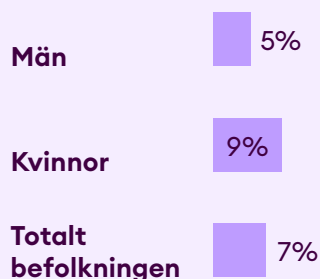
Mycket mindre tryggt / Mindre tryggt

Varken eller

Vet ej / Har ingen uppfattning

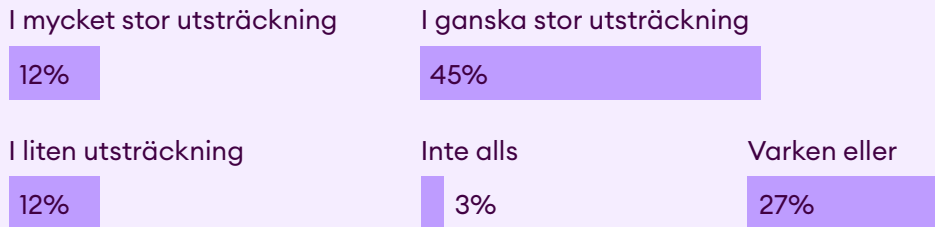

Tabell 12

Enligt din uppfattning, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?

Hur mycket litar du på folk i orten där du bor?

Tabell 13

Vilket förtroende har du till följande samhällsinstitutioner?

	Domstolarna	Polisen	Riksdagen
Mycket stort förtroende	15%	21%	11%
Ganska stort förtroende	34%	41%	27%
Varken eller	24%	20%	27%
Ganska litet förtroende	16%	10%	18%
Mycket litet förtroende	9%	6%	15%
Vet ej/ ingen åsikt	2%	2%	2%

Hellre gränser än globalisering

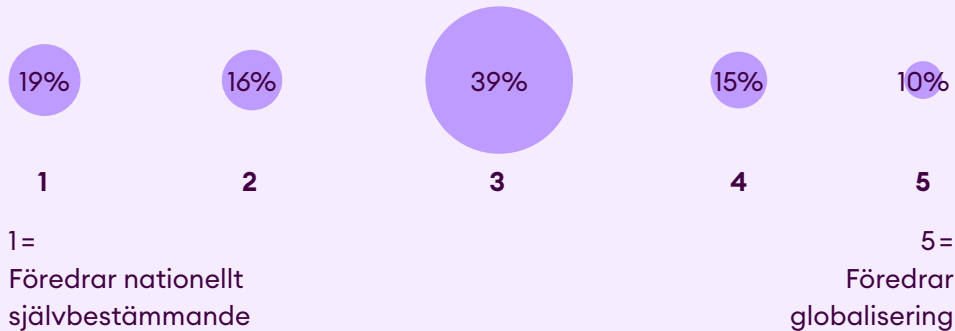
Under de senaste åren har högerradikala politiska partier försökt att utmåla striden mellan ”globalism” och ”patriotism” som en avgörande konflikt. I vår undersökning verkar de flesta vilja ha ett mellanting (*tabell 14*). På frågan om man föredrar nationellt självbestämmande eller globalisering placerar sig nästan fyra av tio i mitten. 35 procent föredrar nationellt självbestämmande i någon grad. 25 procent föredrar globalisering i någon grad. Samma mönster ser vi i frågan om i vilken grad det ska vara okej att avvika från majoritetens normer. 40 procent placerar sig i mitten. 36 procent tycker i någon grad att de som avviker från normen ska få göra det. En tolkning kan vara att det framförallt finns en öppenhet gentemot minoritetsgrupper som inte uppfattas särskilja sig kulturellt från majoritetskulturen. Det finns ett stort stöd bland befolkningen för att hbtqi-personer ska ha samma rättigheter som alla andra, samtidigt som det finns en stor andel som är negativt inställda till vissa religiösa och etniska grupper (se nedan). I frågan om Sverige ska ha en gemensam kultur eller vara mångkulturellt är splittringen bland befolkningen större. En tredjedel föredrar en mittenposition. 38 procent tycker i olika grad att Sverige ska vara ett mångkulturellt samhälle. 29 procent tycker i olika grad att Sverige ska ha en gemensam kultur.

Fritidsintressen viktigast för identiteten

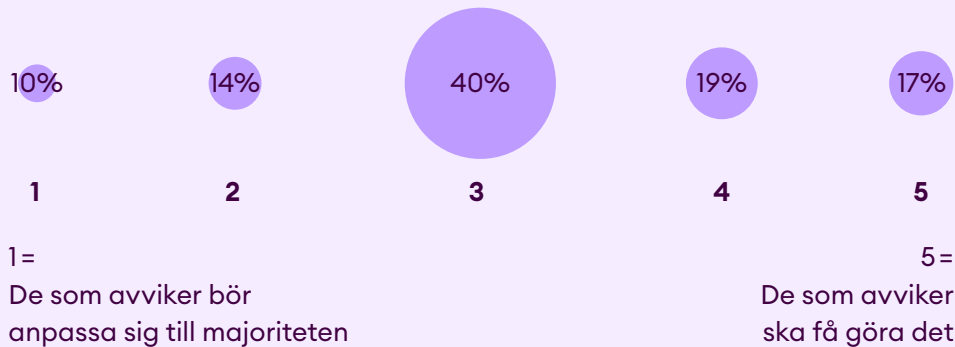
Vi har även ställt frågor om vad de svarande anser har störst betydelse för vem man är som person (*tabell 15*). Resultatet visar att det i första hand är fritidsintressen, nationalitet, platsen där man bor och yrket som är viktigast för de svarande. Lägre skattning får exempelvis personens könsidentitet, etnicitet och religion. Svaren varierar beroende på kön och ålder. Män och äldre personer uppger exempelvis i högre grad att nationalitet är viktigt för identiteten jämfört med kvinnor och yngre. Det är också värt att notera att alternativet ”inget av ovanstående” har högst andel svar, vilket tyder på att undersökningen inte helt lyckats fånga vilka aspekter som är viktiga för vem de svarande är som person. Eller att det finns en ovilja alternativt ovana att definiera sin identitet på detta sätt.

Tabell 14

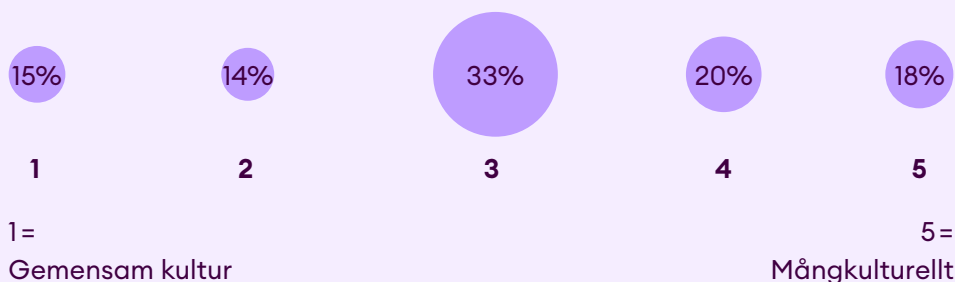
Vissa föredrar en ordning med nationellt självbestämmande där gränser mellan länder har stor betydelse medan vissa tycker att det är bra med globalisering där gränser mellan länder betyder allt mindre. Vad föredrar du?

I ett samhälle finns olika informella normer om hur folk ska vara. Vissa tycker att de som avviker från majoritetens normer ska anpassa sig till dessa, vissa tycker att de som avviker från majoriteten ska få göra det. Vad tycker du?

Vissa vill att det svenska samhället ska ha en gemensam kultur medan vissa vill att det svenska samhället ska vara mångkulturellt. Vad tycker du?

Tabell 15

Vad av följande anser du har störst betydelse för den du är som person (din identitet)?

	Totalt	Män	Kvinnor	18-24	25-29	30-44	45-49	60-74
Mina fritidsintressen	17%	17%	17%	20%	24%	18%	16%	12%
Min nationalitet	11%	14%	7%	8%	5%	10%	12%	13%
Platsen där jag bor	11%	10%	12%	11%	6%	9%	11%	15%
Mitt yrke	9%	10%	8%	10%	10%	8%	10%	7%
Min politiska åskådning	6%	7%	4%	5%	4%	8%	4%	6%
Min religion	5%	5%	4%	8%	8%	6%	3%	2%
Mitt biologiska kön	5%	5%	6%	6%	6%	5%	5%	5%
Min etnicitet	4%	5%	4%	8%	8%	5%	3%	2%
Min könsidentitet	2%	3%	2%	5%	4%	3%	2%	1%
Min sexuella läggning	2%	2%	1%	3%	2%	2%	1%	1%
Inget av ovanstående	18%	15%	21%	9%	15%	18%	21%	20%
Vet ej	11%	8%	13%	7%	7%	9%	10%	16%

Respekt för statsskick och lagar viktigast

Hur ser de svarande på vad som avgör om någon ska definieras som svensk? Mer formella krav tycks vara viktigare än exkluderande krav som utseende och att vara född i landet. Drygt en tredjedel svarar att det som har störst betydelse är att personen ska respektera svenskt statsskick och svenska lagar. 21 procent svarar att det har störst betydelse att personen är svensk medborgare. Långt mindre avgörande är till exempel om personen är född i Sverige eller har jobb och bostad här. Minst viktigt är om man utseendemässigt ser svensk ut (*tabell 16*).

Tabell 16

Vilket av följande alternativ har störst betydelse för att du ska definiera någon som svensk? Att personen...

Misslyckad integration

En tydlig majoritet, 61 procent, tycker att integrationen fungerar ganska eller mycket dåligt (*tabell 17*). Bara 15 procent svarar att integrationen fungerar bra eller ganska bra. De som anger att integrationen fungerar dåligt menar i första hand (26 procent) att det ställs för låga krav på invandrare att lära sig svenska (*tabell 18*). 22 procent menar att anledningen till att integrationen fungerar dåligt är att Sverige släpper in för många invandrare. Förklaringar som fokuserar på att samhället borde göra mer för att underlätta integrationen har ett lägre stöd. Knappt en av tio svarar att den främsta anledningen till att integrationen fungerar dåligt är att invandrare får för lite stöd från samhället att hitta ett jobb.

Tabell 17

På det hela taget, hur tycker du att integrationen av invandrare i det svenska samhället fungerar?

Tabell 18

Enligt din uppfattning, vilken är den främsta anledningen till att integrationen fungerar dåligt?

Det ställs för låga krav på invandrare att lära sig svenska

26%

Sverige släpper in för många invandrare

22%

Det ställs för låga krav på invandrare att skaffa ett jobb

18%

Samhället har inte gjort tillräckligt för att minska boendesegregationen

18%

För lite stöd från samhället för invandrare att hitta ett jobb

9%

Diskriminering på arbetsmarknaden

6%

Annat

1%

Vet ej

1%

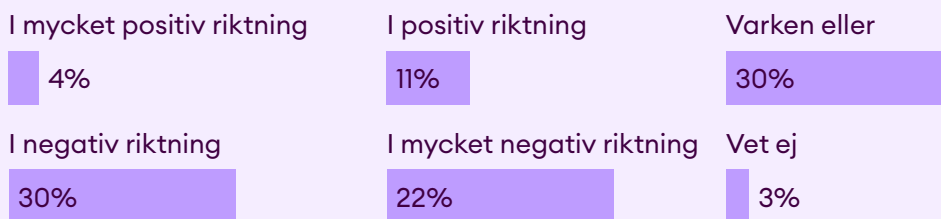
ENDAST DE SOM SVARAT "GANSKA DÅLIGT" ELLER "MYCKET DÅLIGT" PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA SKICKADES TILL DENNA FRÅGA.

Förändrad syn på invandring

Det stora flyktningmottagandet under 2015 verkar ha satt djupa spår i svenskarnas syn på invandring. Drygt hälften svarar att deras inställning till invandring påverkats i negativ eller mycket negativ riktning sedan 2015 (*tabell 19*).

Tabell 19

År 2015 sökte 163 000 människor asyl i Sverige, det är fler än något annat år, både innan och efter. Hur har din inställning till invandring påverkats av händelserna år 2015?

När det gäller synen på hur svensk migrationspolitik borde urformas är stödet svagt för en ökad invandring (*tabell 20*). Åtta procent instämmer i påståendet att fler personer borde få möjlighet att invandra till Sverige än vad som tillåts idag. Det är fler, 11 procent, som tycker att all invandring till Sverige borde stoppas permanent. Det påstående som flest instämmer i är att Sverige endast borde ta emot personer som riskerar att förföljas i sitt hemland av olika skäl. 28 procent instämmer i det påståendet.

Det som särskilt oroar kring invandring är att den leder till ökad kriminalitet, högre belastning på välfärdssystemet och att den leder till ökad rasism på grund av att integrationen har misslyckats (*tabell 21*). Däremot verkar oron vara låg för att invandringen skulle leda till sämre arbetsvillkor för svenska arbetare, eller att invandrare ska ta arbetstillfällena som annars hade gått till svenskar.

De största fördelarna anses å andra sidan vara att Sverige får tillgång till personer med specialistkompetens som det är svårt för arbetsgivare att hitta här samt att invandrare ofta utför nödvändiga jobb som svenskarna inte vill göra (*tabell 22*). Svartalternativet att invandring räddar liv får lägst stöd (exkluderat de som svarat vet ej). 13 procent håller med om det påståendet.

Tabell 20

Vilka av följande påståenden, om några, instämmer du i?

Sverige borde endast ta emot personer som riskerar att förföljas i sitt hemland av olika skäl

28%

Sverige borde endast ta emot invandrare som kan bidra ekonomiskt till det svenska samhället

25%

All invandring till Sverige borde stoppas permanent

11%

All form av invandring till Sverige bör vara tillåten

10%

Fler personer borde få möjlighet att invandra till Sverige än vad som tillåts idag

8%

Inget av ovanstående

8%

Vet ej

9%

Tabell 21

Vilka av följande påståenden, om några, bekymrar dig mest vad gäller invandring till Sverige?

Att invandring leder till ökad kriminalitet i Sverige

26%

Att invandring leder till ökad belastning på det svenska välfärds- samt bidragssystemet utan motsvarande bidrag till samhället

25%

Att invandring leder till ökad rasism på grund av misslyckad integration i samhället

24%

Att kulturen i vissa områden ändras när många människor som inte kommer ifrån Sverige bosätter sig där

8%

Att invandrare försämrar lönerna och arbetsvillkoren för svenska arbetare

4%

Att invandrare tar arbetstillfällena som annars skulle gått till svenskar

3%

Annat

2%

Inget av ovanstående

9%

Tabell 22

Vilka av följande påståenden, om några, anser du är de största fördelarna med invandring till Sverige?

Att Sverige får tillgång till personer med specialistkompetenser som det är svårt för arbetsgivare att hitta i Sverige

20%

Invandrare gör ofta jobb som behöver göras men som svenskarna inte vill göra

19%

Invandring har bidragit till svensk kultur på ett sätt som gör livet i Sverige mer varierat och spännande

15%

Invandring bidrar till en mångfald bland svenska företag vilket skapar en välmående ekonomi för alla

14%

Att det räddar liv

13%

Annat

1%

Inget av ovanstående

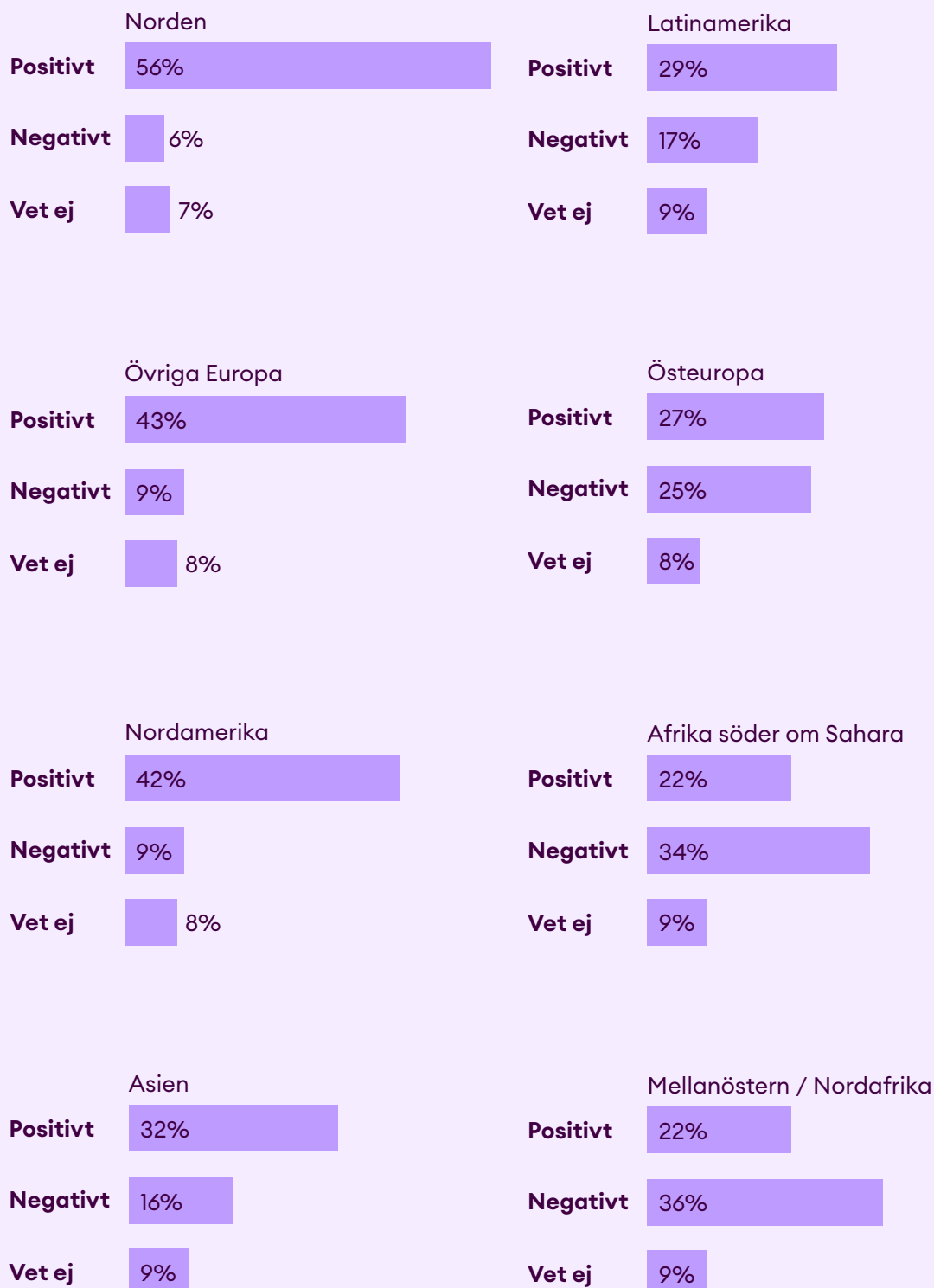
18%

Vem som invandrar avgörande

Samtidigt verkar det spela stor roll varifrån en person invandrar (*tabell 23*). Svenskarna ser mest positivt på invandring från Norden, övriga Europa (exklusive Östeuropa) och Nordamerika. De svarande är mer positiva än negativa till invandring från Asien och Latinamerika, och marginellt mer uppskattande till den som kommer från Östeuropa. Däremot är attityderna till invandring från Mellanösterna och Afrika i jämförelse påtagligt negativa. En dryg tredjedel, 34 procent är negativt inställda till invandring från Afrika söder om Sahara. 36 procent är negativt inställda till invandring från Mellanöstern/Nordafrika.

Tabell 23

Hur ser du på att människor invandrar till Sverige från följande regioner?

**”Jag tror att
vårt land
kommer att
bli bättre och
bättre.”**

**Fritextkommentar
ur enkätundersökningen.**

Islamofobi och afrofobi vanligt

De negativa attityderna till invandring från vissa delar av världen går i linje med de attityder som finns gentemot svenskar med bakgrund i olika delar av världen. På frågan om hur man ställer sig till att bo granne med personer med olika bakgrund är svenskarna mest positiva till grannar med svensk, samisk, kristen, judisk och asiatisk bakgrund (*tabell 24*). Mest negativa är de svarande till att ha grannar med muslimsk eller romsk bakgrund och personer med rötter i Mellanöstern eller Afrika. Samma mönster kan vi se på frågan om hur de ställer sig till att en familjemedlem har en partner med annan bakgrund (*tabell 25*).

Liknande tendenser går att se när det gäller om man instämmer i rasistiska stereotyper om islam och muslimer samt romer. Mer än var tredje svensk, 36 procent, håller med om påståendet om att islam utgör ett hot mot den västerländska civilisationen. Resultatet visar att det finns betydande delar av befolkningen som ger uttryck för islamofobi, afrofobi samt antiziganism i Sverige², medan antisemitism och antisamisk rasism inte är lika framträdande, även om den i sig är allvarig. Det tycks samtidigt finnas en medvetenhet om att islamofobi, antisemitism och antiziganism är ett problem i Sverige idag (*tabell 26*).

Glapp mellan fakta och föreställningar

När de svarande fick uppskatta hur stor andel av befolkningen de tror är utlandsfödd och hur stor andel som är muslimer så visar det sig att befolkningen i stort överskattar andelarna. När det gäller sysselsättningsgraden underskattar befolkningen i stort hur stor andel av de utrikesfödda som är sysselsatta. (*tabell 27*). Det finns ett tydligt glapp mellan fakta och föreställningar som riskerar att bidra till rasistiska idéer och konspirationsteorier, om exempelvis hur ”etniska svenskar” håller på att bli en minoritet i Sverige.³

Tabell 24

Hur ställer du dig till att bo granne med någon med ...

	Totalt positiv	Varken eller	Totalt negativ	Vet ej/ Ingen åsikt
Svensk bakgrund	59%	32%	3%	5%
Kristen bakgrund	47%	42%	5%	6%
Muslimsk bakgrund	28%	38%	28%	6%
bakgrund i Afrika söder om Sahara	29%	39%	25%	7%
Bakgrund i Mellanöstern/Nordafrika	29%	38%	25%	7%
Judisk bakgrund	41%	45%	7%	7%
Romsk bakgrund	27%	38%	28%	6%
Asiatisk bakgrund	39%	47%	8%	6%
Samisk bakgrund	50%	39%	5%	6%

Tabell 25

Hur ställer du dig till att någon i din familj har en partner med följande bakgrund?

	Totalt positiv	Varken eller	Totalt negativ	Vet ej/ ingen åsikt
Svensk bakgrund	55%	35%	3%	7%
Kristen bakgrund	43%	43%	6%	8%
Muslimsk bakgrund	26%	35%	31%	8%
Bakgrund i Afrika söder om Sahara	28%	39%	25%	9%
Bakgrund i Mellanöstern/Nordafrika	27%	39%	26%	9%
Judisk bakgrund	35%	47%	9%	9%
Romsk bakgrund	26%	37%	27%	9%
Asiatisk bakgrund	35%	46%	11%	8%
Samisk bakgrund	42%	44%	6%	8%

Tabell 26

Vilka, om några, av följande påståenden håller du med om?

Islam utgör ett hot mot den västerländska civilisationen

36%

Antisemitism är ett stort problem för judar i dagens Sverige

32%

Media ger ofta en negativ bild av muslimer och islam

26%

Bilden av romer är ofta negativ i den politiska debatten

26%

Romer ägnar sig åt kriminalitet i större utsträckning än andra människor i Sverige

21%

Det talas alldeles för mycket om nazismen och Förintelsen

9%

Judar har alldeles för stort inflytande i världen idag

7%

Inget av ovanstående

19%

DE SVARANDE HAR FÅTT VÄLJA FLERA SVARSALTERNATIV

Tabell 27

Hur stor andel av Sveriges befolkning år 2020 tror du är utrikesfödda?

Genomsnittlig uppskattning (bef. totalt)

Faktisk andel (2021)

Hur stor andel av Sveriges befolkning år 2020 tror du är muslimer?

Genomsnittlig uppskattning (bef. totalt)

Uppskattad andel (2016):

År 2020 räknades 86 procent av Sveriges inrikes födda i åldern 20–64 år som sysselsatta. Hur många procent av de utrikesfödda, i samma åldersgrupp, tror du räknades som sysselsatta?

Genomsnittlig uppskattning (bef. totalt)

Faktisk andel (2020):

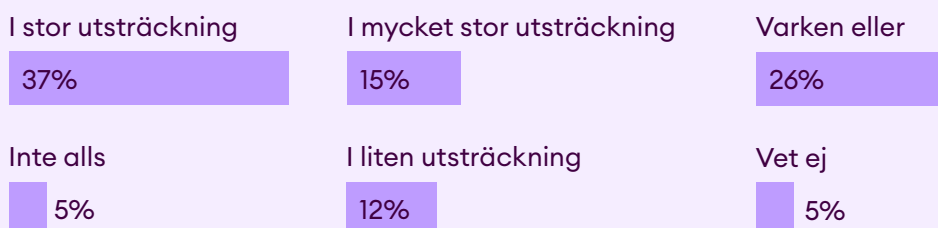
KÄLLOR TILL TABELLEN FINNS INTILL FOTNOTERNA I SLUTET AV DETTA KAPITEL

Rasism som samhällsproblem

Det finns alltså delar av befolkningen som har negativa attityder till invandring, hur integrationen fungerar och till grupper i befolkningen baserat på religiös tillhörighet eller nationell bakgrund. Det får konsekvenser. 22 procent av alla svenskar uppger att de utsatts för rasism under det senaste året. (Hur utsattheten för rasism ser ut utvecklas i kapitel 8.) Samtidigt anser drygt hälften att rasism är ett stort problem i Sverige idag (*tabell 28*).

Tabell 28

I vilken utsträckning håller du med om att rasism är ett stort problem i Sverige idag?

Delvis samstämmighet om jämställdhet

I enkätundersökningen ställde vi också ett antal frågor om jämställdhet (*tabell 29*). En relativt låg andel höll med om att män snarare än kvinnor ska ha framstående positioner i samhället, och samma sak gäller påståendet att mannen huvudsakligen ska vara försörjningsansvarig i hushållet. Däremot är det fler som instämmer i påståendet att feminismen har gått för långt, jämfört med de som tar avstånd från påståendet. Bland de som instämmer finns en klar övervikt av män. Vårt material visar att 49 procent av männen instämmer helt eller delvis i påståendet. Bland kvinnor är motsvarande andel 31 procent. En överlägsen majoritet (åtta av tio svenskar) anser att abortfrågan i första hand är en fråga om kvinnors rättigheter och att det är en mänsklig rättighet. Resultaten i undersökningen stärker bilden av att det råder relativt stor konsensus i frågor som rör jämställdhet i Sverige. Feminism är dock fortfarande ett begrepp som polariserar befolkningen.

Tabell 29

I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?

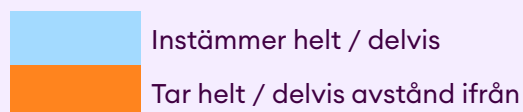
	Instämmer helt	Instämmer delvis	Varken instämmer eller tar avstånd från	Tar delvis avstånd från	Tar helt avstånd ifrån	Vet ej/ Ingen åsikt
Det är viktigt att kvinnor och män får lika lön för lika arbete	70%	13%	11%	2%	2%	2%
Det är viktigt att kvinnor och män delar lika på hushållsarbetet	47%	23%	21%	4%	2%	3%
Män, snarare än kvinnor, bör inneha ansvarsfulla positioner i samhället	7%	8%	22%	9%	51%	3%
Det är framför allt mannens uppgift att försörja familjen	7%	10%	23%	11%	46%	3%
Det är viktigt att kvinnor är kvinnliga	13%	18%	31%	9%	24%	5%
Det är viktigt att män är manliga	12%	18%	32%	10%	24%	4%
HBTQI-personer bör ha samma rättigheter som alla andra	58%	14%	16%	4%	3%	5%
Feminismen har gått för långt	17%	23%	27%	9%	19%	5%
Abortfrågan handlar om kvinnors rätt att bestämma över sina kroppar och är en mänsklig rättighet	64%	15%	11%	4%	3%	3%

En tredjedel tror på konspirationsteorier

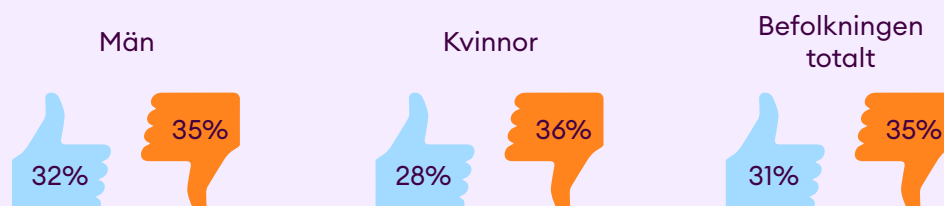
Enkäten innehöll också en rad påståenden som rör eller har koppling till olika konspirationsteorier. Strax under en tredjedel av befolkningen instämmer helt eller delvis i utsagor som att en liten och okänd grupp styr världspolitiken, att korrupta forskare håller undan sanningen och att svenska myndigheter övervakar alla medborgare (*tabell 30*). En något högre andel tar helt eller delvis avstånd från dessa påståenden. 20 procent av de tillfrågade instämmer helt eller delvis i påståendet att experiment som involverar nya droger eller teknologi utförs på allmänheten utan deras kännedom eller medgivande. Påståendena är typiska för konspirationsteoretiska grupper. Att en så stor andel helt eller delvis håller med om den här typen påstående tyder på att det finns ett gehör bland en betydande del av den svenska befolkningen för ett konspirationsteoretiskt tänkande. Utöver detta kan vi notera att drygt en av fem svenskar avfärdar den vetenskapliga samstämmigheten om att människan orsakat den globala uppvärmningen. Påståendet är inte en renodlad konspirationsteori, men att en såpass stor andel helt eller delvis instämmer i det bör ses som ett tecken på det finns en brist på förtroende för vetenskapen, vilket i sig utgör en grogrund för spridning av konspirationsteorier. En av fem håller även helt eller delvis med om påståendet att riskerna med vaccinering är större än nyttan med när det gäller coronaviruset. Det är en uppfattning som i sig inte behöver bygga på ett konspirationsteoretiskt antagande. Men graden av medhåll tyder ändå på att den misstänksamhet som odlats från konspirationsteoretiska grupper kring vaccin mot covid-19 har fått spridning bland delar av befolkningen.

Tabell 30

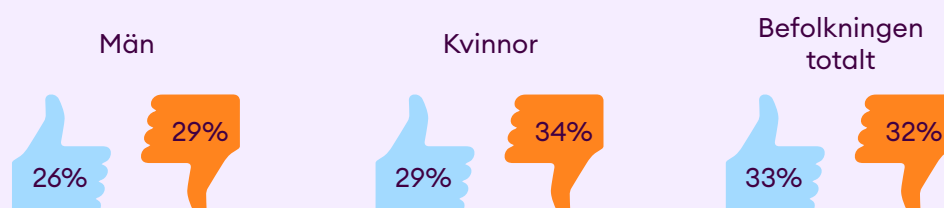
I vilken grad instämmer du i följande påståenden?

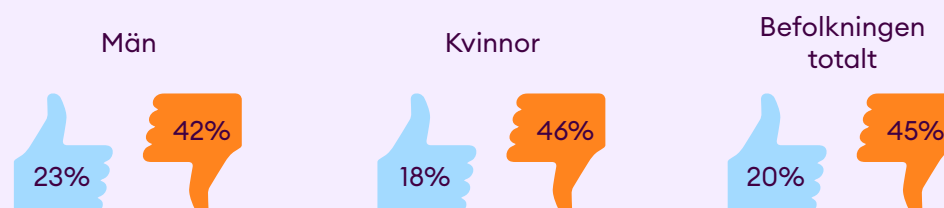
Det finns en liten okänd grupp som styr världspolitiken och har mer makt än de valda ledarna i olika länder

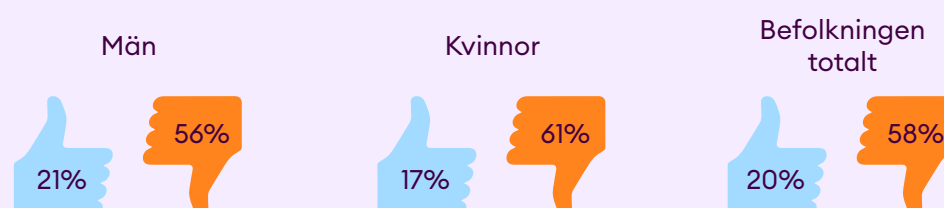
Det finns inflytelserika grupper av forskare som av ideologiska skäl manipulerar, fabricerar och undanhåller fakta för att vilseleda allmänheten

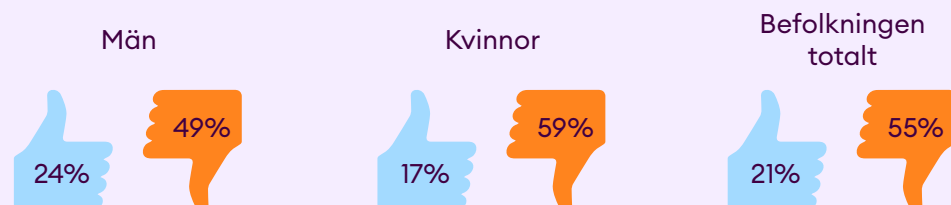
Experiment som involverar nya droger eller teknologi utförs på allmänheten utan deras kännedom eller medgivande

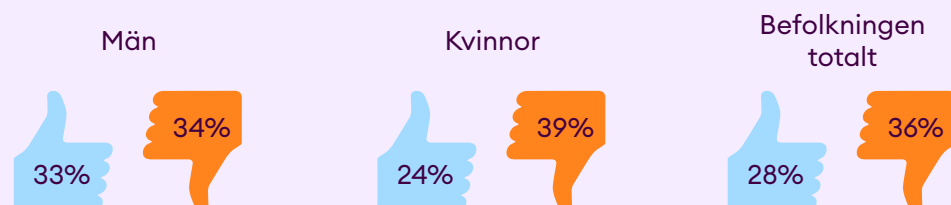
Riskerna med vaccinering är större än nyttan när det gäller coronaviruset

Den globala uppvärmningen har inte orsakats av människan

Statliga myndigheter övervakar alla medborgare i Sverige

NOTER

1. Brottsförebyggande rådet (2020)
2. För exempel på liknande studier se Löwander (2010)
3. Antisemitism och islamofobi (2020)

Källor tabell 27:

Faktiskt andel utrikes födda:

www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda

Källa till utrikes födda i sysselsättning:

www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/pong/statistiknyhet/arbetskraftsundersokningarna-aku-3e-kvartalet-2020

Källa till uppskattad andel muslimer i sverige:

Pew Research Center, nov, 29, 2017 "Europe's Growing Muslim Population"

Kapitel 4

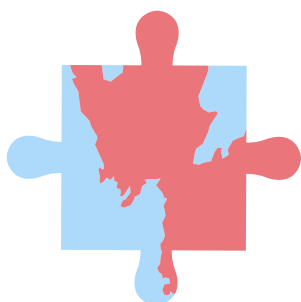
Attitydgrupper: ett nytt sätt att förstå det politiska landskapet

I föregående kapitel fick vi en fingervisning om hur fördelningen av attityder ser ut bland befolkningen som helhet. Men hur hänger de samman och hur kan vi förstå de sambanden? För att få resterande bitar av pusslet tittar vi närmare på opinionsläget genom våra attitydgrupper. Grupperna har skapats utifrån hur de svarandes värderingar hänger samman eller skiljer sig åt. De ska därför inte ses som personlighetstyper. Med andra frågor i fokus hade de med största sannolikhet sett annorlunda ut. På det här viset får vi ändå kunskap om vilka attityder som tenderar att samverka och vilka som står i mer eller mindre motsats till varandra. Indelningarna bör dock inte ses som absoluta. De representerar en majoritet av gruppen snarare än samtliga individer.

Attitydgrupperna indelade utifrån öppenhet

Vi presenterar i den här rapporten sex attitydsgrupper. De är kategoriserade utifrån deras grad av öppenhet mot omvärlden, syn på andra människor och attityd till ett inkluderande samhälle. Kategoriseringen hjälper bland annat att se vilka samhällsproblem som oroar grupperna mest och hur man ser på sig själva och sin omvärld. Beroende på tema placerar sig grupperna på olika positioner i de frågor vi ställt, även om det finns en viss systematik i hur de förhåller sig till varandra. Det är komplexa grupper

som består av många olika attityder som präglar dem i olika grad. Men för att ge en översiktssbild av grupperna har vi i det här avsnittet valt att presentera hur de röstar, vilken kön- och ålderfördelning de har samt hur utbildningsnivån ser ut i de respektive grupperna (tabell 31–34).

Övertygade inkluderande
13,7% av befolkningen

Bekymrade inkluderande
14% av befolkningen

Bekväma ambivalenta
10,4% av befolkningen

Alienerade ambivalenta
15,9% av befolkningen

Missnöjda exkluderande
16,6% av befolkningen

Övertygade exkluderande
29,3% av befolkningen

**Attitydgrupperna
illustrerade utifrån
andel i befolkningen**

De inkluderande grupperna

Två av grupperna – *övertygade inkluderande* och *bekymrade inkluderande* – innehåller personer som tror på ett inkluderande samhälle och i huvudsak ser positiva konsekvenser av invandringen såväl ekonomiskt som kulturellt. Tilliten både till samhällets institutioner och medmänniskor är hög. Rasism och diskriminering ses som ett allvarligt samhällsproblem. De två grupperna utgör sammanlagt en dryg fjärdedel av den svenska befolkningen (27,7 procent) och är ungefär lika stora. De skiljer sig åt snarare i sin entusiasm i relation till andra människor. De *övertygade inkluderande* är väldigt positiva överlag, medan de *bekymrade inkluderande* är mindre entusiastiska, men tycks samtidigt stå trygga i sin övertygelse om likabehandling. De *bekymrade inkluderande* känner en större oro för brottslighet, har vissa reservationer kopplat till invandring och har lägre förtroende för politiker och riksdag än de övertygade. Båda grupperna upplever sig i stor utsträckning vara en del av det svenska samhället, men känner sig mindre hemma i Sverige idag än för fem år sedan.

De ambivalenta grupperna

De två grupperna *alienerade ambivalenta* och *bekväma ambivalenta* innehåller personer som inte helt landat i var de står, utan är mer sökande eller känner likgiltighet i frågor kopplat till inkludering och öppenhet. Inställningen till invandring är positiv även här och negativa attityder gentemot andra har inte fått brett fäste. Däremot ser vi en större benägenhet att tro på konspirationsteorier och tendenser till värdekonservatism och auktoritära värderingar samt tydliga tendenser till anti-semitism. Det är även här vi finner de som i störst utsträckning angett att de utsatts för rasism, och som i lägst utsträckning känner sig som en del av det svenska samhället. Samtidigt är dessa två grupper de enda som tycker att integrationen fungerar bra. Det är också de som i betydligt högre grad än övriga grupper har angett att de är aktiva i olika föreningar, såväl politiska, religiösa som sakfrågeorganisationer. De känner sig mer

hemma i Sverige idag än för fem år sedan och det finns en tydlig framtidstro. De utgör tillsammans 26,3 procent av Sveriges befolkning. Gruppen *bekväma ambivalenta* är den minsta av alla grupper (10,4 procent).

De exkluderande grupperna

De två grupperna *missnöjda exkluderande* och *övertygade exkluderande* är överlag kritiska till Sveriges utveckling, har starkt negativa attityder till specifika grupper av befolkningen och anser att landet borde sluta sig mer mot omvärlden. Framförallt ser vi tydliga tendenser till islamofobi och afrofobi. Dessa två grupper uttrycker en större samstämmighet i attityder över hela skalan. De har auktoritära tendenser och har en stor misstro gentemot samhällets institutioner och sina medmänniskor. Samtidigt som de uttrycker starkt stöd för jämställdhet och hbtqi-rättigheter ställer de sig bakom det värdekonservativa påståendet om ”att det bästa sättet att leva är enligt gamla värderingar”. Här hittar vi personer som är övertygade om att samhället är nära kollaps eller som anammat ytterhögerns idévärld. Det är framförallt vissa minoriteter som man uttrycker väldigt negativa attityder till. De vill helst inte bo granne med vare sig muslimer, romer, individer med bakgrund i Mellanöstern, Nordafrika eller Afrika söder om Sahara. Inte heller vill de att någon i familjen har en partner med sådan bakgrund. De uttrycker även i större utsträckning än andra positiva åsikter om de som lättare kan uppfattas tillhöra majoritetsbefolkningen (kristna, svensk bakgrund eller invandrade från länder med en majoritet vit och kristen befolkning). De här två grupperna utgör nära på hälften av Sveriges befolkning (45,9 procent), där den största gruppen är *övertygade exkluderande* som utgör 29,3 procent. De upplever störst tillhörighet av alla till det svenska samhället, men samtidigt känner de sig betydligt mindre hemma i Sverige idag än för fem år sen.

Tabell 31

Kön- och åldersfördelning för respektive grupp

	Andel av befolkningen	Kvinnor	Män	18-24	25-29	30-44	45-49	60-74
 Öi	13,7%	68%	32%	10%	12%	24%	26%	29%
 Bi	14%	60%	40%	9%	9%	25%	34%	24%
 Aa	15,9%	35%	64%	32%	17%	35%	11%	5%
 Ba	10,4%	30%	69%	11%	17%	50%	17%	5%
 Me	16,6%	54%	46%	10%	9%	29%	30%	22%
 Öe	29,3%	46%	54%	4%	5%	19%	35%	37%

I DENNA OCH KOMMANDE TABELLER HAR VI EXKLUDERAT DE SOM SVARAT "ICKE-BINÄR" OCH "ANNAT" PÅ FRÅGAN OM KÖN. SE METODBILAGAN FÖR MER DETALJER

Tabell 32

Vilken är din högst avslutade utbildning?

	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning kortare än 3 år	Gymnasial utbildning 3 år	Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	Forskarutbildning
 Öi	5,3%	9,4%	29,4%	18,6%	36%	1,3%
 Bi	4%	17,7%	36,3%	18,3%	23%	0,7%
 Aa	30,2%	21%	18%	12,7%	17,2%	0,9%
 Ba	4,1%	13,3%	36,5%	14,9%	26,7%	4,5%
 Me	49,3%	22,7%	8,6%	7,3%	12%	0,1%
 Öe	9,5%	24,7%	22,3%	19,4%	23,6%	0,5%

Tabell 33

Vilket parti röstade du på i valet 2018?

	V	L	Mp	S	M	SD	C	KD	Röstade ej	Vet ej/ Vill ej uppge
 Öi	17,7%	4,4%	5%	32,1%	10,6%	1,8%	15,2%	3,8%	1,2%	3,7%
 Bi	9,9%	2,5%	2,9%	31,8%	16,6%	6,5%	7,9%	3,2%	5,4%	9,6%
 Aa	4,2%	6%	5,4%	25,2%	16,8%	10,4%	6,7%	6,5%	7,8%	6,5%
 Ba	5,8%	8,7%	11,4%	20,6%	7,3%	19,3%	6,2%	4,7%	4,3%	9,2%
 Me	6,3%	3,1%	1,9%	22%	17,5%	19,6%	7,8%	5,2%	6,8%	2,9%
 Öe	2,7%	4,8%	1,2%	19,7%	24%	24,1%	4,2%	7,1%	3,5%	4,3%

Tabell 34

Vilket parti skulle du rösta på om det vore riksdagsval idag (november 2022)?

	V	L	Mp	S	M	SD	C	KD	Skulle ej rösta	Vet ej/ Vill ej uppge
 Öi	20%	2,4%	3,4%	31%	8,7%	2,6%	14%	2%	0%	11,1%
 Bi	12,2%	2%	1,4%	26,4%	15,1%	7,8%	5%	2,1%	2,7%	20,1%
 Aa	9%	7,4%	7,9%	20,4%	14,9%	13,1%	4,6%	6,3%	1,8%	8,5%
 Ba	6,7%	6,9%	8,8%	20,3%	9,2%	23,1%	4,2%	3,5%	3,5%	11%
 Me	9,6%	3,1%	2,9%	23,6%	17,4%	26,9%	3,3%	5,8%	3,2%	9,3%
 Öe	3,8%	4,8%	1,1%	14,9%	22%	29,3%	3,7%	6,2%	1,2%	10,5%

FÖLJANDE SVARSALTERNATIV ÄR EXKLUDERADE I TABELLERNAS OVAN PÅ GRUND AV LÅGA PROCENT: "JAG RÖSTADE BLANKT", "JAG HADE INTE RÄTT ATT RÖSTA" OCH "ANNAT PARTI"

Övertygade inkluderande

Övertygade inkluderande utgör 13,7 procent av befolkningen. Gruppen präglas av öppenhet mot omvärlden. De föredrar globalisering före nationellt självbestämmande. De tycker också att Sverige ska vara ett mångkulturellt samhälle där majoritetssamhällets normer inte ska styra enskilda individer, utan där olikheter är självklara. De instämmer inte i stereotypa påståenden om olika etniska och religiösa minoritetsgrupper och visar medvetenhet om minoriteters särskilda utsatthet. De är starka förespråkare för jämställdhet, vill inte upprätthålla stereotypa könsnormer och står bakom hbtqi-rättigheter och rätten till abort. De har en positiv syn på invandring, och ser att den har en värdefull påverkan på svensk ekonomi och kultur. De anser, som många av grupperna, att integrationen i Sverige fungerar dåligt. Men de ser det som en konsekvens av brister i samhället snarare än hos den enskilda individen.

Högt förtroende

De övertygade inkluderande känner sig i stor utsträckning som en del av det svenska samhället och har ett högt förtroende för olika samhällsinstitutioner och för traditionella medier som informationskällor. De är den grupp som är minst orolig för brottslighet men upplever samtidigt att samhället och det område de bor i har blivit något mindre tryggt de senaste fem åren. När det gäller Sveriges

framtid oroar de sig framför allt för klimatförändringar men även för brottslighet, sjukvård och extremism. De anser att rasism är ett stort problem i Sverige men utsätts inte själva för det i någon större utsträckning. Gruppen har den högsta koncentrationen av personer som röstar på Vänsterpartiet och om det skulle vara val idag skulle de övertygade inkluderande ge Vänsterpartiet och Socialdemokraterna egen majoritet.

Högst utbildningsnivå

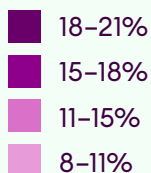
En majoritet av gruppen är kvinnor (68 procent) med en relativt jämn åldersfördelning. De har den högsta genomsnittliga utbildningsnivån av samtliga grupper och de är medelinkomsttagare. Gruppen består framförallt av personer som är födda i Sverige men cirka en femtedel har föräldrar som är födda utanför Sverige. En hög andel är ateister och agnostiker och många är singlar utan barn. Boendeformen är jämnt fördelad mellan villor och hyresrätter.

Starka i norra Sverige

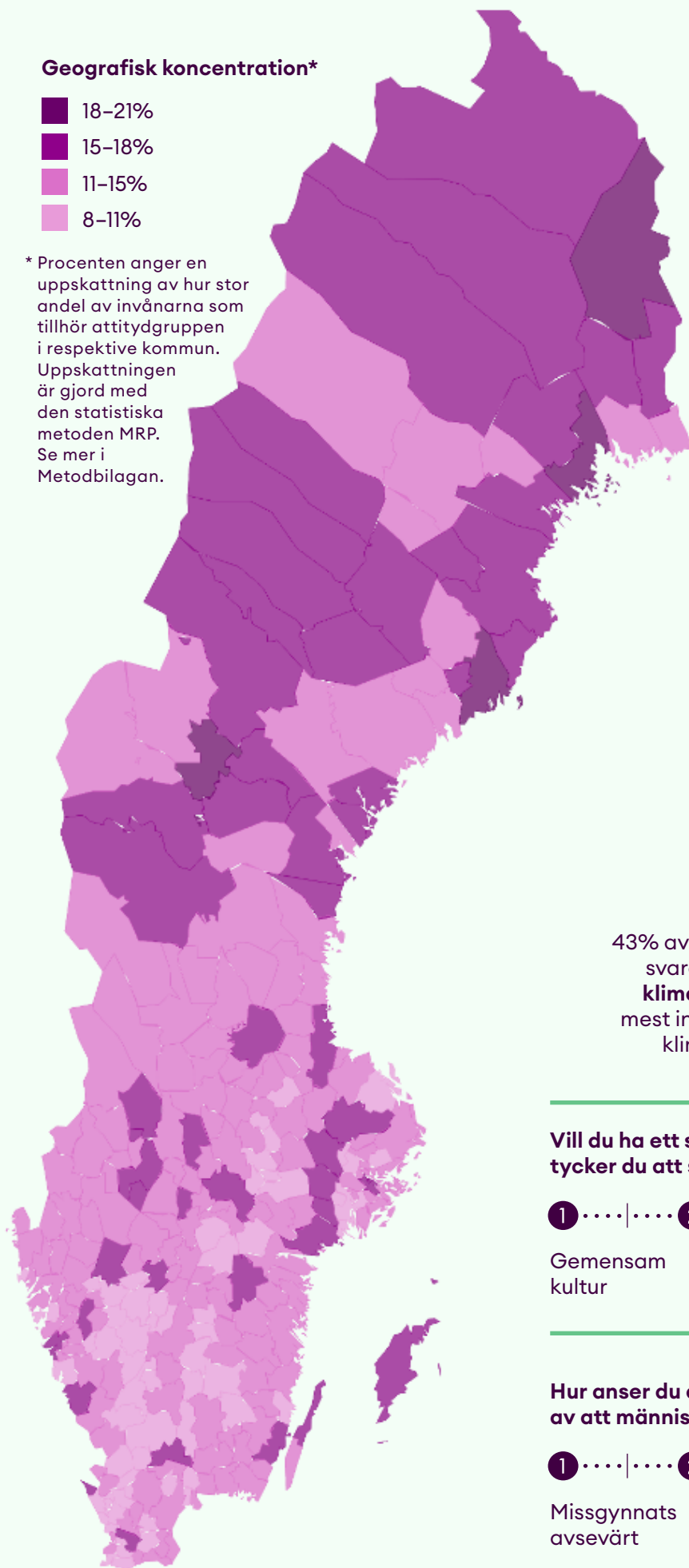
Övertygade inkluderande är tämligen jämnt fördelade över olika kommuntyper. Störst andel finns i storstäderna med 15 procent medan den lägsta andelen finns i pendlingskommuner nära större städer. Gruppen har högre koncentration i norra delen av Sverige, i kommuner som Umeå, Östersund, Luleå och Pajala.

Övertygade inkluderande

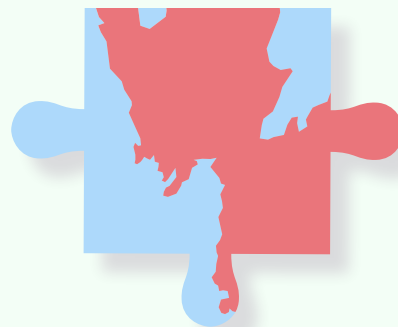
Geografisk koncentration*

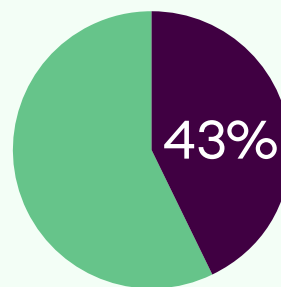
* Procenten anger en uppskattning av hur stor andel av invånarna som tillhör attitydgruppen i respektive kommun. Uppskattningen är gjord med den statistiska metoden MRP. Se mer i Metodbilagan.

13,7%

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

43% av gruppen *övertygade inkluderande* svarade i första eller andra hand att **klimatförändringar** är det som oroar mest inför Sveriges framtid. 23% svarade klimatförändringar i första hand.

Vill du ha ett samhälle med gemensam kultur eller tycker du att samhället ska vara mångkulturellt?

Gemensam kultur

Mångkultur

Hur anser du att kulturen har påverkats av att människor från andra länder flyttat hit?

Missgynnats avsevärt

Gynnats avsevärt

Bekymrade inkluderande

Bekymrade inkluderande utgör 14 procent av befolkningen och placerar sig själva till vänster på den politiska skalan. Socialdemokraterna är det största partiet. En relativt hög andel röstar på Vänsterpartiet. Gruppen har högt förtroende för public service och instämmer inte i konspirationsteorier, men ger stöd till påståendet att politiker i Sverige ofta har en dold agenda. Det går i linje med att man har lägre förtroende för riksdagen än för andra samhällsinstitutioner. Man anser, precis som genomsnittsbefolkningen, att Sverige har blivit ett sämre land att leva i, men är ändå relativt nöjda med sitt eget liv.

Invandring positivt för kulturen

Människor i denna grupp är något negativt inställda till invandring från Mellanöstern och Afrika, men samtidigt mer positiva än genomsnittet. Man tycker att invandring haft en delvis negativ inverkan på ekonomin, men de är även här mer positiva än genomsnittet. Däremot anser de att invandringen haft en positiv inverkan på kulturen. De anser att integrationen fungerar dåligt på grund av bostadssegregationen. De *bekymrade inkluderande* tycker att gränser mellan länder har en viss betydelse. De håller med om att den som sticker ut från normen bör tillåtas göra det. Det finns heller inga tendenser till att värdera grannar eller nya familjemedlemmar olika baserat på deras bakgrund.

Gruppen anser att samhället har blivit mindre säkert de senaste tio åren, dock i lägre grad än genomsnittet. Den viktigaste politiska frågan är lag och ordning följt av miljö och klimat. Det är även brottslighet och klimatförändringar som oroar gruppen mest. De *bekymrade inkluderande* är den grupp som i störst utsträckning anger välfärden som den viktigaste politiska frågan. Här finns också den högsta koncentrationen av arbetande i vård och omsorg. Gruppen är starka förespråkare för jämställdhet, hbtqi-rättigheter och ser abort som en mänsklig rättighet.

Högst andel ateister

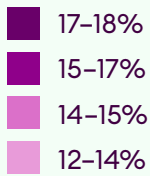
Liksom hos *övertygade inkluderande* ser vi i den här gruppen en högre koncentration av kvinnor (60 procent) och det är den grupp som är näst äldst. 58 procent är över 45 år. De är i huvudsak medel- eller höginkomsttagare och äger ofta sin villa eller sin lägenhet. Här finns högst andel ateister, personer som är födda i Sverige och den vanligaste boendeformen är sambo utan barn.

Många bor på landsbygden

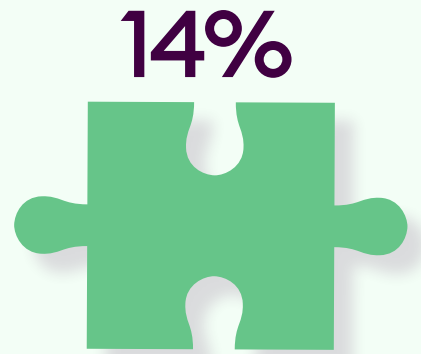
Denna grupp bor i första hand i landsbygdskommuner (närmare 16 procent). Gruppen har sin största koncentration i delar av Sveriges inland. Lägst representation har den i storstäder (12,5 procent). Den högsta koncentrationen ser vi i kommuner som Haparanda, Övertorneå och Åsele.

Bekymrade inkluderande

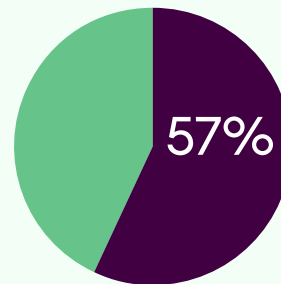
Geografisk koncentration*

* Procenten anger en uppskattning av hur stor andel av invånarna som tillhör attitydgruppen i respektive kommun. Uppskattningen är gjord med den statistiska metoden MRP. Se mer i Metodbilagan.

BROTTLIGHET

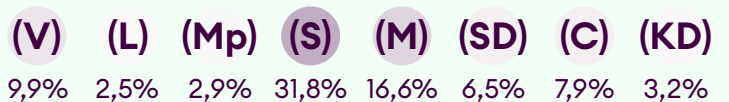

57% av gruppen *bekymrade inkluderande* svarade i första eller andra hand att **brottslighet** är det som oroar mest inför Sveriges framtid. 30% svarade brottslighet i första hand. **Sjukvården** och **klimatförändringar** delar andraplatsen.

På det hela taget, hur tycker du att integrationen av invandrare i det svenska samhället fungerar?

Vilket parti röstade du på i valet 2018?

Röstade ej: 5,4%

Vet ej / Vill ej uppge: 9,6%

Alienerade ambivalenta

De *alienerade ambivalenta* utgör 16 procent av befolkningen. De har överlag ingen tydlig partitillhörighet och här finns högst andel som valde att inte rösta 2018. Socialdemokraterna är största parti och andelen som röstar på Sverigedemokraterna är relativt låg. På en höger-vänster skala definierar sig de *alienerade ambivalenta* något till höger och ser sig huvudsakligen som medelklass. De är positivt inställda till Sveriges utveckling och nöjda med sitt eget liv än genomsnittet. Gruppen är generellt positivt inställd till invandring och anser att den har gynnat Sveriges ekonomi och kultur. Man anser att integrationen fungerar relativt bra och tycker att de största fördelarna med invandring är att den bidrar till samhälls-ekonomi och arbetsmarknaden.

Känner sig utanför samhället

Här känner man sig i lägst utsträckning som en del av samhället, men samtidigt mer hemma i Sverige idag än för fem år sedan. Mest oro känner gruppen för brottslighet, ekonomi och sjukvården. Det är samtidigt den grupp som i jämförelse med andra oroar sig mest för ekonomin, rasism och feminism. De *alienerade ambivalenta* tillgodogör sig i lägre utsträckning än andra grupper information från traditionella medier. De instämmer också i högre grad i olika konspirationsteorier. Gruppen instämmer oftare än övriga i stereotypa könsnormer. De uppvisar även större stöd för att våld kan vara nödvändigt att ta till för att åstadkomma politisk förändring. Tillsammans med de *bekväma ambivalenta*

instämmer de oftare i antisemitiska påståenden än övriga, men de visar ingen fiendlighet till att ha en person med judisk bakgrund som granne eller del av familjen. Personerna i den här gruppen har utsatts för rasism i större utsträckning än de flesta andra grupper och har upplevt det i såväl skolan, på sociala medier som i kontakt med myndigheter.

Unga och religiösa

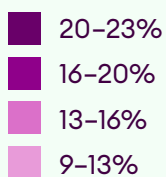
Den här gruppen har högst andel unga personer (84 procent är under 45), en större andel män (65 procent) och generellt låg utbildningsnivå. Här finns flest individer som arbetar deltid, är studenter eller föräldralediga och högst andel personer med tillfälliga anställningar jämfört med övriga grupper. Gruppen består i huvudsak av låg- eller medelinkomsttagare. Det är en av två grupper som i högst utsträckning är religiösa. 31 procent identifierar sig som muslimer och ungefär lika många som kristna. Gruppen har också flest personer som är födda utanför Sverige (cirka 30 procent) eller vars föräldrar är det (32,6 procent).

Finns i storstäderna

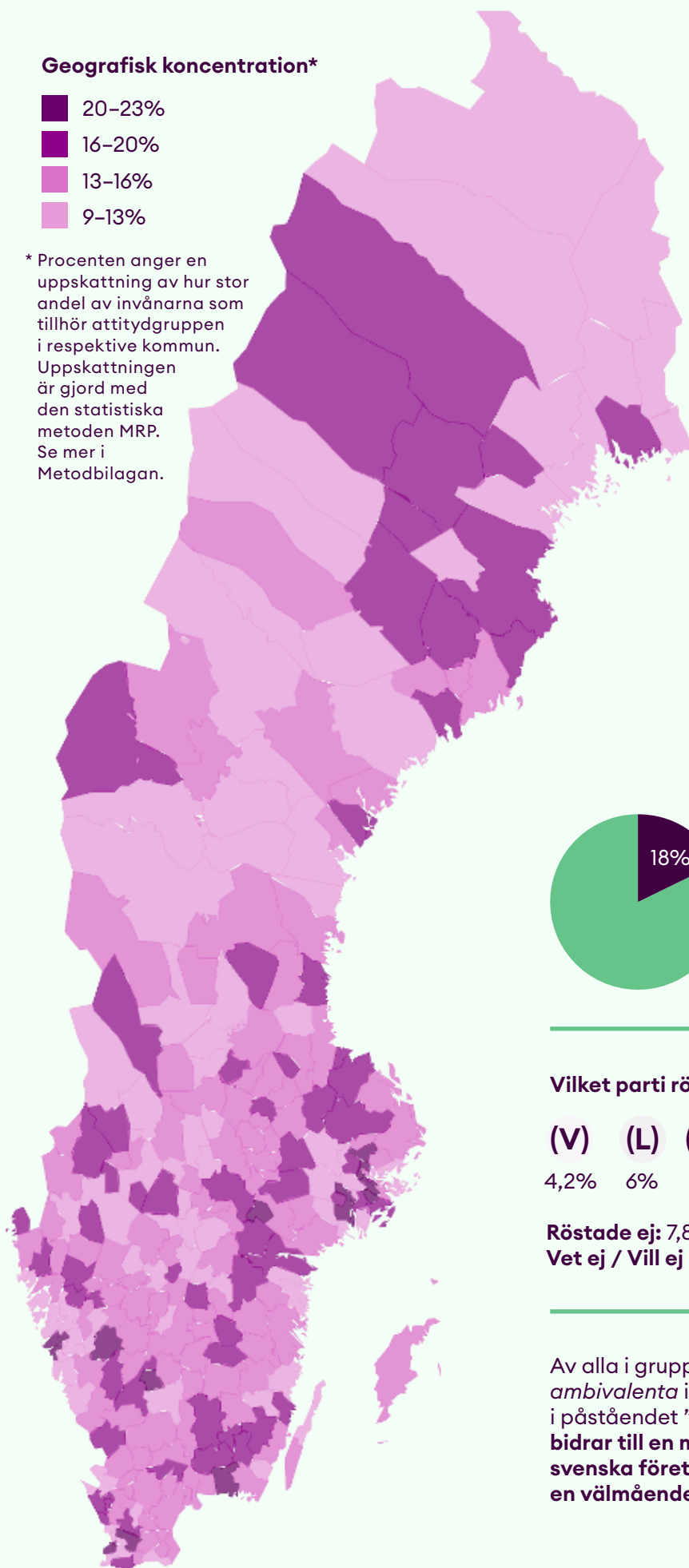
Gruppen är framförallt representerad i storstäderna med drygt 20 procent. Lägst representation har den i landsbygdskommuner med stor besöksnäring (drygt 13 procent) samt i övriga landsbygdskommuner och mindre städer (cirka 14 procent). Högst koncentration finns i kommuner som Göteborg, Malmö, Södertälje och Upplands Väsby.

Alienerade ambivalenta

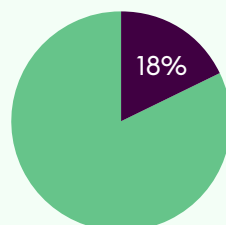
Geografisk koncentration*

* Procenten anger en uppskattning av hur stor andel av invånarna som tillhör attitydgruppen i respektive kommun. Uppskattningen är gjord med den statistiska metoden MRP. Se mer i Metodbilagan.

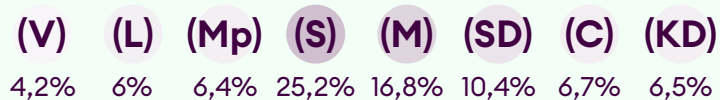

15,9%

18% av gruppen *alienerade ambivalenta* håller med om påståendet "Det finns tillfällen när användandet av våld kan vara ett nödvändigt medel för att motsätta sig förändringar i samhället".

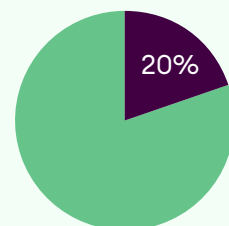
Vilket parti röstade du på i valet 2018?

Röstade ej: 7,8%

Vet ej / Vill ej uppge: 6,5%

Av alla i gruppen *alienerade ambivalenta* instämde 20% i påståendet "Invandring bidrar till en mångfald bland svenska företag vilket skapar en välmående ekonomi för alla".

Bekväma ambivalenta

De *bekväma ambivalenta* är den minsta gruppen och utgör cirka tio procent av befolkningen. Gruppen definierar sig något till höger på den politiska skalan. En relativt hög andel röstar på Sverigedemokraterna, vilket tillsammans med Socialdemokraterna är det parti som får störst stöd. Här finns även högst andel Miljöpartiet-väljare jämfört med hos andra grupper. De *bekväma ambivalenta* är positivt inställda till invandring från samtliga delar av världen, och anser att invandring har bidragit positivt till den svenska ekonomin och kulturen. Gruppen tycker att integrationen fungerar ganska bra, har högt förtroende för samtliga samhällsinstitutioner och tycker att Sverige har blivit säkrare. Man är generellt sett mindre orolig för brott än genomsnittet och tror heller inte att brottsligheten ökat lika mycket som hos de andra grupperna. Samtidigt är det den grupp som anser att de har sämst tillgång till samhällsservice som sjukvård och utbildning där de bor. De *bekväma ambivalenta* oroar sig mest för brottslighet, men även för sjukvård, invandring, rasism och ekonomi.

Tror på konspirationsteorier

De *bekväma ambivalenta* förlitar sig i relativt låg utsträckning på traditionella medier och i större utsträckning på sociala medier. De litar också i högre grad än de flesta andra grupper på alternativa medier, såväl vänstermedier som radikalhögerns nyhetssajter. Man är också mer benägen att instämma i konspirationsteorier jämfört med befolkningen i stort. De *bekväma ambivalenta* är mer traditionella

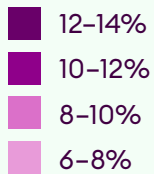
i förhållande till de andra grupperna när det kommer till frågor om jämställdhet, hbtqi-rättigheter, könsnormer samt abort. De anser i högre utsträckning än andra grupper, tillsammans med de *alienerade ambivalenta*, att det finns tillfällen då användandet av våld kan legitimeras för att motsätta sig samhällsförändringar. Tillsammans med de *alienerade ambivalenta* är det här den grupp som i högst utsträckning håller med om antisemitiska påståenden. De *bekväma ambivalenta* är den grupp som i högst utsträckning svarar "vet ej" när de ska ta ställning till olika påståenden.

Högst andel män

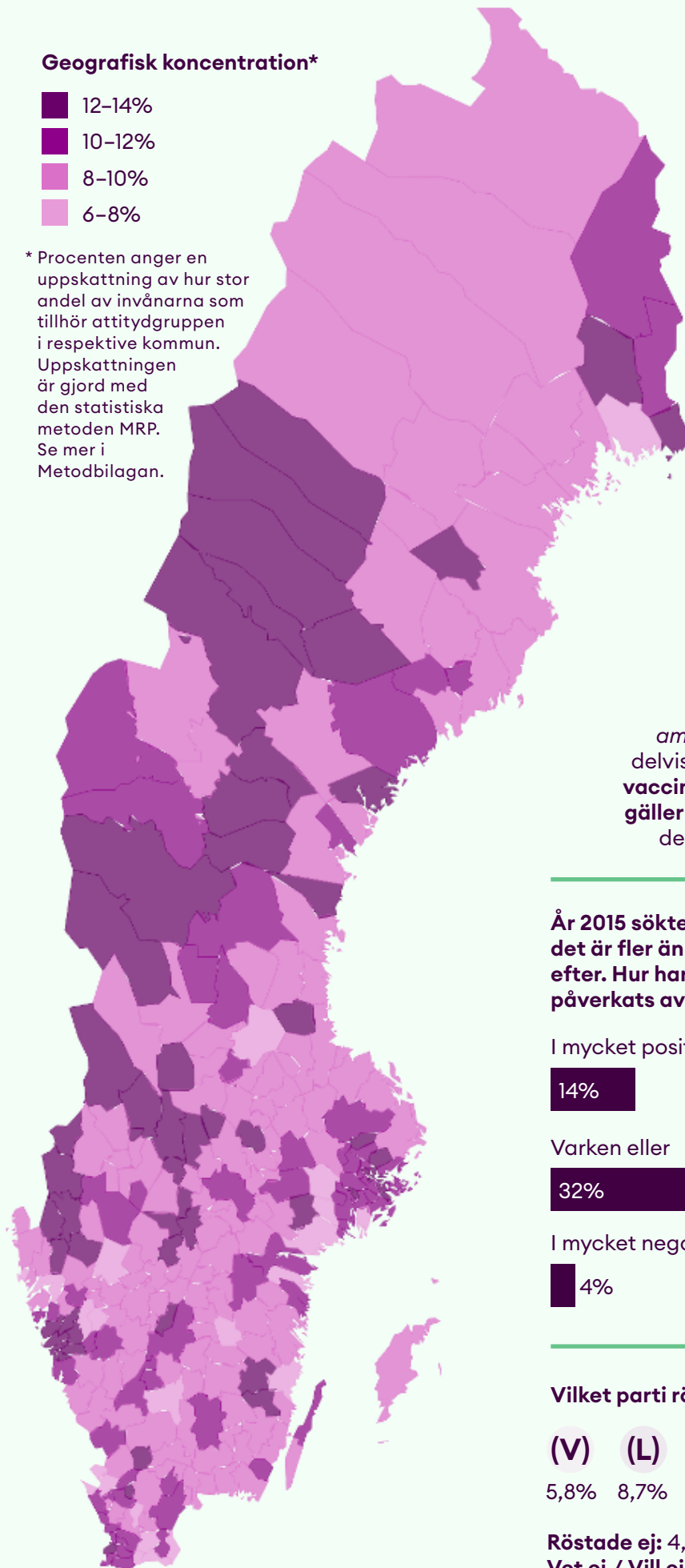
Här finns den högsta andelen av män bland samtliga grupper (69 procent) och det är en relativt ung grupp, närmare 80 procent är under 45 år. En stor del är fast anställda på heltid och är medel- och höginkomsttagare. Gruppen är den näst mest heterogena när det gäller födelse-land och föräldrars födelse-land, näst efter de *alienerade ambivalenta*. Gruppen har även högst andel gifta samt sammanboende med barn av alla grupper. De är också en av grupperna som uppger högst nivå av religiositet av de som definierar sig som tillhörande en religion.¹ Högst andel av de *bekväma ambivalenta* bor i storstäder (12,5 procent) medan lägst andel finns i mindre städer (drygt åtta procent). Gruppen har högst koncentration i både relativt små kommuner som Dorotea, Hällefors och Hagfors, som i större kommuner i storstadsregioner som Sollentuna och Mölndal.

Bekväma ambivalenta

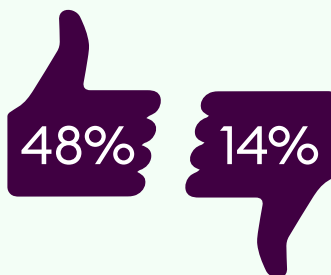
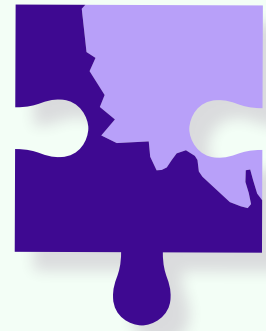
Geografisk koncentration*

* Procenten anger en uppskattning av hur stor andel av invånarna som tillhör attitydgruppen i respektive kommun. Uppskattningen är gjord med den statistiska metoden MRP. Se mer i Metodbilagan.

10,4%

48% av gruppen *bekväma ambivalenta* instämmer helt eller delvis i påståendet att **"Riskerna med vaccinering är större än nyttan när det gäller coronaviruset"**. 14% tar helt eller delvis avstånd ifrån påståendet.

År 2015 sökte 163 000 människor asyl i Sverige, det är fler än något annat år, både innan och efter. Hur har din inställning till invandring påverkats av händelserna år 2015?

I mycket positiv riktning

14%

I positiv riktning

32%

Varken eller

32%

I negativ riktning

12%

I mycket negativ riktning

4%

Vet ej

6%

Vilket parti röstade du på i valet 2018?

(V) (L) (Mp) (S) (M) (SD) (C) (KD)
5,8% 8,7% 11,4% 20,6% 7,3% 19,3% 6,2% 4,7%

Röstade ej: 4,3%

Vet ej / Vill ej uppge: 9,2%

Missnöjda exkluderande

De *missnöjda exkluderande* utgör cirka 17 procent av befolkningen och har en hög andel SD-väljare, dock ej lika många som de *övertygade exkluderande*. Majoriteten definierar sig som arbetare eller lägre medelklass och gruppen är i lägst grad anslutna till facket. De *missnöjda exkluderande* är generellt väldigt negativt inställda till sin egen livssituation, till samhällets utveckling och till invandring. Gruppen oroar sig framförallt för brottlighet och invandring men inte i lika hög utsträckning som de *övertygade exkluderande*. Oron för invandringen är betydligt större här än i de andra grupperna. De *missnöjda exkluderande* oroar sig också för sjukvården. Gruppen litar i högre utsträckning på ytterhögerns alternativmedier än än de flesta andra grupper.

Negativ syn på muslimer

De *missnöjda exkluderande* instämmer i stereotypa påståenden om muslimer och romer och uttrycker stöd för auktoritära värderingar som att "det behövs en kraftfull ledare för att stoppa de radikala och omoraliska strömningar som råder i dagens samhälle". Gruppen menar också att det bästa sättet att leva är enligt gamla värderingar. Samtidigt är de *missnöjda exkluderande* starka förespråkare av jämställdhet, hbtqi-rättigheter och abort. De tycker både att könsnormer är viktiga att efterleva och att feminismen gått för långt. När det kommer till vad det är som gör någon svensk är det vanligaste svaret att personen ska respektera svenska regler och lagar. Den här gruppen föredrar i betydligt högre grad än andra nationellt självbestämmande, där

gränser mellan länder har stor betydelse. I sin positionering på en skala mellan nationellt självbestämmande och globalisering hamnar de väldigt nära den yttre kanten mot nationellt självbestämmande, vilket skiljer dem från de *övertygade exkluderande* som annars står dem närmast. De föredrar också en gemensam kultur i Sverige framför mångkultur. Här skiljer sig båda de exkluderande grupperna från de övriga som står betydligt närmare idén om ett mångkulturellt samhälle.

Lägst utbildningsnivå

De *missnöjda exkluderande* har en jämn köns- och åldersfördelning. Det är den grupp som har lägst utbildningsnivå och högst andel som av olika anledningar inte är en del av arbetsmarknaden (arbetsökande, långtidssjukskrivna eller förtidspensionärer). Gruppen är i huvudsak låginkomsttagare och har flest personer som bor i hyresrätt. Gruppen har också den högsta andelen singlar utan barn. De flesta är ateister och födda i Sverige. Men liksom i flera av de andra grupperna har runt en femtedel föräldrar som inte är födda i Sverige.

Mindre i storstäder

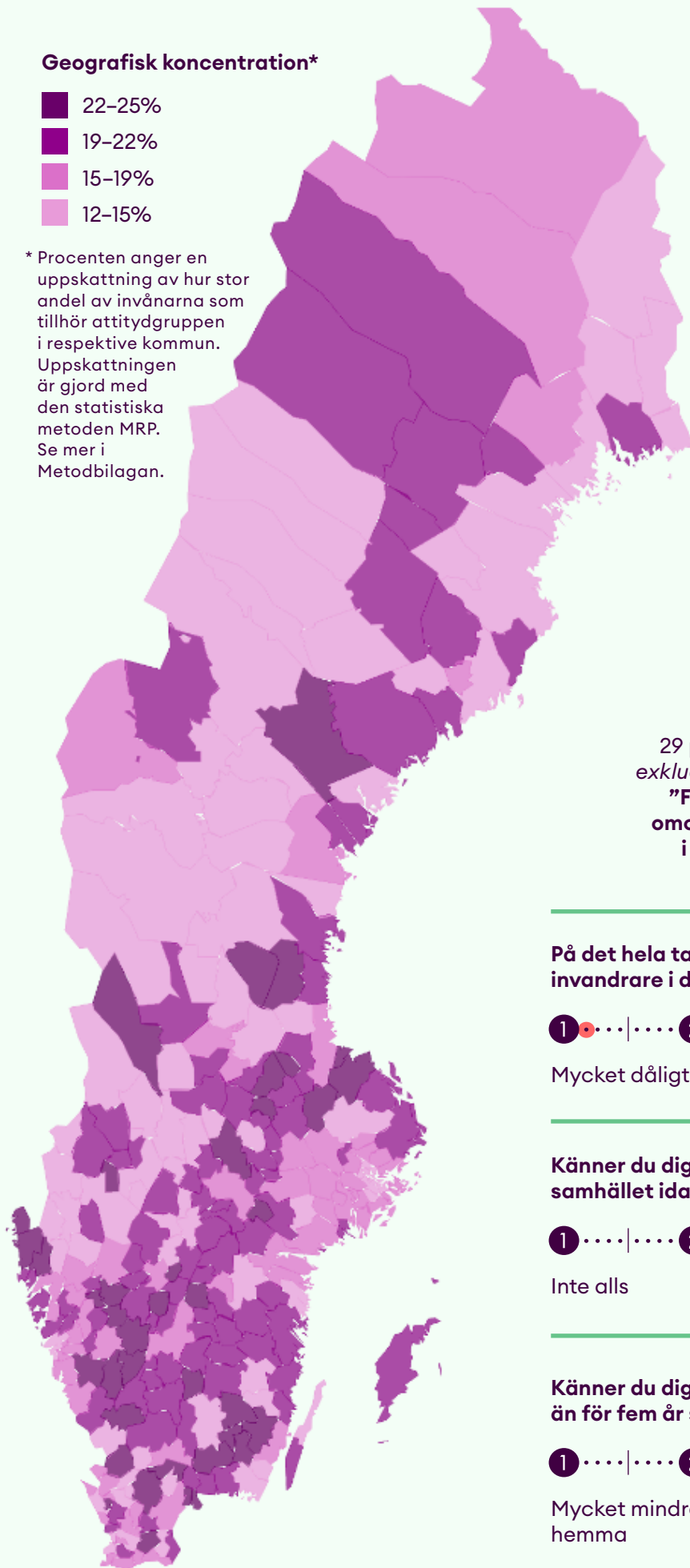
Gruppen är framförallt representerad i pendlingskommuner nära större städer liksom mindre städer/tätorter (drygt 19 procent). I storstäder är gruppen mindre (14,5 procent). Den geografiska koncentrationen är högst i kommuner som Svenljunga, Osby, Ovanåker, Hässleholm och Tingsryd.

Missnöjda exkluderande

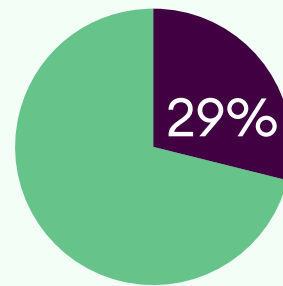
Geografisk koncentration*

- 22–25%
- 19–22%
- 15–19%
- 12–15%

* Procenten anger en uppskattning av hur stor andel av invånarna som tillhör attitydgruppen i respektive kommun. Uppskattningen är gjord med den statistiska metoden MRP. Se mer i Metodbilagan.

16,6%

29 procent av gruppen *missnöjda exkluderande* instämmer i påståendet **”För att stoppa de radikala och omoraliska strömningar som råder i dagens samhälle behövs en kraftfull ledare”**.

På det hela taget, hur tycker du att integrationen av invandrare i det svenska samhället fungerar?

Mycket dåligt

Mycket bra

Känner du dig som en del av det svenska samhället idag?

Inte alls

Helt och hållet

Känner du dig mer hemma i Sverige idag än för fem år sedan?

Mycket mindre hemma

Mycket mer hemma

Övertygade exkluderande

De *övertygade exkluderande* är den största gruppen och utgör cirka 29 procent av befolkningen. Gruppen definierar sig tydligt till höger på den politiska skalan och röstar i första hand på Moderaterna eller Sverigedemokraterna, men har även högst andel kristdemokratiska väljare. Stödet för SD har ökat jämfört med 2018 års val och det är i den här gruppen som högst andel personer röstar på SD (29 procent om det vore val idag). Särskilt utmärkande är att 28 procent av kvinnorna skulle rösta på SD vilket skiljer sig från kvinnorna i hela populationen (13 procent).

Brottsligheten oroar

Generellt tycker de *övertygade exkluderande* att Sverige har blivit ett sämre land att leva i men är ändå relativt nöjda med sina egna liv. Man tycker att landsgränser är viktiga, att den som sticker ut från normen bör anpassa sig och att Sverige ska ha en gemensam kultur snarare än vara mångkulturellt. Gruppen oroar sig huvudsakligen för brottslighet och invandring. Nästan 40 procent är oroliga för brottsligheten och cirka 26 procent för invandringen, medan bara 2,5 procent anser att rasism bekymrar dem inför Sveriges framtid.

Negativa till invandring

Gruppen är negativt inställda till invandring från samtliga regioner utanför Europa (och även Östeuropa) och särskilt från Mellanöstern, Nordafrika eller Afrika söder om Sahara. Man anser att invandring har haft en negativ påverkan

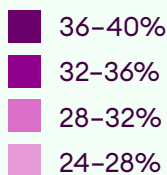
på kulturen och än mer på ekonomin. Vid frågan om vilka de största fördelarna med invandring till Sverige är svarar ändå närmare 25 procent att arbetsmarknaden drar nytta av den. I gruppen tycker man att integrationen fungerar riktigt dåligt och man är negativt inställd till att någon i ens familj har en partner som är muslim, afrikan, rom eller från Mellanöstern. De instämmer även i hög utsträckning i negativa påståenden om islam/muslimer (64 procent) och romer (34 procent). När det gäller jämställdhet tycker man det är viktigt att män och kvinnor behandlas lika i termer av lön och hushållsarbete, men tycker samtidigt att feminismen har gått för långt.

Högst andel pensionärer

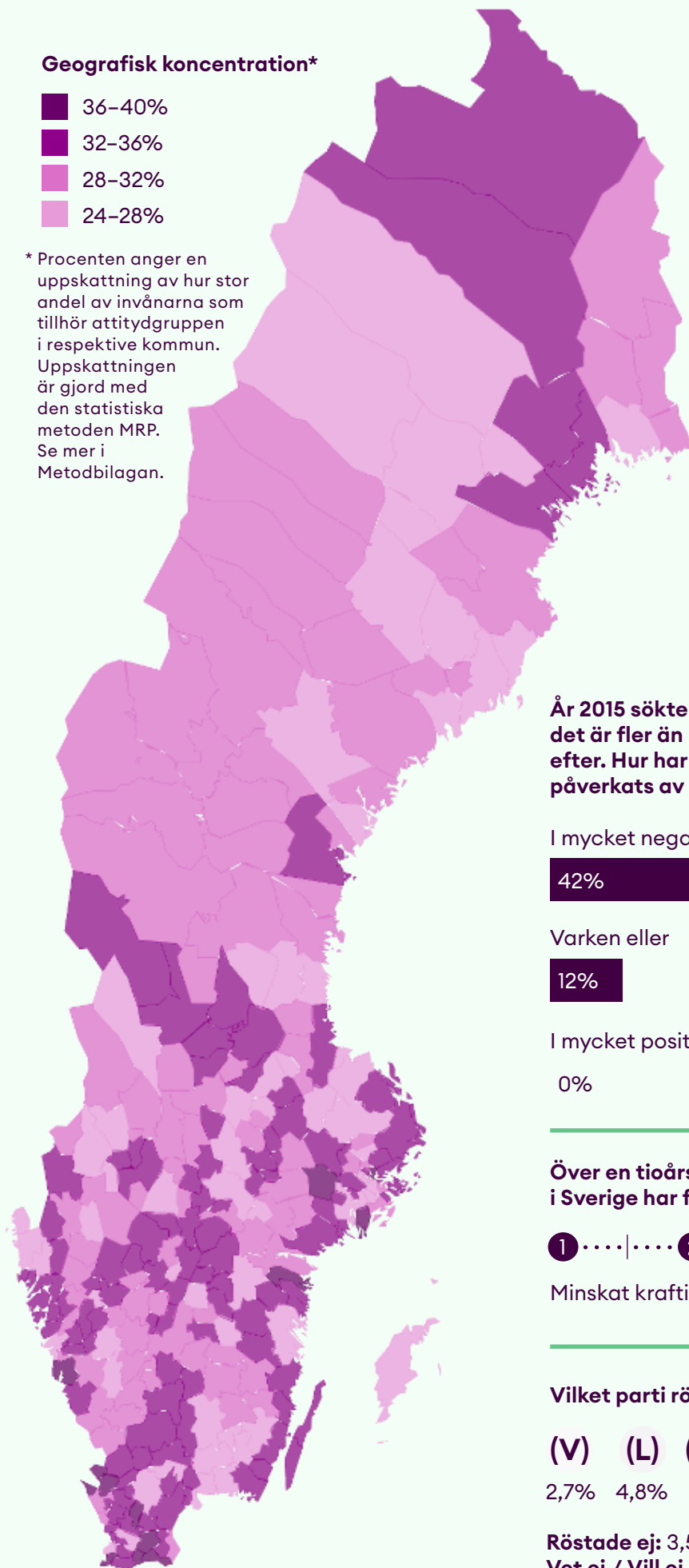
Gruppen har en relativt jämn könsfördelning och är den grupp som är äldst och därmed den med högst andel pensionärer. De är höginkomsttagare och har flest villaägare jämfört med övriga. Utbildningsnivån hör till de högre bland grupperna. Det vanligaste civilståndet är att vara gift. Den här gruppen har en stor del individer som är födda i Sverige och vars båda föräldrar är födda här. Den vanligaste boendeformen är sambo utan barn. De *övertygade exkluderande* är överrepresenterade i pendlingskommuner nära storstäder och i mindre städer/tätorter. 32 procent av de som bor i en pendlingskommun nära storstad tillhör gruppen jämfört med 25 procent i storstäder. Den geografiska koncentrationen är högst i kommuner som Båstad, Höganäs och Vellinge.

Övertygade exkluderande

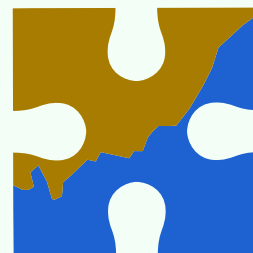
Geografisk koncentration*

* Procenten anger en uppskattning av hur stor andel av invånarna som tillhör attitydgruppen i respektive kommun. Uppskattningen är gjord med den statistiska metoden MRP. Se mer i Metodbilagan.

29,3%

År 2015 sökte 163 000 människor asyl i Sverige, det är fler än något annat år, både innan och efter. Hur har din inställning till invandring påverkats av händelserna år 2015?

I mycket negativ riktning

42%

I negativ riktning

43%

Varken eller

12%

I positiv riktning

1%

I mycket positiv riktning

0%

Vet ej

1%

Över en tioårsperiod, hur tror du att brottsligheten i Sverige har förändrats?

Minskat kraftigt

Ökat kraftigt

Vilket parti röstade du på i valet 2018?

(V) (L) (Mp) (S) (M) (SD) (C) (KD)

2,7% 4,8% 1,2% 19,7% 24% 24,1% 4,2% 7,1%

Röstade ej: 3,5%

Vet ej / Vill ej uppge: 4,3%

NOTER

1. Vi ställde en fråga i enkäten om de svarandes religiösa tillhörighet och trosuppfattning och en följdfråga där de fick ta ställning till olika alternativ som syftade till att fånga in i vilken grad de definierade sig som troende och regelbundet utövande. Den senare har vi använt som en indikation på religiositet.

Kapitel 5

Kampen om svenskheten

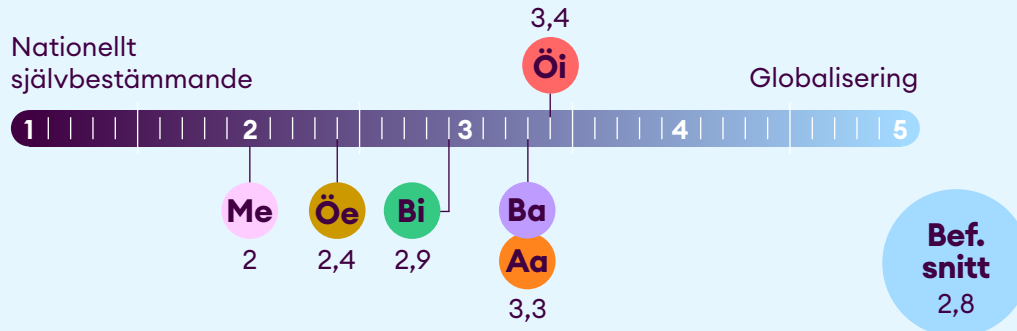
Vad avgör om någon kan räknas som svensk? Räcker det att man är svensk medborgare eller sitter svenskheten i hur man ser ut? Och hur ställer vi oss egentligen till ett mångkulturellt samhälle? I det här kapitlet dyker vi ner i frågor som rör nationalism och nationell identitet, svenskhet, identitet och känslor kring samhörighet och tillhörighet. Frågor där svenska folket är långt ifrån överens.

Nationellt självbestämmande vs. globalisering

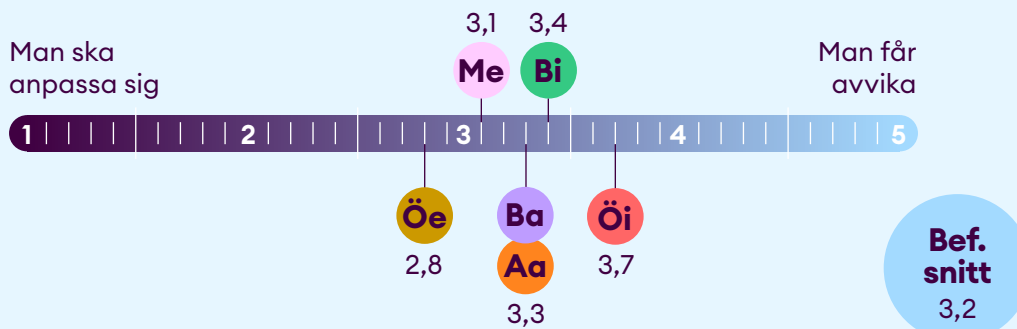
När det gäller nationella gränser kan vi se att de exkluderande grupperna klart föredrar en ordning med nationellt självbestämmande där gränser mellan länder har stor betydelse (*tabell 35*). De menar också att de som avviker ska anpassa sig till majoritetens normer samt att det svenska samhället ska ha en gemensam kultur. Samtidigt har vi de inkluderande och ambivalenta grupperna som snarare föredrar globalisering, mångkultur och en acceptans för avvikande från majoritetsnormerna. De *ambivalenta* och de *bekymrade inkluderande* placerar sig på olika mittenpositioner beroende på fråga. De *missnöjda exkluderande* placerar sig nära de *övertygade exkluderande* men är mer liberala när det gäller normanpassning.

Tabell 35

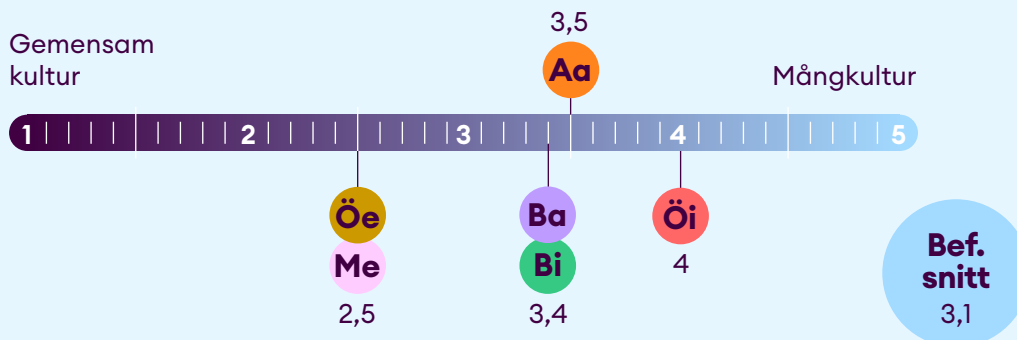
Vissa föredrar en ordning med nationellt självbestämmande där gränser mellan länder har stor betydelse medan vissa tycker att det är bra med globalisering där gränser mellan länder betyder allt mindre. Vad föredrar du?

I ett samhälle finns olika informella normer om hur folk ska vara. Vissa tycker att de som avviker från majoritetens normer ska anpassa sig till dessa, medan vissa tycker att de som avviker från majoriteten ska få göra det. Vad tycker du?

Vissa vill att det svenska samhället ska ha en gemensam kultur medan vissa vill att det svenska samhället ska vara mångkulturellt. Vad tycker du?

DE SVARANDE HAR FÅTT VÄLJA SVARSALTERNATIV SOM ANGES PÅ EN SKALA MELLAN 1-5. SNITTEN SOM VISAS I DENNA OCH MOTSVARANDE TABELLER I RAPPORTEN REDOVISAR ETT MEDELVÄRDE FÖR VAR ATTITYDGRUPPEN PLACERAR SIG PÅ SKALAN 1-5

Identiteten i fokus

I dagens politiska debatt är frågor om identitet centrala. Vi har därför närmast oss temat på olika sätt, bland annat genom att fråga de svarande vad de anser är viktigast för att definiera dem som person och hur de ser på sin egen och andras svenskhet. Vi har även tittat på hur känslan av att vara en del av samhället skiljer sig åt mellan grupperna.

Att ange vad som har störst betydelse för den egna identiteten verkar ha varit en utmaning för flera av grupperna (tabell 36). Många har valt svarsalternativen ”Inget av ovanstående” eller ”vet ej”. Det verkar vara så att undersökningen inte helt lyckats fånga vad som är viktigt för de svarandes identitet. En annan

Tabell 36

Vad av följande anser du har störst betydelse för den du är som person (din identitet)?

	 Öi	 Bi	 Aa	 Ba	 Me	 Öe
Min religion	4%	1%	8%	11%	5%	4%
Min nationalitet	3%	6%	11%	18%	12%	13%
Platsen där jag bor	9%	10%	12%	10%	10%	13%
Mitt yrke	11%	6%	10%	9%	6%	10%
Min politiska åskådning	6%	4%	6%	10%	5%	5%
Mina fritidsintressen	27%	23%	10%	11%	16%	16%
Mitt biologiska kön	5%	2%	8%	3%	6%	6%
Min etnicitet	1%	1%	10%	6%	5%	4%
Min könsidentitet	2%	1%	6%	3%	2%	1%
Min sexuella läggning	1%	0%	3%	4%	2%	1%
Inget av ovanstående	23%	29%	8%	6%	21%	18%
Vet ej	9%	16%	8%	10%	9%	11%

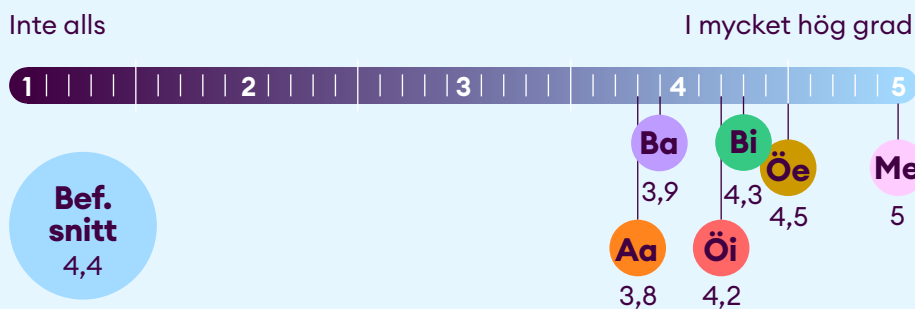
anledning kan vara att det för vissa grupper i befolkningen finns en ovana eller ovilja att definiera sig i termer av identitet. Men viss information kan vi ändå få fram genom att titta på hur svaren fördelar sig. Jämfört med de andra grupperna lägger de *overtygade inkluderande* mindre vikt etnicitet och nationalitet. Den identitet som har störst betydelse för vem de är som person är istället deras fritidsintresse. Det kan tolkas som att det finns ett samband mellan deras inkluderande attityder och mer flytande och utbytbara identiteter. Det går att byta ett fritidsintresse, men det är svårare att byta nationalitet. I övrigt tycks det inte finnas några tydliga skiljelinjer inom grupperna. Svaren är relativt jämnt fördelade på många olika svarsalternativ. Det tyder på att det som är viktigt för vem de är som person spelar liten roll för vad de tycker i övrigt. Utifrån den här undersökningen är det med andra ord svårt att se att det som formar ens identitet har en tydlig politisk koppling.

Svenskhet och tillhörighet

Grupperna definierar sig själva som svenska i varierande grad (*tabell 37*). De exkluderande grupperna gör det i mycket hög grad, framförallt de *missnöjda exkluderande* som uteslutande definierar sig som svenska. Även de inkluderande ser sig som svenskar i hög grad. De som sticker ut är de ambivalenta grupperna som i lägre utsträckning än de andra definierar sig som svenska. De grupperna har också flest individer som är födda

Tabell 37

I vilken utsträckning definierar du dig som svensk?

utanför Sverige eller har föräldrar som är det. För befolkningen som helhet kan vi se att det är betydligt färre av de som är födda utomlands som definierar sig som svenskar i mycket hög grad (*tabell 38*). Detta kan förstås ha olika förklaringar men det kan vara en indikation på hur sluten den svenska identiteten är för personer som har bakgrund i andra länder.

Tabell 38

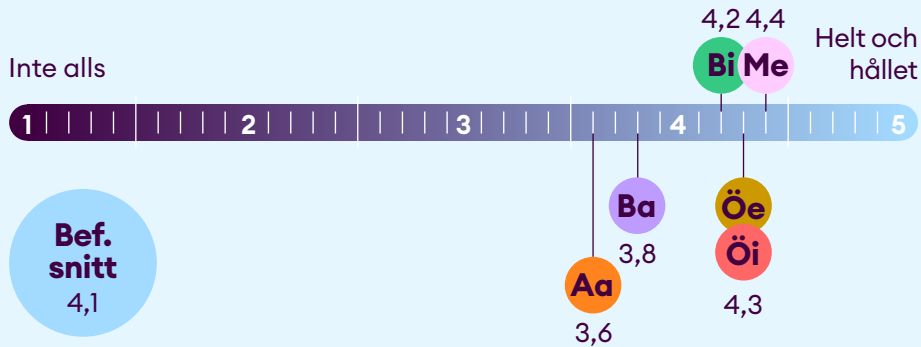
I vilken grad definierar du dig själv som svensk?

Födelseland	Sverige	Övriga Norden	Övriga Europa	Asien	Afrika	Annat
I mycket hög grad	67%	23%	17%	11%	20%	35%

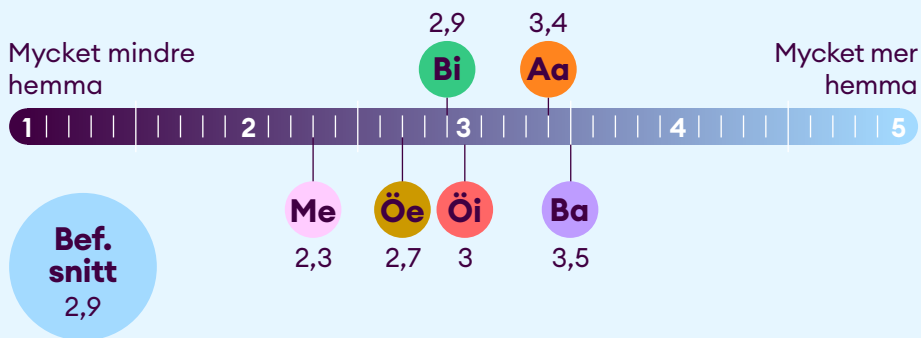
De ambivalenta grupperna är även de som i lägst utsträckning känner sig som en del av det svenska samhället idag (*tabell 39*). De ligger under genomsnittet för befolkningen och skiljer sig från de övriga grupperna som samtliga har en hög känsla av tillhörighet (*Tabell 40* visar även statistik uppdelat på födelseland. Här ser vi tydliga mönster av att de som är födda utanför Europa i lägre grad känner sig som en del av det svenska samhället). Där- emot ser vi motsatt tendens när de svarande får ta ställning till om de känner sig mer hemma i Sverige idag än för fem år sedan. De ambivalenta är de enda grupperna som i större utsträckning känner sig mer hemma i Sverige idag. Framförallt de *missnöjda exkluderande* känner sig betydligt mindre hemma nu än för fem år sedan, följt av de *övertygade exkluderande*. För de inkluderande grupperna verkar känslan av hemmahörande inte ha förändrats nämnvärt. Här ser vi ett mönster där de grupper som ser negativt på samhällsutvecklingen känner sig mindre hemma idag än för fem år sedan, medan de som ser mer positivt på utvecklingen gör det motsatta. Vi ser även ett mönster av att de grupper som i lägre grad definierar sig som svenskar, de ambivalenta, även i lägre grad känner sig som en del av det svenska samhället.

Tabell 39

Känner du dig som en del av det svenska samhället idag?

Känner du dig mer hemma i Sverige idag än för fem år sedan?

Tabell 40

Känner du dig som en del av det svenska samhället idag?

Födelseland	Sverige	Övriga Norden	Övriga Europa	Asien	Afrika	Annat
Helt och hållet	54%	54%	28%	16%	23%	42%
Till stor del	24%	24%	29%	29%	20%	24%
Till viss del	7%	4%	16%	13%	17%	10%
Inte alls	2%	5%	4%	4%	7%	3%
Varken eller	12%	13%	22%	38%	32%	21%

”Det är inte jag som avgör om någon är svensk eller inte, det gör de själva.”

**Fritextkommentar
ur enkätundersökningen.**

Tabell 41

Vad av följande anser du har störst betydelse för att du ska definiera någon som svensk?

	 Öi	 Bi	 Aa	 Ba	 Me	 Öe
Att personen har jobb och bostad i Sverige	14%	7,1%	13%	10,3%	6,8%	5,5%
Att personen är svensk medborgare	35,2%	30,2%	17,7%	14,8%	18,4%	13,9%
Att personen talar svenska utan brytning	1,7%	2,7%	6,1%	4,9%	4%	5,6%
Att personen är född i Sverige	3,7%	6,9%	13,1%	14,5%	11%	7,4%
Att personen följer svensk kultur och svenska traditioner	1,4%	1,8%	11,6%	8,1%	9,4%	7,3%
Att personens familj/ släkt bott minst två generationer i Sverige	1,1%	1,7%	10%	7,5%	7,3%	6,1%
Att personen utseendemässigt ser svensk ut	0,7%	0,5%	6,9%	6,4%	2,8%	2,1%
Att personen respekterar svenskt statskick och svenska lagar	34%	39,6%	12,1%	21,7%	32,7%	49,9%
Inget av ovanstående	8,3%	9,6%	9,5%	11,7%	7,6%	2,2%

Vad krävs för att definieras som svensk?

Ytterligare frågor som ringar in bilden av svenskhet är vad som är viktigast för att definiera andra som svenskar. Om vi ska bygga ett inkluderande samhälle där individer, oavsett till exempel utseende, bakgrund och religion ska ha en självklar plats, är det av största vikt att förstå hur skiljelinjerna ser ut när befolkningen själv definierar svenskhet. Utanförskap kan se olika ut och

känslan av att höra hemma kan ha olika förklaringar, som vi ser tendenser till i statistiken ovan. Vem har rätt att definiera tillhörighet och vad gör att vi känner oss inkluderade eller inte? Är det känslan av att samhället går åt fel håll som gör att man känner sig utanför, eller beror det på en upplevelse av att exkluderas på grund av att man inte ”passar in” i bilden av hur en svensk ser ut, beter sig eller tror på? Vi bad de svarande att rangordna vilka faktorer som har störst betydelse för att de ska definiera någon som svensk. Bland alternativen finns inkluderande definitioner av svenskhet, som kopplas till mer formella krav som medborgarskap och att respektera svenskt statskick och svenska lagar. I andra änden finns mer exkluderande krav som att vara född i Sverige, att följa svensk kultur och traditioner samt att personen ”ser svensk ut” (tabell 41).

Viktigt att respektera statskick och lagar

En övergripande sammanfattning är de flesta verkar vara överens om att det som har mest betydelse för att någon ska definieras som svensk är att den följer svenskt statskick och svenska lagar eller är svensk medborgare. Stödet för uttalat exkluderande krav är påtagligt lägre. De *övertygade exkluderande* är den grupp som lägger störst vikt vid att en person respekterar svenskt statskick och svenska lagar. Även de *missnöjda exkluderande* anger respekt för statskick och lagar som mest betydelsefullt för att någon ska definieras som svensk. Ett liknande mönster ser vi hos de inkluderande grupperna. Hos de *övertygade inkluderande* anses dock medborgarskapet ha störst betydelse. Hos de ambivalenta grupperna är svarsmönstren andra. De utmärker sig då det inte finns en enda faktor som får höga nivåer vilket tyder på att det inte finns någon stark åsikt för något alternativ. De flesta *alienerade ambivalenta* anser dock att medborgarskap har störst betydelse.

Vid första anblick tycks det finnas ett brett stöd en för en inkluderande svenskhet. Men frågan är om det är så enkelt? Det finns flera tidigare studier som försökt fånga hur befolkningen definierar vad som är ”svenskt”.¹ Sambandet mellan mer exkluderande

definitioner av svenskhet och intoleranta attityder har kunnat påvisas, men överlag är det precis som i vår rapport få som håller med om de mer exkluderande kraven. Det finns dock en dubbelhet i svarsalternativet ”att respektera statsskick och lagar” som relaterar till samtida debatter där detta uttryck anspelar på att skillnaden mellan svenskar och icke-svenskar anses vara just respekten för svenskt statsskick och svenska lagar. Om man ser till övriga attityder i de olika grupperna kan man spekulera i om de svaranden lägger olika värden i det här alternativet. Den höga graden av instämmande hos de exkluderande skulle också kunna vare ett uttryck för en föreställning om att vissa minoriteter, och invandrare från vissa delar av världen, skiljer ut sig genom att helt enkelt inte vilja eller kunna respektera statsskick och lagar (se *kapitel 7*).

NOTER

1. Löwander, Birgitta (2010); Jylhä, Kirsti, Rydgren, Jens & Strimling, Pontus (2018); Dimdins, Girts & Sandgren, Maria & Montgomery, Henry (2016)

Kapitel 6

Invandringen – en politisk vattendelare

Den svenska migrationspolitiken är ett av de politikområden som legat högt på agendan sedan 2015. Vi har sett en drastisk förändring i det politiska samtalet om vilka som har rätt att komma till Sverige oavsett om det rör flykting-, anhörig- eller arbetskraftsinvandring liksom om utökade kontroller och gränsskydd. Migrationspolitiken anses av vissa ha havererat och röster har höjts för ett totalt stopp för all typ av invandring.

Det är tydligt att 2015 blev en brytpunkt för många i befolkningen i allmänhet och bland vissa grupper i synnerhet. Hälften av svenskarna anser att deras syn på invandring påverkats negativt av händelserna 2015 medan en sjättedel har motsatt upplevelse. De som blivit mest kritiska är de grupper som även i övriga avseenden har en negativ syn på invandring och vissa minoritetsgrupper. Bland de ambivalenta grupperna, som har flest andel utlandsfödda eller har föräldrar som är det, har inställningen till invandring påverkats mer positivt än negativt (tabell 42).

Tabell 42

År 2015 sökte 163 000 människor asyl i Sverige, det är fler än något annat år, både innan och efter. Hur har din inställning till invandring påverkats av händelserna år 2015?

	Öi	Bi	Aa	Ba	Me	Öe
I mycket positiv riktning	4%	0%	7%	14%	2%	0%
I positiv riktning	14%	4%	25%	32%	5%	1%
Varken eller	53%	47%	38%	32%	22%	12%
I negativ riktning	25%	36%	19%	12%	28%	43%
I mycket negativ riktning	3%	8%	6%	4%	41%	42%
Vet ej	2%	6%	6%	6%	3%	1%

Tydliga skiljelinjer

I det här kapitlet går vi på djupet när det gäller våra gruppers attityder till invandring, hur den har påverkat samhället och synen på integration. Skiljelinjerna mellan grupperna är tydliga. De *övertygade exkluderande* och *missnöjda exkluderande* vill ha en begränsad invandring och ser få eller inga ekonomiska eller kulturella fördelar med den. Framför allt menar de att invandringen belastar det svenska välfärds- och bidragssystemet och att invandringen leder till ökad kriminalitet. De exkluderande grupperna gör också stor skillnad på invandrare beroende på varifrån de kommer (*tabell 43*). Personer som kommer från Mellanöstern och Afrika betraktas som minst önskvärda. I de exkluderande grupperna är stödet också lågt för påståenden om att strukturella faktorer som diskriminering, boendesegregation och bristande samhälleligt stöd har betydelse för hur integrationen fungerar. Istället anser grupperna att det är avsaknad av krav på den som invandrat som gör att integrationen inte fungerar.

De inkluderande grupperna är mer positiva till invandring generellt. De menar att invandringen kan ge fördelar för samhället och skiljer inte på invandrare beroende på varifrån de kommer. Men även i dessa grupper finns tendenser till en likartad rangordning av invandrare beroende på ursprungsland, men i lägre grad. Invandring från Mellanöstern och Nordafrika och Afrika söder om Sahara ses som mest negativ och även i viss utsträckning från Östeuropa.

Invandrare vs. svenskar?

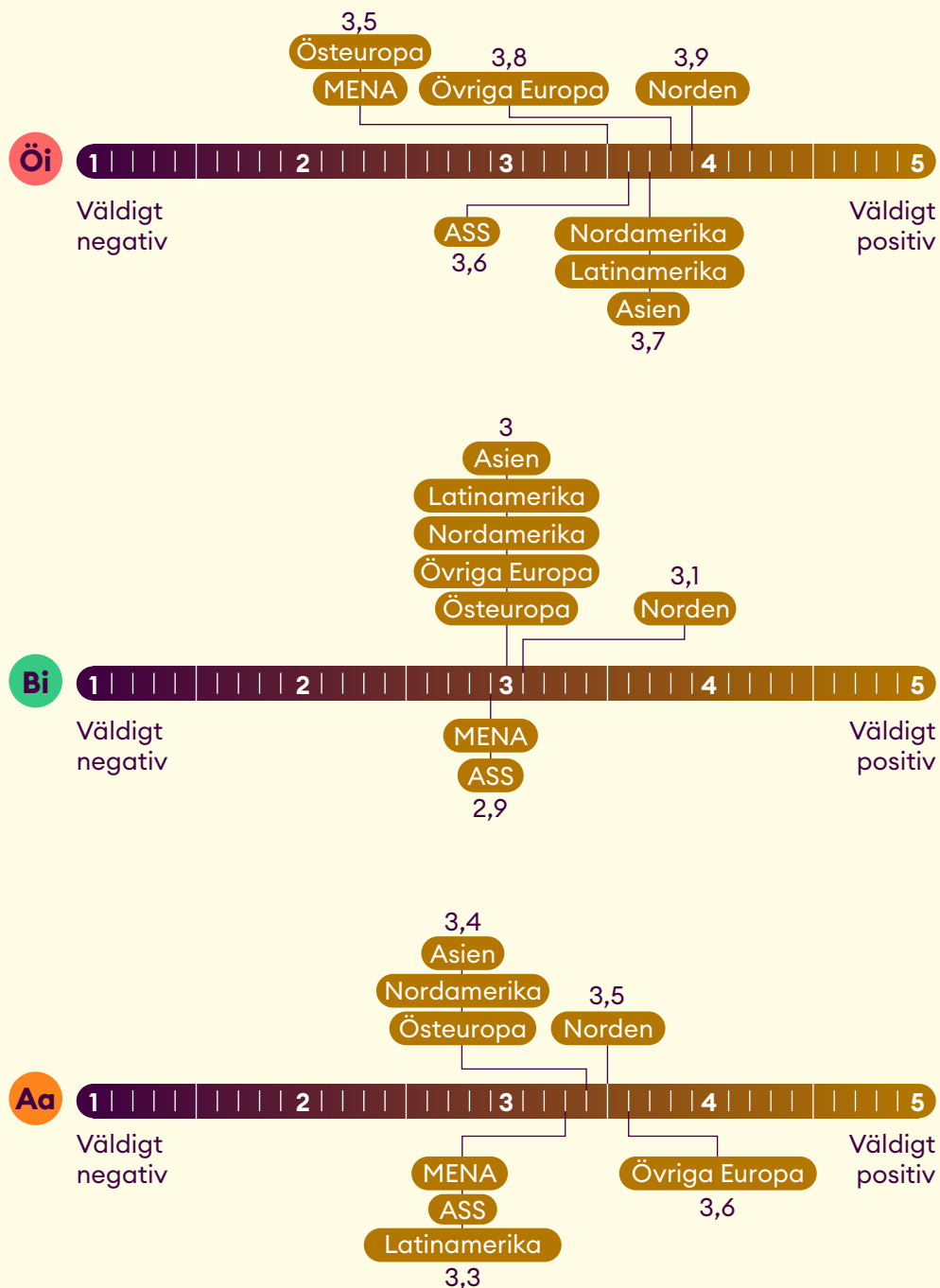
En del samtida debatter tenderar att fokusera på en uppdelning mellan ”invandrare” och ”svenskar”. ”Invandrare” blir då en kategori med betydelser utöver själva migrationen och det finns ofta ett underliggande likställande mellan ”invandrare” och sociala problem. Boendesegregation, ungdomsbrottslighet och bidragsberoende får därmed en särskild etnisk prägel.¹ Invandraren blir en gruppkategori som inte heller definieras utifrån om en person faktiskt invandrat till landet. Snarare används den som ett sätt att särskilja den som inte ses som typiskt svensk.²

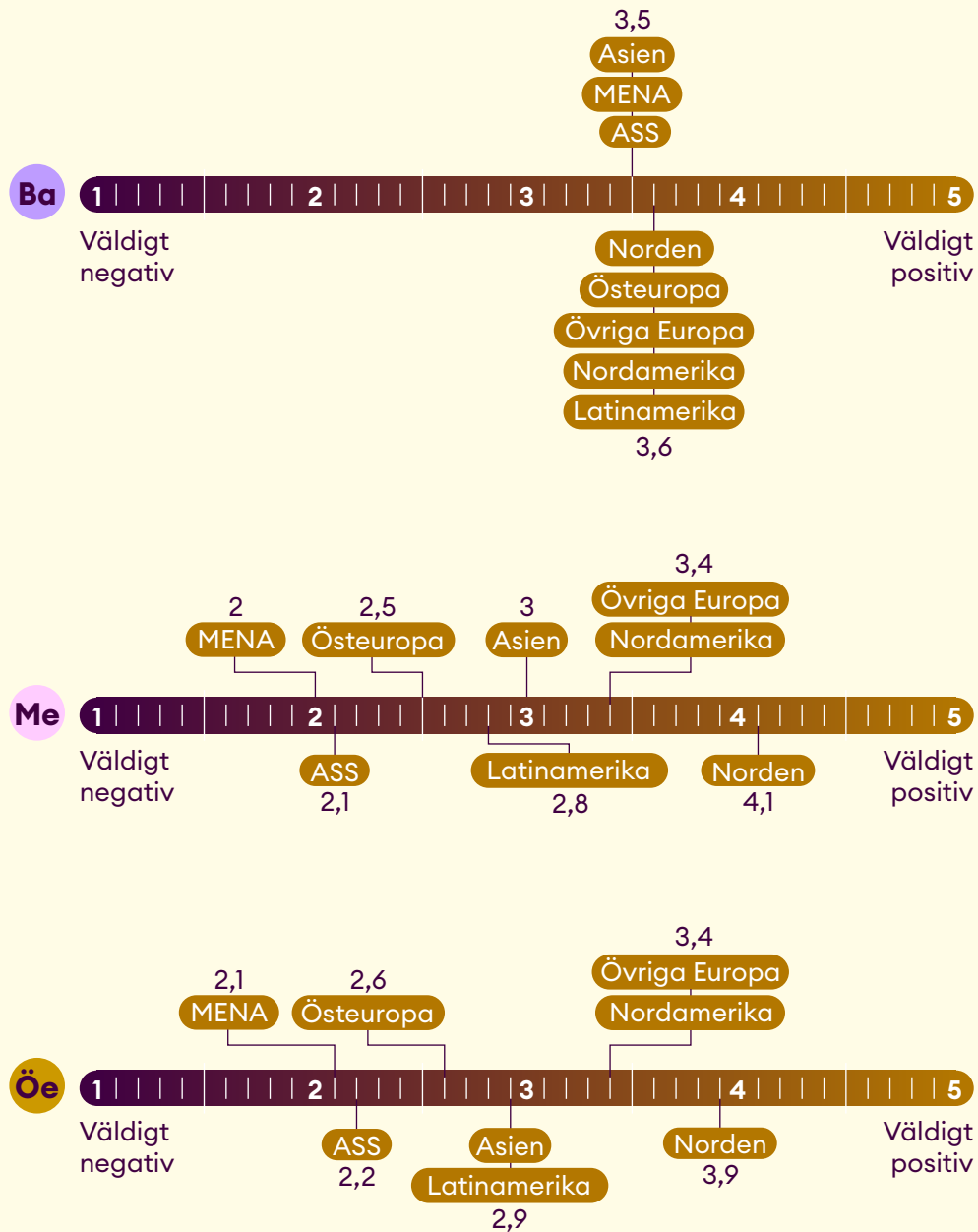
Tabell 43

Hur ser du på att människor invandrar till Sverige från följande regioner?

Befolkning snitt:

Norden: 3,7	Asien: 3,2
Övriga Europa: 3,4	Östeuropa: 3
Nordamerika: 3,4	MENA*: 2,8
Latinamerika: 3,2	ASS*: 2,8

MENA = MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA, ASS = AFRIKA SÖDER OM SAHARA

Det finns anledning att tro att detta fenomen även präglar svaren i vår enkät. Ju mer negativa till invandring attitydgrupperna är, desto tydligare blir det att de särskiljer mellan olika migranter beroende på bakgrund. Attityden till invandring verkar alltså handla om mer än ett sakpolitiskt ställningstagande. Inställningen hänger ihop med attityder gentemot de människor som antas komma till landet som invandrare. På det sättet blir migrationspolitiken en slags proxyfråga där en fientlig inställning till

olika minoritetsgrupper kan komma till utlopp. Den här bilden bekräftas av internationell forskning,³ det vill säga att attityder till invandring varierar beroende på varför den sker, och varifrån den kommer. I ett svenskt sammanhang finns det färre studier och vår rapport kan därför fylla en lucka. De som gjorts⁴ visar dock att det finns tecken på att åsikterna i de här frågorna präglas av en ökad polarisering där vissa blir mer negativa medan andra mer positiva.⁵

Ekonomiska och kulturella hot

I internationell forskning lyfts upplevelsen av kulturella eller ekonomiska hot som en faktor som förklarar invandringskritiska attityder. Invandring kan uppfattas som ett hot dels mot den nationella identiteten, dels mot det materiella egenintresset. Det sistnämnda handlar om ökad konkurrens och lönedumpning och en belastning av de offentliga finanserna.⁶ De *övertygade exkluderande* och *missnöjda exkluderande*, anser i högre utsträckning än andra grupper att framförallt ekonomin, men även kulturen, missgynnats av att människor från andra länder flyttat till Sverige (tabell 44). En intressant observation är att det ekonomiska hotet som de *övertygade exkluderande* tycker sig se inte verkar ha drabbat dem själva. De har en god levnadssituation både vad gäller inkomst och boende.

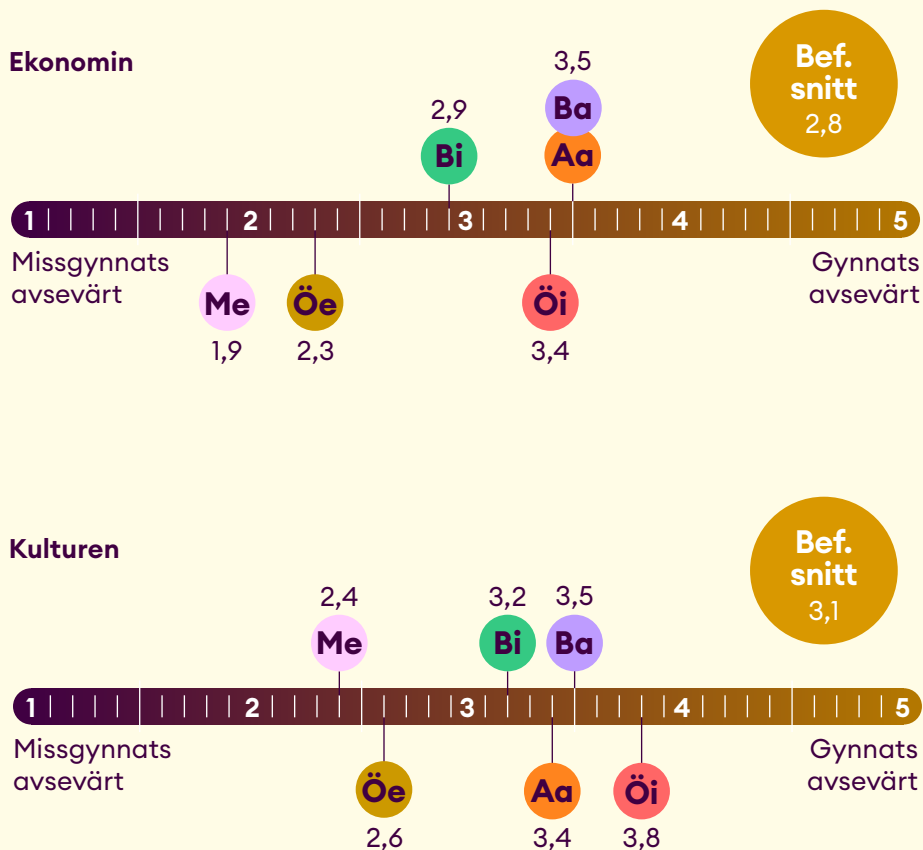
De *övertygade inkluderande* är mest positiva av alla till invandring från samtliga delar av världen. De anser att framförallt kulturen men även ekonomin har gynnats av inflyttning till Sverige. De *bekväma ambivalenta* skiljer sig åt enbart i graden av positivitet. Likadant med de *alienerade ambivalenta* som överlag är positiva. De *bekymrade inkluderande* utmärker sig i sin neutrala hållning. De har inte heller någon stark åsikt om hur invandring har påverkat ekonomi och kultur, men är något mer positiva än genomsnittet.

”Den hårda debatten är ett stort hot. Mera medmänsklighet och tolerans borde vara nyttigt.”

Fritextkommentar
ur enkätundersökningen.

Tabell 44

Hur anser du att följande faktorer har påverkats av att människor från andra länder har flyttat hit?

De exkluderande ser få fördelar

En femtedel av de *missnöjda exkluderande* instämmer i att all invandring till Sverige borde stoppas permanent, vilket sticker ut i relation till alla övriga grupper (tabell 45). Här ser vi ett mönster av att de som i störst utsträckning tycker att invandring har negativ inverkan på ekonomi och kultur också i högst grad anser att den borde stoppas permanent. 30 procent av de *missnöjda exkluderande* ser inte heller några fördelar med invandring förutom i enstaka fall, som att invandrare kan ta jobb som svenskar själva inte vill ha eller att de bidrar med en specialistkompetens som är svår att finna i Sverige. Det är alltså fördelar som ”täpper till hål” i det svenska systemet snarare än att möjligheten att få stanna i Sverige kan rädda liv, eller att invandringen är gynnsam för samhället och ekonomin i stort (tabell 46).

Tabell 45

Vilka av följande påståenden instämmer du i?

	 Öi	 Bi	 Aa	 Ba	 Me	 Öe
All invandring till Sverige borde stoppas permanent	0,8%	2,8%	14,3%	11,3%	19,5%	14,4%
Sverige borde endast ta emot invandrare som kan bidra ekonomiskt till det svenska samhället	11,3%	18,1%	20,3%	21,1%	23,7%	38,7%
Sverige borde endast ta emot personer som riskerar att förföljas i sitt hemland av olika skäl	25,1%	29,5%	23%	17,9%	29%	33%
Fler personer borde få möjlighet att invandra till Sverige än vad som tillåts idag	20,2%	5,9%	12,3%	12,7%	5,3%	1,5%
All form av invandring till Sverige bör vara tillåten	20,6%	8,9%	15,6%	18%	8,8%	2%
Inget av ovanstående	11,7%	18,4%	3,7%	5,4%	7%	5,7%
Vet ej	10,4%	16,4%	10,8%	13,6%	6,7%	4,6%

De övertygade exkluderande är inte fullt lika negativa som de missnöjda exkluderande och ser såväl ekonomiska som humanitära skäl till att viss invandring ska tillåtas. Runt en fjärdedel anser att det inte finns några fördelar alls och det är också gruppen som i lägst utsträckning valt ”att det räddar liv” som en fördel. Det som bekymrar båda grupperna mest är i första hand att invandring leder till ökad kriminalitet och i andra hand att det blir en ökad belastning på det svenska välfärds- och bidragssystemet. Med andra ord ser de invandring mer som ett ekonomisk hot än ett kulturellt hot. Här sticker de här två grupperna återigen ut (tabell 47).

Tabell 46

Vilka av följande påståenden, om några, anser du är de största fördelarna med invandring till Sverige?

	Öi	Bi	Aa	Ba	Me	Öe
Invandrare gör ofta jobb som behöver göras men som svenskarna inte vill göra	15,3%	14,1%	19,9%	11,3%	19,8%	23,1%
Sverige får tillgång till personer med specialistkompetenser som det är svårt för arbetsgivare att hitta i Sverige	18,9%	21,1%	15,7%	21,1%	16,5%	24,5%
Invandring bidrar till en mångfald bland svenska företag vilket skapar en välmående ekonomi för alla	19,8%	18,9%	19,9%	17,9%	7,8%	9,9%
Invandring har bidragit till svensk kultur på ett sätt som gör livet i Sverige mer varierat och spännande	26%	16,7%	17,6%	12,7%	10%	8,4%
Att det räddar liv	16,4%	10,4%	15,8%	18%	14,5%	9,1%
Annat	0,7%	2,1%	2,5%	5,4%	1,4%	0,7%
Inget av ovanstående	2,9%	16,7%	8,7%	13,6%	30%	24,3%

Stor spridning och kluvenhet

De *övertygade inkluderande* bekymrar sig i högst utsträckning, nästan hälften, för att invandring ska leda till ökad rasism på grund av en misslyckad integration. De *bekymrade inkluderande* är mer kluvna och det finns en större spridning bland svaren. En femtedel anser exempelvis att invandring leder till ökad kriminalitet i samhället. De *bekväma ambivalenta* är de som i högst utsträckning svarat att ingen aspekt bekymrar dem vad gäller invandring till Sverige (18,9 procent). Gruppen har samtidigt en stor spridning på övriga påståenden.

Tabell 47

Vilka av följande påståenden, om några, bekymrar dig mest vad gäller invandring till Sverige?

	Öi	Bi	Aa	Ba	Me	Öe
Att invandring leder till ökad belastning på det svenska välfärds- samt bidragssystemet utan motsvarande bidrag till samhället	16%	23,5%	18,9%	16,7%	30,7%	33,4%
Att invandrare tar arbetstillfällena som annars skulle gått till svenskar	0,4%	0,8%	9,1%	10,2%	1,9%	0,7%
Att invandrare försämrar lönerna och arbetsvillkoren för svenska arbetare	1,7%	1,2%	12,7%	8,4%	2,4%	1,3%
Att kulturen i vissa områden ändras när många människor som inte kommer ifrån Sverige bosätter sig där	4,8%	5,1%	10,5%	13,1%	6,4%	7,9%
Att invandring leder till ökad kriminalitet i Sverige	14,1%	19,2%	19,4%	15,5%	37,1%	34,5%
Att invandring leder till ökad rasism på grund av misslyckad integration i samhället	48%	34,2%	15,6%	14,7%	16,6%	19,3%
Annat	1,8%	1,9%	3,1%	2,5%	0,5%	4,4%
Inget av ovanstående	13,3%	14,1%	10,6%	18,9%	30%	2,3%

Ungefär en femtedel av såväl de *övertygade inkluderande* som de *bekväma ambivalenta* anser att all form av invandring ska vara tillåten (tabell 45). De *bekymrade inkluderande* håller framförallt med om att endast personer som riskerar förföljelse ska tillåtas att invandra. Det är också den grupp som i högst utsträckning har svarat inget av ovanstående eller vet ej (tabell 47).

De *alienerade ambivalenta* ger ett splittrat intryck. Ungefär lika många anser att all invandring ska stoppas permanent som anser att all form av invandring ska tillåtas. Även i frågan om vad som bekymrar gruppen är den splittrad, men det är samtidigt den grupp som i högst utsträckning svarat att invandrare försämrar lönerna och arbetsvillkoren för svenska arbetare (12,7 procent) (*tabell 47*).

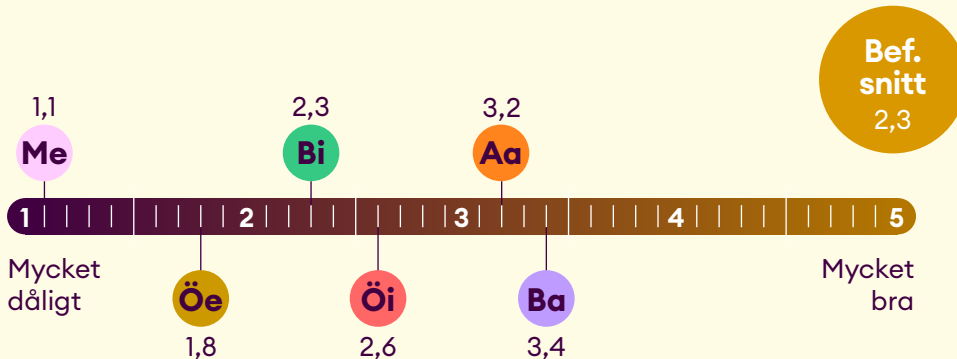
Bland befolkningen i stort tycker man framförallt att de som bidrar ekonomiskt till samhället eller som riskerar förföljelse i sina hemländer borde tillåtas invandra. På ytterkanterna ser vi att ungefär lika stora grupper anser att all invandring borde stoppas permanent, eller tvärtom att alla former borde vara tillåtna (14 respektive 15 procent).

Majoritet ser integrationen som misslyckad

En klar majoritet (61 procent) av befolkningen i stort anser att integrationen misslyckats. Integrationen i Sverige ses av såväl de inkluderande som de exkluderande grupperna som något som fungerar dåligt eller mycket dåligt (*tabell 48*). Samtidigt avviker de ambivalenta grupperna med sin positiva bild av integrationen. Dragkampen om varför integrationen misslyckats tycks stå mellan de grupper som menar att den fungerar dåligt på grund av strukturella faktorer som boendesegregation och bristande samhällsstöd, och de som anser att det är en konsekvens av för stor invandring och för låga krav. I mitten har vi de som tycker att integrationen faktiskt fungerar men vars röster sällan hörs. De *bekymrade inkluderande* är kluvna mellan strukturella och individuella faktorer (*tabell 49*). Det är de två ambivalenta grupperna som utmärker sig i frågan om hur integrationen fungerar. De grupperna har också högst andel individer som själva är födda utomlands eller som har föräldrar som är det. De som alltså på ett eller annat sätt själva berörs av integrationen är också de som anser att den överlag fungerar bra. En tanke är att dragkampen står mellan majoritetsgrupper i befolkningen som själva aldrig berörs i praktiken. Mittemellan står de som omfattas av olika integreringsåtgärder men som sällan kommer till tals i debatten.

Tabell 48

På det hela taget, hur tycker du att integrationen av invandrare i det svenska samhället fungerar?

Tabell 49

Enligt din uppfattning, vilken/ vilka är de främsta anledningarna till att integrationen fungerar dåligt?

	Öi	Bi	Aa	Ba	Me	Öe
Det ställs för låga krav på invandrare att skaffa ett jobb	2,7%	8,7%	4,4%	2,7%	15,2%	19,4%
För lite stöd från samhället för invandrare att hitta ett jobb	9,7%	5,6%	3,3%	2,2%	7,2%	4%
Samhället har inte gjort tillräckligt för att minska boendesegregationen	21,3%	20,2%	2,6%	1,1%	10%	9,5%
Diskriminering på bostadsmarknaden	8,3%	5,5%	3,1%	1,3%	2%	2,4%
Det ställs för låga krav på invandrare att lära sig svenska	10,2%	16,6%	3,3%	2,4%	22,6%	25,2%
Sverige släpper in för många invandrare	2%	8,2%	5%	4,1%	20,3%	25,4%
Annat	0,9%	1%	0%	0,2%	0,4%	0,7%
Vet ej	1,3%	1,8%	0,4%	0,6%	1,3%	0,2%

ENDAST DE SOM SVARAT ATT DE TYCKER ATT INTEGRATIONEN FUNGERAR "DÅLIGT" ELLER "MYCKET DÅLIGT" PÅ FRÅGA 46 HAR FÅTT BESVARA DENNA FRÅGA

NOTER

1. Trondman, Mats (2006); Voyer, Andrea & Lund, Anna
2. Trondman, Mats (2006)
3. Strömbäck, Jesper & Theorin, Nora (2018); Ford, Robert (2011); Hainmueller, Jens & Hopkins, Daniel J. (2015)
4. Ahmadi, Fereshteh, Palm, Irving & Ahmadi, Nader (2016)
5. Strömbäck, Jesper & Theorin, Nora (2018)
6. Rydgren, Jens & Ruth, Patrick (2013)

Kapitel 7

Falska hotbilder

Auktoritära, extremistiska och högeradikala grupper bygger sin politiska berättelse på ett föreställt hot. I tider av oro, rädsla och brist på tillit kan dessa politiska gruppers krav på drastiska åtgärder och syndabocksretorik lättare få fäste bland befolkningen. Därför undersöker vi i det här kapitlet hur oro och tillit ser ut i de olika attitydsgrupperna och vad eller vilka de uppfattar som ett hot. I det här sammanhanget har det varit särskilt intressant att undersöka i vilken grad ytterhögers tal om hot mot nationen har gehör bland befolkningen. Ytterhögern har under flera decennier spridit en politisk berättelse som gör gällande att nationen står inför en stundande undergång. Invandringen utmålas konsekvent som en ”massinvandring” som kommer att skada Sverige ekonomiskt, kulturellt och socialt. Flyktingar och religiösa och etniska minoriteter utmålas som tärande och hotande. Samtidigt anklagas politiker och medier för att förräda ”folket” till förmån för det som beskrivs som politiskt korrekta ideal.

Köpt ytterhögers verklighetsbild

Vi kan konstatera att det framförallt är de två exkluderande grupperna som stämmer in i ytterhögers sätt att se på samhället och andra människor. De exkluderande grupperna ser vissa minoriteter och invandrargrupper som ett hot. Invandringen ses som en belastning på samhället och något som leder till ökad brottslighet. De har också en negativ bild av Sveriges utveckling, låga grader av tillit och en känsla av otrygghet vilket sammantaget gör dem mottagliga för ytterhögers budskap. De instämmer dessutom i både islamofobiska och antiziganistiska påståenden.

De exkluderande är även mer negativa till att ha en muslim, rom eller en person från Mellanöstern eller Afrika som granne eller familjemedlem. De håller också i högre utsträckning med om att islam är ett hot mot den västerländska civilisationen,¹ en central komponent i samtida konspirationsteorier om ”Eurabia” eller ”det stora folkutbytet”. Där hävdas att Europa kommer att tas över av bland annat muslimska grupper.²

Hos de ambivalenta grupperna delar man inte samma sätt att se på samhället. De instämmer dock i högre grad i antisemitiska påståenden. Men de tycks inte omsätta det i negativa attityder till att ha en person med judisk bakgrund som granne eller i familjen. De föreställningar som enkäten fångar är en antisemitisk idé om en judisk världskonspiration, liksom att frågor om nazism och Förintelsen ges för stort utrymme.³ Det verkar alltså vara så att de ambivalenta grupperna i större utsträckning än andra grupper instämmer i antisemitismens idévärld. Den bygger inte nödvändigtvis på en fiendlighet mot judiska personer – även om den kan göra det – utan fungerar också som ett konspirationsteoretiskt sätt att förstå hur världen hänger ihop, där man föreställer sig att påstått judiska intressen styr politik och affärer.

Oro för brottslighet i topp

När det gäller vad befolkningen i stort känner oro för är bilden tydlig. Brottsligheten är den fråga som alla grupper, förutom de *overtygade inkluderande*, oroar sig mest för när det gäller Sveriges framtid (tabell 50). Här ligger de *bekymrade inkluderande* och de *missnöjda exkluderande* på liknande nivåer av oro, men skillnaden dem emellan är att den inkluderande gruppen inte i samma utsträckning kopplar brottsligheten till invandring (se kap 6). Rasism bekymrar de *alienerade ambivalenta* och de *overtygade inkluderande* mest jämfört med övriga grupper. Det bör ses i ljuset av att de *alienerade ambivalenta* också är den grupp som i högst utsträckning uppger att de utsatts för rasism. De *overtygade inkluderande* har högst andel som oroar sig för klimatförändringar och som också oroar sig mest för sjukvård och extremism.

Tabell 50

Vilken av följande samhällsfrågor oroar dig mest inför Sveriges framtid?

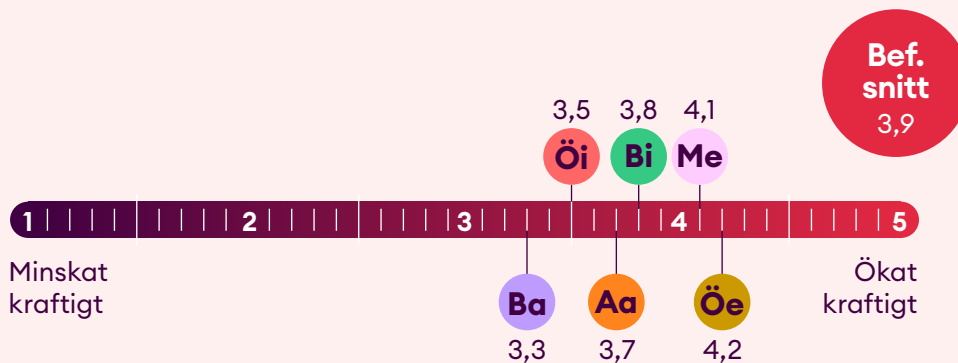
						
Ekonomi	3,6%	5,9%	14,2%	10,6%	4%	4,1%
Välfärd	9%	9,1%	4,5%	7,2%	4,5%	4,5%
Invandring	2,7%	6,4%	11,5%	11,8%	22,7%	26,1%
Brottslighet	19,1%	29,7%	17,2%	19,3%	29,7%	37%
Sjukvård	15,1%	13,7%	13,8%	11,4%	13,4%	9,4%
Klimatförändringar	22,6%	14%	7,4%	8,2%	8,3%	6,9%
Extremism	14,8%	9%	8,4%	8,1%	7,2%	8,4%
Rasism	12,3%	7,8%	13,2%	10,6%	7,6%	2,5%
Feminism	0,3%	1,3%	4,7%	3,5%	2%	0,5%
Inget/inga av ovanstående alternativ	0,7%	3,1%	5,1%	9,4%	0,7%	0,6%

TABELLEN VISAR DET SVARSALTERNATIV SOM DE SVARANDE VALT I FÖRSTA HAND AV TVÅ MÖJLIGA ALTERNATIV

De som känner mest farhågor för brottsligheten (de exkluderande grupperna och de *bekymrade inkluderande*) tror även i störst grad att den har ökat. När de själva får ange en procentsats gör de exkluderande grupperna störst överskattningar (*tabell 51*). De *missnöjda exkluderande* anger en snittprocent på över 50 procent, men som lyftes i kapitel tre har brottsligheten minskat under de senaste tio åren, enligt statistik från Brå.⁴

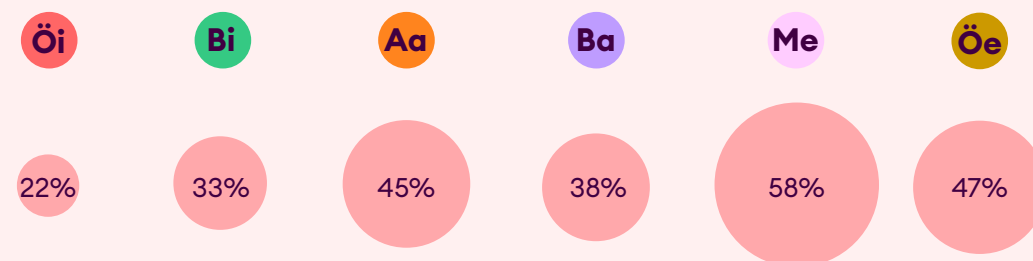
Tabell 51

Över en tioårsperiod, hur tror du att brottsligheten i Sverige har förändrats?

BROTTLIGHET I DENNA FRÅGA AVSER FÖRÄNDRINGEN I ANTAL PERSONER MISSTÄNKTA FÖR NÅGON TYP AV BROTT

Ungefär med hur många procent tror du att brottsligheten i Sverige har ökat över en tioårsperiod?

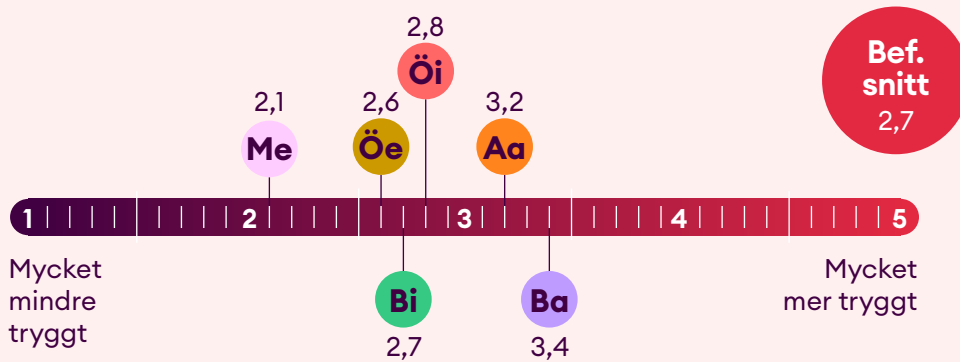

DE SOM SVARAT "ÖKAT" / "ÖKAT KRAFTIGT" PÅ FRÅGAN OVAN HAR FÅTT BESVARA DENNA FRÅGA. UPPSKATTNINGEN ÄR ETT SNITT FÖR DE SVARANDE.

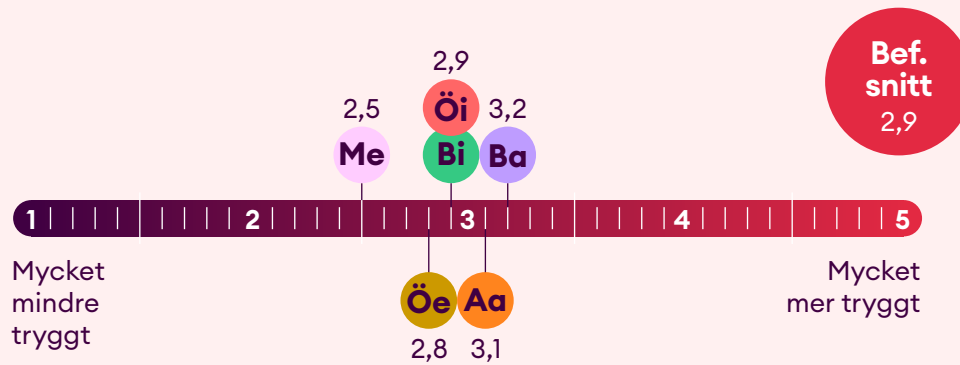
Eftersom samtliga grupper i olika grad tror att brottsligheten har ökat verkar det vara en utbredd missuppfattning. De *bekväma ambivalenta* tror i lägst utsträckning att den ökat. Här kan vi se att de som är mest bekymrade för brottsligheten också tror att den ökat kraftigt de senaste tio åren, och de anser även att både området de bor i och samhället i stort har blivit mindre tryggt. De känner sig också i lägst utsträckning trygga när de är ute ensamma på kvällen i området där de bor (*tabell 52*).

Tabell 52

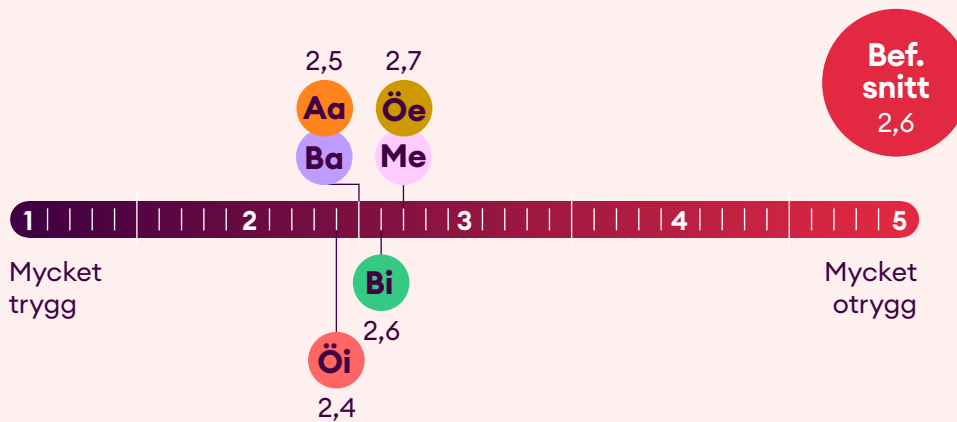
Upplever du att ditt bostadsområde har blivit mer eller mindre tryggt de senaste 5 åren?

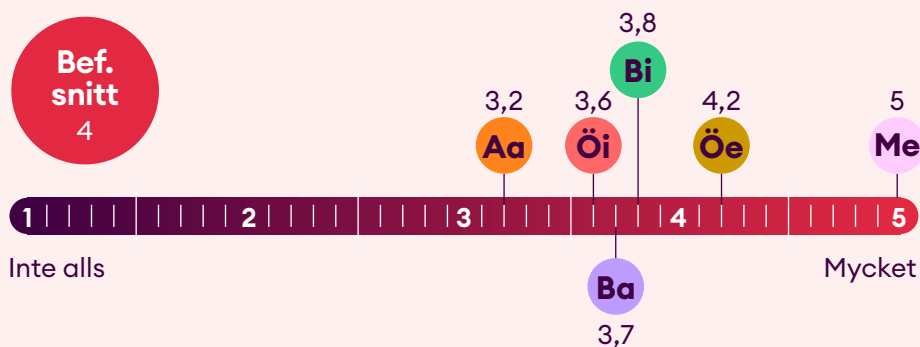
Upplever du att samhället har blivit mer eller mindre tryggt de senaste 5 åren?

Om du går ut ensam på kvällen i området där du bor, hur trygg eller otrygg känner du dig då?

I vilken utsträckning är du orolig över brottsligheten i samhället?

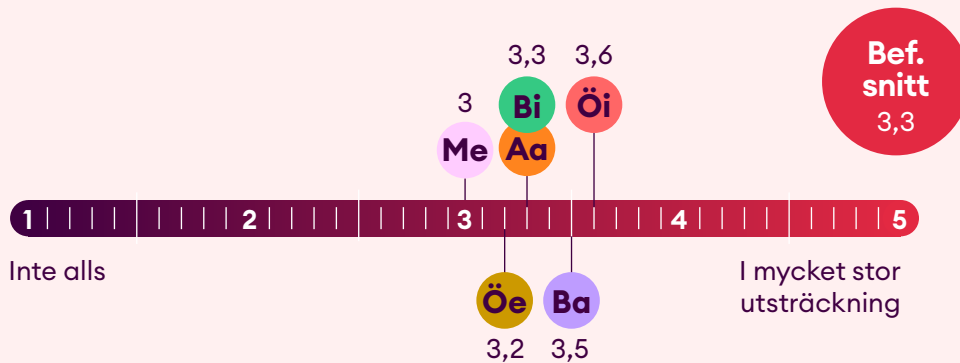

De exkluderande litar minst på andra

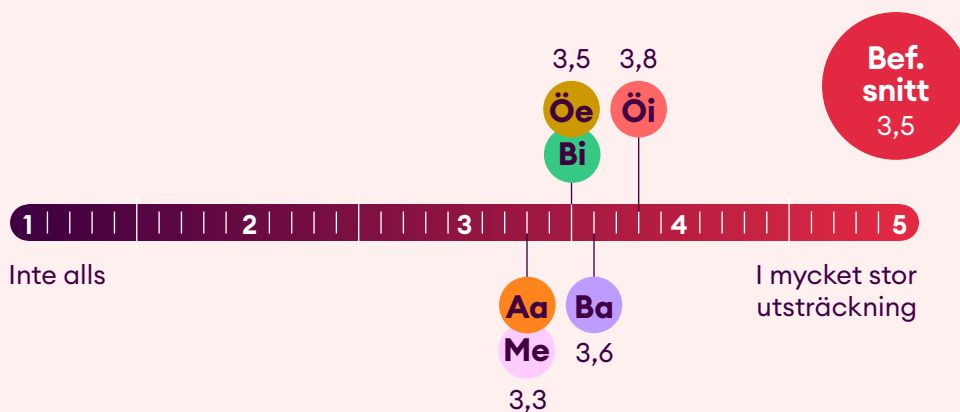
De *missnöjda exkluderande* litar i lägst utsträckning på människor där de bor liksom på människor i allmänhet (tabell 53). De *övertygade exkluderande* följer tätt efter vad gäller att lita på andra i allmänhet. De ambivalenta och inkluderande grupperna har högre nivåer av tillit generellt, men de ambivalenta litar mindre på människor där de bor än de inkluderande grupperna. Tilliten till människor i allmänhet ligger högst bland de *övertygade inkluderande* och *bekväma ambivalenta*. Sammantaget så breder det hos de exkluderande grupperna ut sig en känsla av oro, otrygghet och en brist på tillit som påverkar dem i stora delar av deras liv.

Tabell 53

Enligt din uppfattning, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?

Hur mycket litar du på folk i orten där du bor?

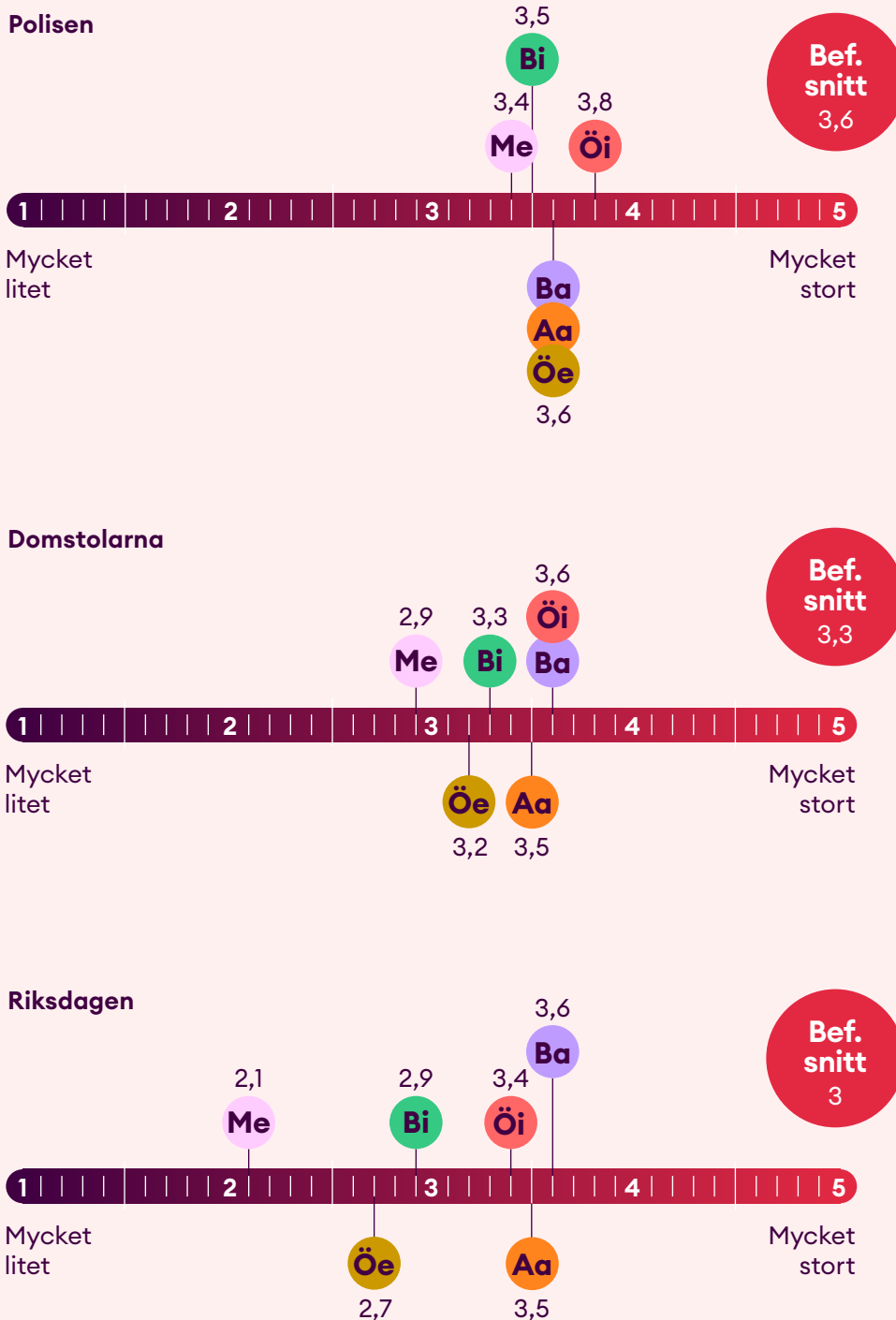

De ambivalenta litar mest på institutioner

Förtroendet för samhällets institutioner varierar bland våra grupper och för befolkningen i stort (tabell 54). Ett generellt mönster är att polisen får högst förtroende följt av domstolarna och sist riksdagen. De exkluderande har lägst förtroende av samtliga till domstolarna och riksdagen. De missnöjda exkluderande utmärker sig då de har betydligt lägre förtroende för samtliga institutioner. Förtroendet för riksdagen ligger rejält i botten. För de ambivalenta grupperna ligger nivåerna generellt högt och skiljer sig inte nämnvärt beroende på samhällsinstitution.

Tabell 54

Vilket förtroende har du till följande samhällsinstitutioner?

Tabell 55

Om du tänker på hur ditt liv ser ut idag, umgås du med människor som har en annan ... än du?

	 Öi	 Bi	 Aa	 Ba	 Me	 Öe
Yrkeskategori	88,5%	79,1%	32,3%	34,6%	69,9%	81,6%
Utbildningsnivå	87%	78,6%	31,2%	35,2%	67,4%	78,5%
Etnisk tillhörighet	64,2%	52%	29,3%	27,9%	41,4%	42,7%
Hudfärg	60%	49,5%	29,6%	27,5%	41,7%	37,5%
Religiös tillhörighet	61,4%	50,1%	26,3%	31,8%	39,5%	40,6%
Politisk åskådning	80,6%	71,3%	29,1%	32%	59,8%	70,8%
Inget av ovanstående	4,5%	14,3%	14%	20,8%	15,3%	8,6%

Relationer ger positivare attityder

Ytterligare ett mått som kan bidra till analysen är att titta på i vilken utsträckning de svarande umgås med människor som i olika avseenden skiljer sig från dem själva (tabell 55). Här träder intressanta mönster fram. Vi ser att de inkluderande grupperna i högre grad än de andra grupperna har ett varierat umgänge. De exkluderande grupperna umgås i hög grad med personer med annan yrkesbakgrund och politisk åskådning än de själva, men betydligt mindre med människor med annan hudfärg, etnicitet och religion. När det gäller de ambivalenta grupperna tycks de ha ett betydligt mindre socialt varierat liv. Det gäller över samtliga kategorier av umgänge.

Den teori som kallas kontakthypotesen går ut på att ju mer vi umgås med människor som skiljer sig från oss själva, desto mindre fördomsfulla och rasistiska blir vi. I relation till de inkluderande och exkluderande grupperna ser vi att det verkar

finnas fog för hypotesen.⁵ Frågan är dock om de exkluderande inte umgås med personer med exempelvis annan hudfärg för att de har rasistiska attityder – eller har de i avsaknad av den typen av umgänge stärkts i sina rasistiska attityder och fördomar? Vad som är orsak och verkan är svårt att avgöra.

Vi kan samtidigt konstatera att de ambivalenta gruppernas till synes mer isolerade sociala liv inte tycks ha stärkt deras fördomar. Men där syns som sagt inte heller någon skillnad mellan vilka typer av grupper man umgås med.

Rasistiskt synsätt hos de exkluderande

Upprepade studier visar att det finns ett samband mellan föreställningar om minoritetsgrupper hos majoritetsbefolkningen och inställningen till att ha individer från dessa grupper som grannar eller som en del av familjen, liksom till invandring från länder med hög andel av dessa grupper.⁶ Detta samband ser vi även tydligt i våra grupper.

De exkluderande grupperna utmärker sig i att de är just exkluderande i relation till vissa grupper men väldigt inkluderande till andra. De *övertygade exkluderande* är främst positiva till att bo granne med någon med svensk bakgrund men betydligt mer negativa till att bo granne med en person med muslimsk, romsk eller samisk bakgrund liksom någon som har rötter i Mellanöstern eller Afrika (*tabell 56*). Deras antisamiska inställning särskiljer sig tydligt från övriga grupper i relation till vem de vill ha som granne.

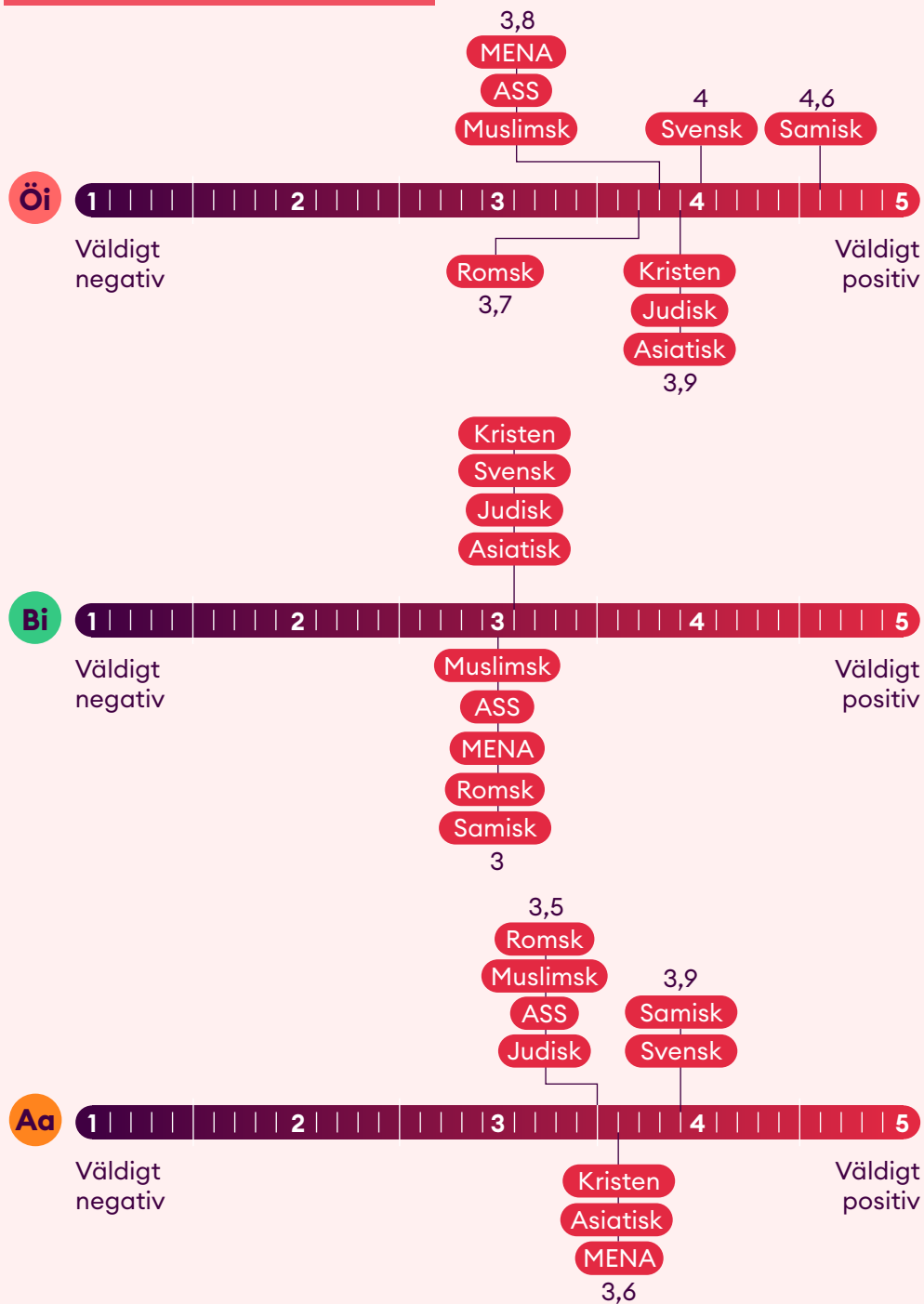
Även deras antiromska åsikter står ut. De är i högst utsträckning negativa till människor med romsk bakgrund. De *missnöjda exkluderande* uppvisar ett ännu tydligare särskiljande genom att de är väldigt välvilligt inställda till personer med svensk eller kristen bakgrund men starkt ogillande till dem med muslimsk, afrikansk eller romsk bakgrund samt någon med rötter i Mellanöstern. Liknande mönster ser vi i inställningen till att någon i familjen skulle ha en partner med annan bakgrund (*tabell 57*).

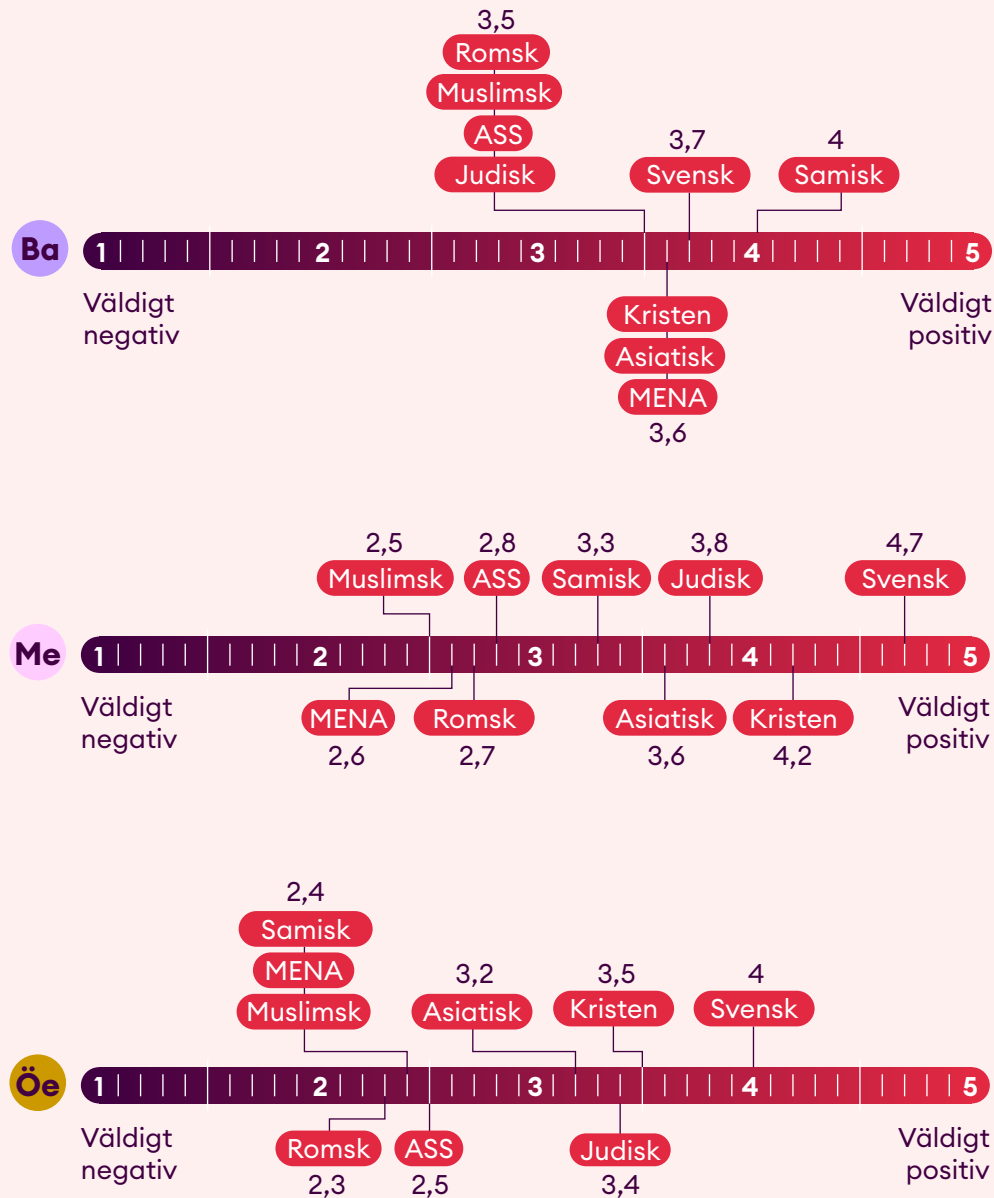
Tabell 56

Hur ställer du dig till att bo granne med någon med ... bakgrund?

Bef. snitt:

Svensk: 3,9	Kristen: 3,6
Muslimsk: 3	ASS*: 3,1
MENA*: 3	Judisk: 3,5
Romsk: 3	Asiatisk: 3,4
Samisk: 3,7	

MENA = MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA, ASS = AFRIKA SÖDER OM SAHARA

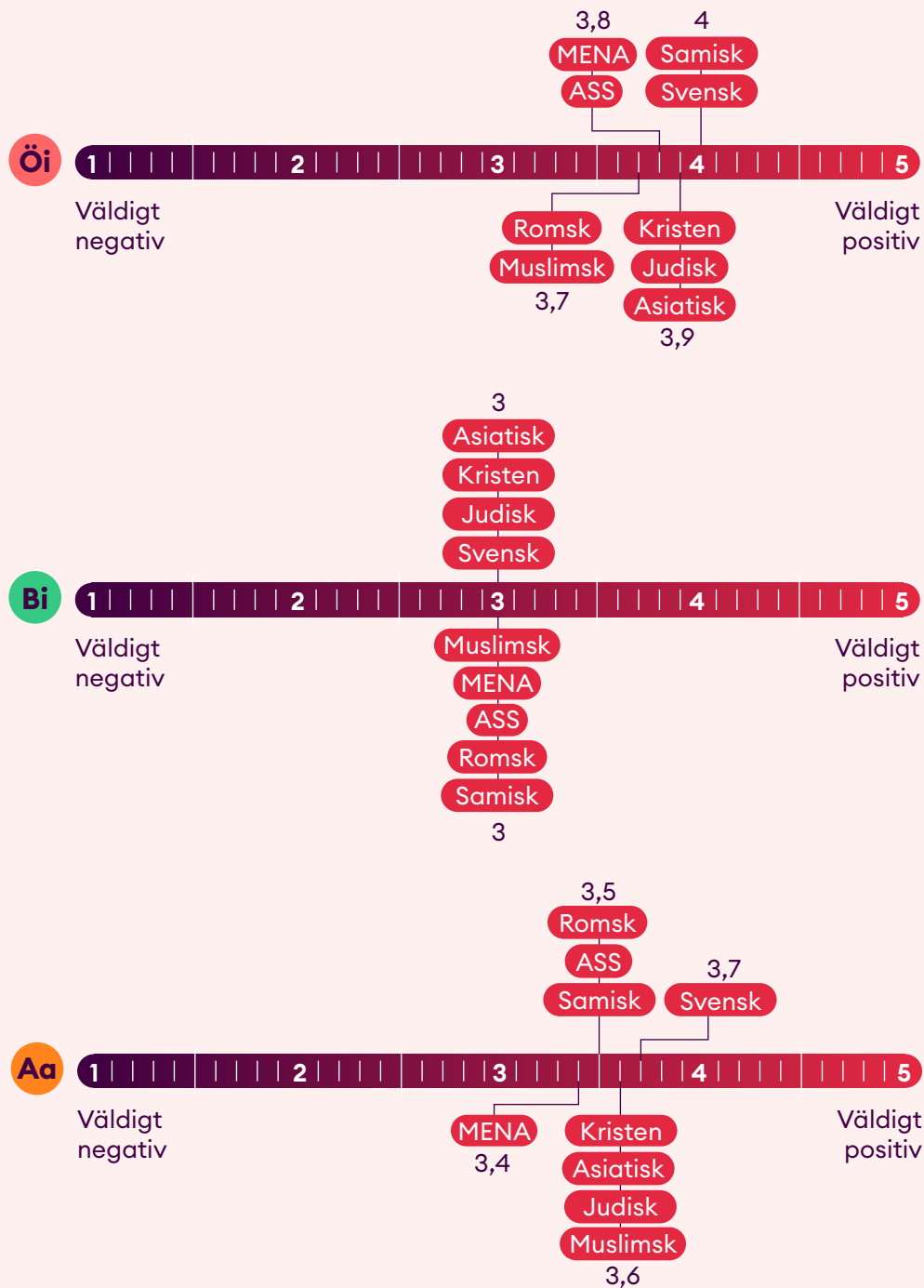
De inkluderande grupperna har inga tendenser till att värdera människor olika beroende på deras bakgrund, men det visar sig på olika sätt. De *övertygade inkluderande* är positiva överlag, medan de *bekymrade inkluderande* är neutrala till alla (tabell 56 och 57). I de ambivalenta grupperna ser vi inte heller någon tendens till särskiljande, utan de är positiva till samtliga. Det här stärker bilden av att just de exkluderande ser vissa grupper som oönskade på alla plan. Siffrorna tyder också på att rasistiska föreställningar kan ta sig olika uttryck och inte nödvändigtvis korrelerar tydligt med varandra. De *övertygade exkluderande*

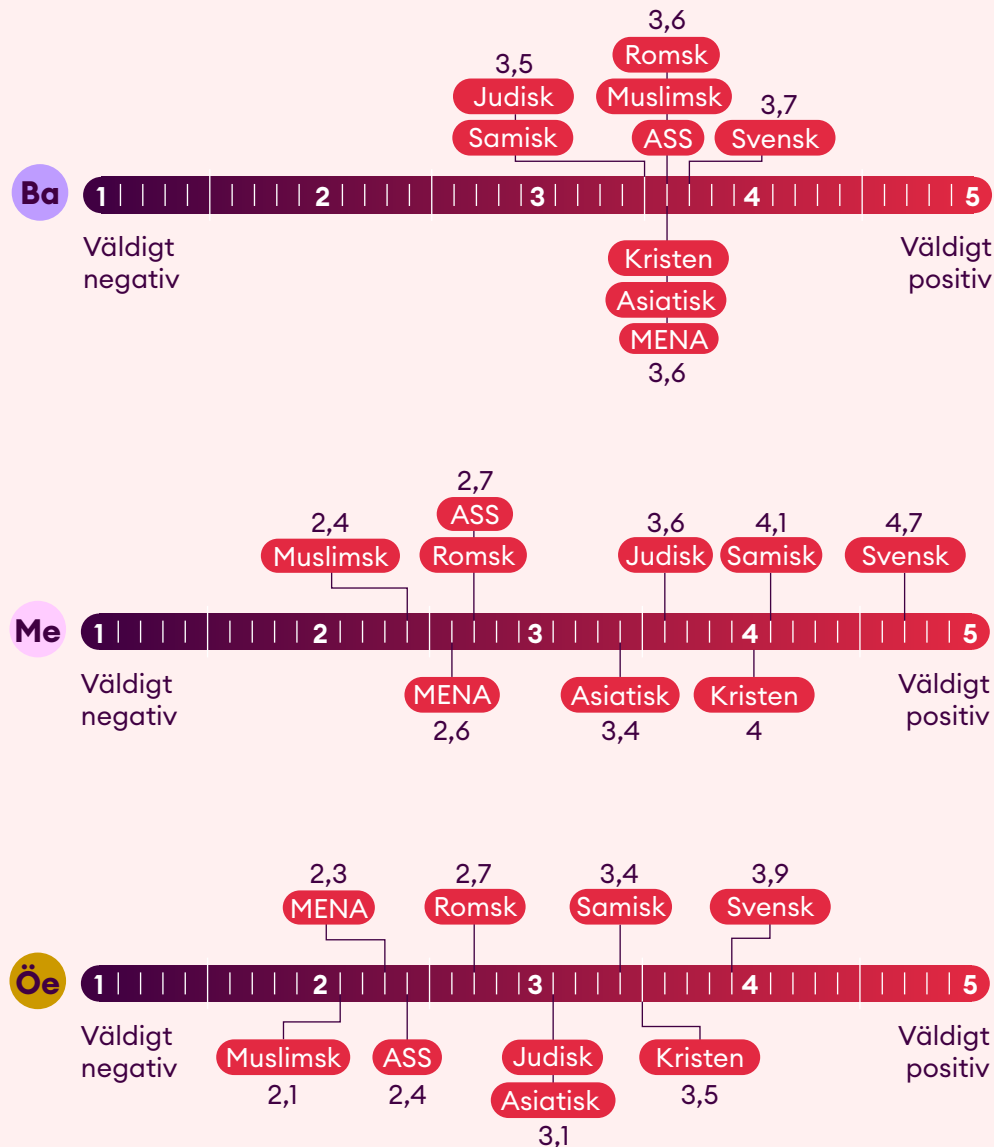
Tabell 57

Hur ställer du dig till att någon i din familj har en partner med ... bakgrund?

Bef. snitt:

Svensk: 3,8	Kristen: 3,5
Muslimsk: 2,9	ASS*: 3
MENA*: 3	Judisk: 3,4
Romsk: 3	Asiatisk: 3,4
Samisk: 3,5	

MENA = MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA, ASS = AFRIKA SÖDER OM SAHARA

tar exempelvis tydligt avstånd från gruppen samer som grannar vilket vi inte ser hos de *missnöjda exkluderande*. För de *overtygade exkluderande* tycks det röra sig om att ju längre ifrån det sekulära svenska man kommer desto sämre. Romer är en nationell minoritet, men den negativa inställningen hos de exkluderande ligger på liknande nivåer som för muslimer och personer från Mellanöstern och Afrika. Här finns inte samma koppling till invandring, men i upprepade undersökningar går det tyvärr att se att romer är en av de grupper som ofta drabbas av negativa attityder, vilket även speglas i studier om hur romer och resande

Tabell 58

Vilka, om några, av följande påståenden håller du med om?

	 Öi	 Bi	 Aa	 Ba	 Me	 Öe
Judar har alldeles för stort inflytande i världen idag	1,1%	1,3%	13,2%	16,6%	5,6%	4,9%
Det talas alldeles för mycket om nazismen och Förintelsen	2,2%	3,8%	19,9%	16,2%	7,7%	7,5%
Antisemitism är ett stort problem för judar i dagens Sverige	48,3%	32,6%	18,8%	18%	28,8%	37,3%
Islam utgör ett hot mot den västerländska civilisationen	10%	16,7%	17,8%	20,4%	49,8%	63,7%
Media ger ofta en negativ bild av muslimer och islam	51,9%	28,3%	27,9%	19,4%	23%	17,3%
Romer ägnar sig åt kriminalitet i större utsträckning än andra människor i Sverige	6,8%	7,2%	19,6%	18,2%	25,5%	34,5%
Bilden av romer är ofta negativ i den politiska debatten	48,2%	29%	22,5%	18,3%	22,9%	20,1%
Inget av ovanstående	18,2%	34,5%	18%	24,5%	19,8%	10,9%

utsätts för omfattande diskriminering. De exkluderande grupperna instämmer i påståendet om att ”romer ägnar sig åt kriminalitet i större utsträckning än andra människor i Sverige”, vilket är en klassisk nidbild och stereotyp. Det finns en lång historia av antiziganism i Sverige där ett exkluderande av romer från det svenska har varit en central faktor⁷, vilket med stor sannolikhet är det vi ser uttryck för i de exkluderandes attityder.

De ambivalenta visar tecken på antisemitism

Mönstret går igen när vi brett de svarande ta ställning dels till påståenden som fångar in rasistiska nitbilder, dels visar på eventuell förståelse för minoritetsgruppers särskilda utsatthet. Här kan vi till viss del se andra tendenser i de grupper som annars visat öppenhet (*tabell 58*). De ambivalenta grupperna instämmer (som nämns ovan) i betydligt högre grad än övriga i antisemitiska påståenden. Nästan var fjärde person håller med. De visar även mindre förståelse än andra för att antisemitism är ett stort problem i Sverige idag. De exkluderande grupperna ansluter sig istället i väldigt hög grad till påståendet att ”islam utgör ett hot mot den västerländska civilisationen”. Det är ett historiskt narrativ som går igen i den islamofobiska idétraditionen och som utgår från en fördömsfull bild av islam, och därmed muslimer, som ett hot per definition.⁸ Framförallt de *övertygade exkluderande* håller med i väldigt hög grad. De instämmer även i antisemitiska påståenden, men nivåerna är betydligt lägre än hos de ambivalenta grupperna.

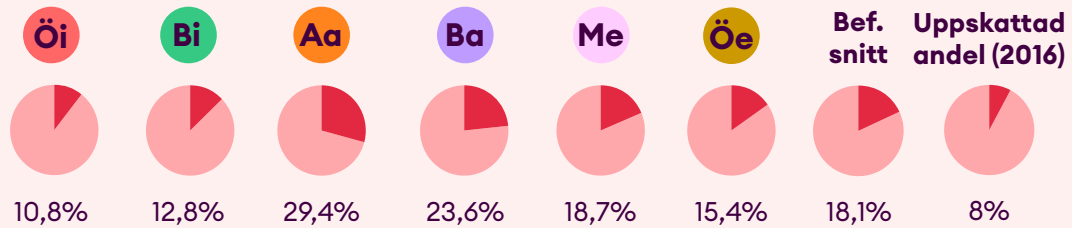
De *övertygade inkluderande* håller inte med om någon av de rasistiska stereotyperna, och instämmer i hög grad i påståenden som visar förståelse för minoritetens särskilda utsatthet. De *bekymrade inkluderande* har ett liknande mönster men instämmer något mer i den islamofobiska idén om islam som ett hot, även om det fortfarande är på en låg nivå.

Farliga demografiska myter

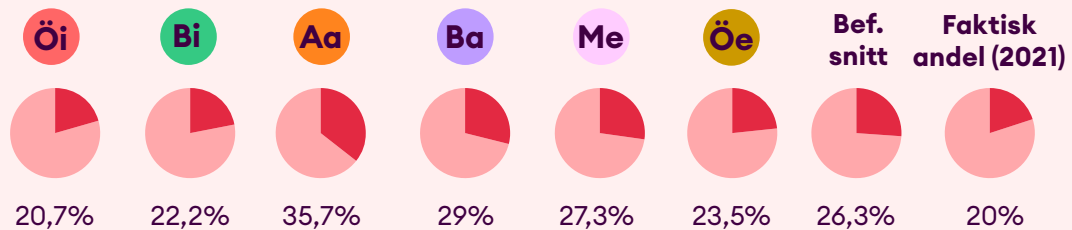
Ytterligare information får vi när vi ber de svarande uppskatta hur stor andel av Sveriges befolkning som är muslimer, hur många som är utrikesfödda samt deras nivåer av sysselsättning (*tabell 59*). Den grupp som ligger närmast de faktiska siffrorna för alla tre områden är de *övertygade inkluderande* följt av de *bekymrade inkluderande*. De exkluderande grupperna tror i snitt att andelen muslimer är dubbelt så stor som den faktiskt är och underskattar utrikesfödda i sysselsättning med 20–30 procentenheter. De största felbedömningarna görs hos de ambivalenta

Tabell 59

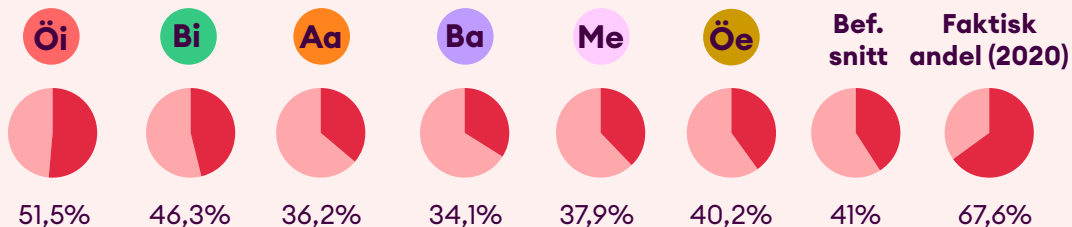
Hur stor andel av Sveriges befolkning år 2020 tror du är muslimer?

Hur stor andel av Sveriges befolkning år 2020 tror du är utrikesfödda?

År 2020 räknades 86 % av Sveriges inrikes födda i åldern 20–64 år som sysselsatta. Hur många procent av de utrikesfödda, i samma åldersgrupp, tror du räknades som sysselsatta?

KÄLLOR TILL TABELLEN FINNS INTILL FOTNOTERNA I SLUTET AV DETTA KAPITEL

grupperna som gissar att andelen muslimer är nästan tre gånger så stor som den faktiska, och de uppskattar sysselsättningen hos dem födda i ett annat land till ungefär hälften av vad den är. Bedömningarna är självklart svåra att göra. Men svaren säger oss något om den allmänna bilden. När muslimer och invandrare ses som ett hos vissa delar av befolkningen riskerar missbedömningarna att spå på både oro och utsatthet.

Att nivån av sysselsättning hos utlandsfödda underskattas så grovt hos de exkluderande grupperna är särskilt oroväckande. Synen på invandringen som en samhällsbelastning och att det ställs för låga krav på invandrare att skaffa jobb riskerar tillsammans med underskattningen av sysselsättningsgraden att bekräfta en redan negativ bild. Att missbedöma fakta behöver dock i sig inte leda till negativa attityder, vilket de ambivalenta grupperna visar.

De exkluderande mer auktoritära

Grupperna kan även förstås med hjälp av påståenden som ger uttryck för auktoritära och konservativa värderingar (*tabell 60*). Personer som har den sortens attityder tenderar att i högre utsträckning instämna i rasistiska föreställningar.⁹

De exkluderande grupperna utmärker sig återigen då de mer än de andra uttrycker stöd för undersökningens auktoritära påstående, som är ”det behövs en kraftfull ledare för att stoppa de radikala och omoraliska strömningar som råder i dagens samhälle”. De *missnöjda exkluderande* instämmer även i viss grad i det värdekonservativa påståendet att ”det bästa sättet att leva är enligt gamla värderingar”. Vi ser liknande tendenser för de *alienerade ambivalenta*, som mest av alla instämmer i samma påstående. De båda ambivalenta grupperna visar även ett oroväckande högt stöd för påståendet att det inte är lika allvarligt att uttrycka hot eller hat på nätet som att göra det i verkligheten, liksom att det finns tillfällen när användandet av våld kan vara ett nödvändigt medel för att motsätta sig förändringar i samhället. De inkluderande grupperna tar avstånd från både värdekonservatism och auktoritära påståenden. De menar istället att samhället skulle må bäst om vi visar tolerans och förståelse för icke-traditionella värderingar och synsätt.

Svaren på vilka typer av extremism som ses som hot mot demokratin visar även de olika mönster. De ambivalenta grupperna tycks inte se extremism av något slag som ett hot mot demokratin

Tabell 60

Vilka, om några, av följande påståenden håller du med om?

	 Öi	 Bi	 Aa	 Ba	 Me	 Öe
För att stoppa de radikala och omoraliska strömningar som råder i dagens samhälle behövs en kraftfull ledare	14,2%	13,8%	19%	21,7%	29%	34,1%
Det bästa sättet att leva är enligt gamla värderingar	1,9%	4,4%	19,7%	12,8%	17,6%	14%
Vårt samhälle skulle må bäst om vi visar tolerans och förståelse för icke-traditionella värderingar och synsätt	56,1%	35,1%	20,7%	22,4%	22,8%	16,2%
Att uttrycka hat eller hot på nätet är inte lika allvarligt som att göra det i verkligheten	6,3%	6,1%	18,3%	14,3%	10,3%	8,6%
Det finns tillfällen när användandet av våld kan vara ett nödvändigt medel för att motstå sig förändringar i samhället	6,7%	5,3%	17,8%	16,1%	13,2%	10,6%
Högerextremism är ett hot mot demokratin	77%	60,4%	16,6%	18,6%	40,8%	53,8%
Vänsterextremism är ett hot mot demokratin	45,7%	42,6%	16,9%	16%	38,6%	52,4%
Religiös extremism är ett hot mot demokratin	67,4%	60,1%	20,3%	17,5%	56,4%	75,1%
Inget av ovan	8,3%	21,7%	16,5%	24,8%	16,3%	7,9%

eller anser i alla fall inte att någon form är värre än någon annan. De inkluderande grupperna, främst de *övertygade inkluderande*, ser i högst grad högerextremism som ett hot mot demokratin, men ser också i stor grad allvarligt på religiös extremism. De *övertygade exkluderande* är den grupp som i högst utsträckning instämmer i påståendet att vänsterextremism är ett hot mot demokratin. Det är även den grupp som i högst grad instämmer i att religiös extremism är en fara. De *missnöjda exkluderande* instämmer i lägre grad att höger- och vänsterextremism är ett hot men betydligt mer i att religiös extremism är det. Att de exkluderande grupperna ser religiös extremism som ett hot kan antas höra samman med deras islamofobiska föreställningar och att det de här läser in framförallt är islamistisk extremism.

En tredjedel tror på konspirationsteorier

Vissa av påståendena i enkäten har kopplingar till olika konspirationsteorier (*tabell 61*). Den sortens mytbildningar har fått ett rejält uppsving, särskilt under pandemin.¹⁰ Ofta är det gamla konspirationsteorier som ges nytt liv med annorlunda innehåll. Flera av de konspirationsteorier som rör vaccin och covid-19 smälter samman med, eller tar inspiration av, äldre teorier som ofta baseras på antisemitiska föreställningar.

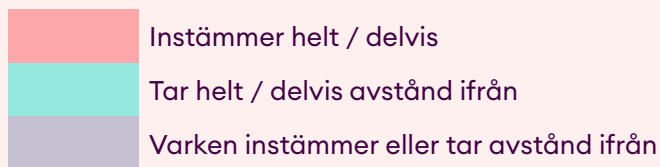
Vi kan se att stödet för konspirationsteorier och påstenden som sprids av konspirationsteoretiska aktörer varierar både mellan och inom grupperna. De *övertygade inkluderande* är den grupp som i högst utsträckning tar avstånd från samtliga påståenden.

De *bekymrade inkluderande* följer tätt efter med höga nivåer av avståndstagande. I övriga grupper är stödet större. De ambivalenta grupperna är de som i högst utsträckning håller med om olika konspirationsteorier och påstenden som sprids av konspirationsteoretiska grupper, men vi ser också att många av de *alienerade ambivalenta* tar avstånd från påståendena. De *missnöjda exkluderande* har både höga nivåer av instämmande och avståndstagande. Ungefär en tredjedel av gruppen kan sägas vara konspirationsteoretisk medan en tredjedel tar tydligt avstånd.

Liknande tendenser finns hos de *övertygade exkluderande* men här håller man framförallt med om vissa idéer, som att det finns hemliga sällskap som kontrollerar världspolitiken, forskare som undanhåller sanningen och statlig övervakning av medborgare. De instämmer i betydligt lägre grad i påståenden om vaccin, hemliga experiment eller att global uppvärmning inte orsakats av människan.

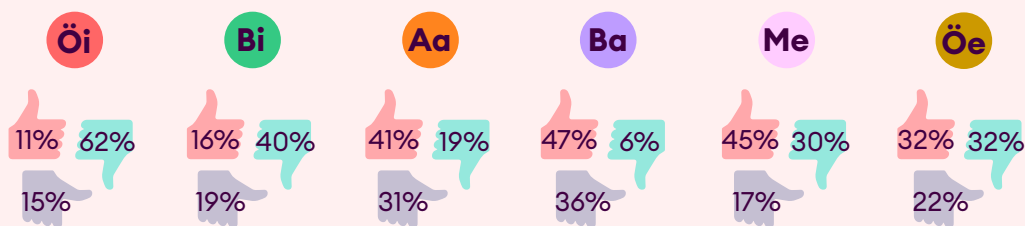
Tabell 61

För varje påstående nedan vill vi att du ska ta ställning till i vilken grad du instämmer

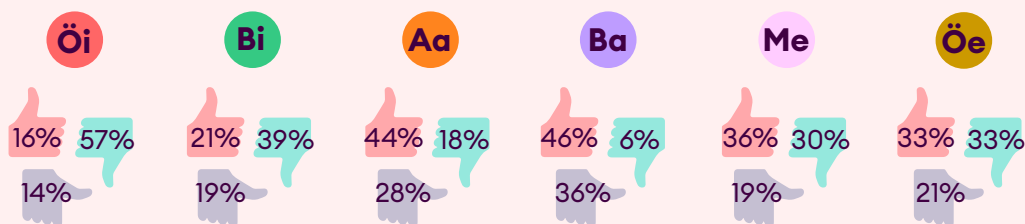

Övriga: Vet ej / Ingen åsikt

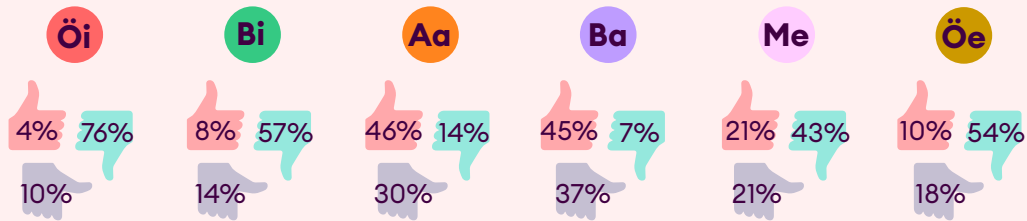
Det finns en liten okänd grupp som styr världspolitiken och har mer makt än de valda ledarna i olika länder

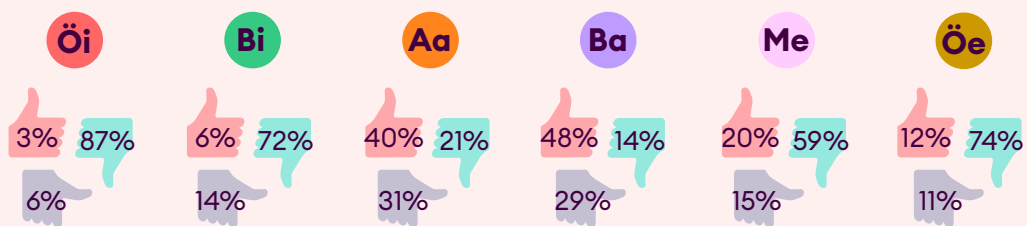
Det finns inflytelserika grupper av forskare som av ideologiska skäl manipulerar, fabricerar och undanhåller fakta för att vilseleda allmänheten

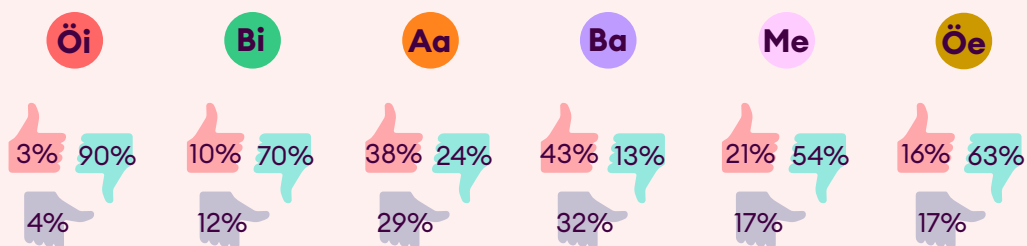
Experiment som involverar nya droger eller teknologi utförs på allmänheten utan deras kännedom eller medgivande

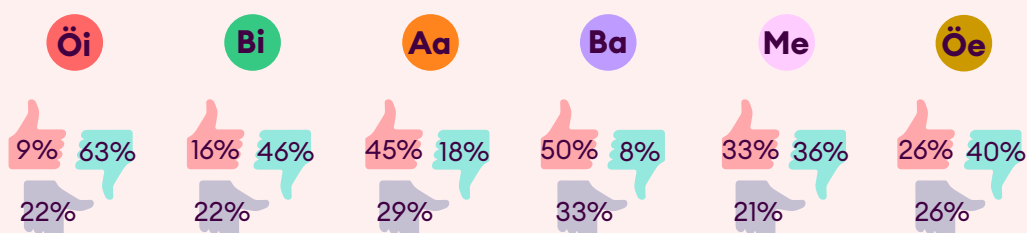
Riskerna med vaccinering är större än nyttan när det gäller coronaviruset

Den globala uppvärmningen har inte orsakats av människan

Statliga myndigheter övervakar alla medborgare i Sverige

”Att staten vill styra människor att ta sprutor mot ett virus som är lika farligt som en influensa visar hur onda de är.”

**Fritextkommentar
ur enkätundersökningen.**

NOTER

1. Gardell, Mattias (2015); Antisemitism och islamofobi (2020); Integrationsverket (2007)
2. Malm, Andreas (2009); Gardell, Mattias (2010)
3. Lange, Anders & Westin, Charles (1997)
4. Brottsförebyggande rådet (2020), för vidare läsning se även Lifvin, Sofie, Molin, Maria, Irlander Strid, Åsa & Viberg, Johanna (2020)
5. Se bland andra Reimer, Nils et al (2017); Allport, Gordon (1954); Steinmayr, Andreas (2016)
6. Stiftelsen The Global Village (2020), Severin, Jacob (2014); Lange, Anders & Westin, Charles (1997)
7. Selling, Jan (2014)
8. Gardell, Mattias (2015)
9. Renström, Emma & Bäck, Hanna (2021)
10. Önnfors, Andreas (2021)

Källor tabell 59:

Faktiskt andel utrikes födda:

www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda

Källa till utrikes födda i sysselsättning:

www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/pong/statistiknyhet/arbetskraftsundersokningarna-aku-3e-kvartalet-2020

Källa till uppskattad andel muslimer i Sverige:

Pew Research Center, nov, 29, 2017 "Europe's Growing Muslim Population"

Kapitel 8

Rasismens konsekvenser

Rasism tar sig uttryck i diskriminering i vardagen och arbetslivet, genom strukturella ojämlikheter i samhället, kränkningar, hot eller våld. Den har inte uppkommit som en konsekvens av radikalhögerens medvind. Men i takt med att ytterhögeren vinner politisk mark och att andra tar efter deras politik och retorik riskerar problemen att allvarligt fördjupas och förvärras. Inte minst spår utvecklingen på den brist på trygghet, tillhörighet och framtidstro som personer som utsätts för rasism och deras närstående upplever i sin vardag.

Därför är det viktigt att även lyfta vilken effekt de attityder som vi kartlagt kan få. Alla som har negativa attityder gentemot olika minoriteter kommer inte omsätta dem i medveten handling. Det är mer sannolikt att det sker omedvetet genom diskriminering av olika slag, bekräftande av stereotyper eller exkludering. Kopplingen mellan attityder, värderingar och beteenden har varit föremål för omfattande forskning¹ och vi gör inte anspråk på att i detalj besvara hur de sambanden ser ut. Inte heller menar vi att rasism kan reduceras till enskilda individers medvetna eller omedvetna handlingar. Vi vill framförallt betona att det är viktigt att synliggöra att värderingarna vi ser i rapporten, samt de beteenden som kan vara en följd av dem, får konsekvenser för människor av kött och blod. Dessutom riskerar ytterligare normalisering av rasism att de som utsätts för rasism misstänkliggörs eller tystas ned i allt större utsträckning.

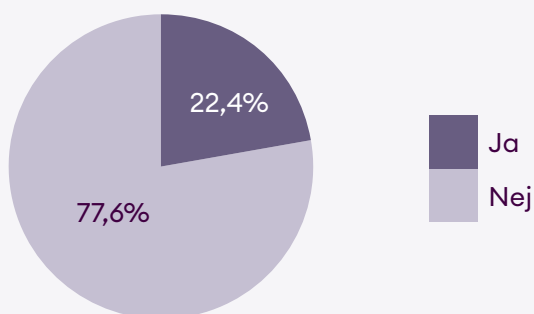
En av fem utsatts för rasism

Drygt en av fem svenskar uppger att de utsatts för rasism det senaste året (22 procent) (tabell 62). Vi ser att det finns en stor överlappning mellan olika former av rasism och platser där den utövas. Det tyder på att det finns stor spridning inom olika yrkesgrupper och samhällssektorer. Män är mer utsatta än kvinnor och det finns även stor variation mellan de olika åldersgrupperna. De som definierar sig som troende (oavsett religion) har en högre utsatthet än de som inte definierar sig som det. Den grupp som i högst utsträckning drabbas, i jämförelse med andra religiösa grupper, är personer mellan 18 och 44 år som definierar sig som muslimer, i synnerhet de som är regelbundet utövande. Hos utlandsfödda har nästan varannan utsatts för rasism och 37 procent av de som är födda i Sverige med två utlandsfödda föräldrar har utsatts.

Tabell 62

Utsatt för rasism senaste året

Urval: Hela befolkningen

Svårigheten att mäta utsatthet

Att mäta utsatthet kvantitativt är inte en enkel uppgift. I Sverige har det under längre tid pågått en diskussion om att mer detaljerad statistik (så kallad jämlikhetsdata) borde samlas in av exempelvis SCB för att förbättra förståelsen för hur rasism drabbar människor. Idag samlas inte uppgifter om till exempel individers hudfärg, religion eller minoritetstillhörighet in för befolkningen

som helhet och det finns rimliga argument både för och emot att göra det.² För att möjliggöra mer djupgående analyser har vi valt att ställa frågor om religion, födelseland och föräldrars ursprung och genom detta kunnat se intressanta mönster. Det kan komplettera tidigare studier, som tyvärr är få till antalet.³ Indelningarna ska självklart ses med viss reservation, de innebär alltid förenklingar och inom kategorierna kan det finnas stora individuella variationer.

Subjektiv bedömning av utsatthet

Det är viktigt att betona att svaren som samlats in är subjektiva bedömningar. Det är individernas egna uppfattningar om hur, när och varför de utsatts för rasism. Vi har inte heller definierat begreppet rasism utan lämnat det till de svarande att tolka, förutom att de fått viss ledning i att de kunnat välja olika anledningar till att de utsatts. Anledningarna är kopplade till diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet och religion för att möjliggöra jämförelser med hatbrottsstatistiken i ett senare skede.⁴ Men vi har även brutit ner etnisk tillhörighet i nationellt ursprung och hudfärg. De svarande har även kunnat välja ”på grund av andra anledningar” när de är osäkra eller inte anser att det finns ett passande svarsalternativ. Resultaten ska inte ses som representativa för olika grupper i befolkningen eftersom vi inte har data att jämföra med. De ger oss trots detta värdefull information som ökar förståelsen för vilka som utsatts för rasism, varför och vad de tycker på olika områden.

Män och yngre drabbas mer

Utsattheten för rasism är generellt större för män än för kvinnor (*tabell 63*). 29 procent av männen och 16 procent av kvinnorna i befolkningen har utsatts, men orsakerna till att de utsätts ser likartade ut (*tabell 64*). Nästan dubbelt så stor andel av männen som kvinnorna utsätts dagligen (11 procent respektive 6 procent). Men män och kvinnor uppger liknande nivåer när det gäller utsatthet som sker varje vecka eller mer sällan (*tabell 65*).

Tabell 63

Utsatt för rasism senaste året

Urval: Hela befolkningen

	Kvinnor	Män	18–24	25–29	30–44	45–49	60–74
Ja	15,7%	28,9%	44,5%	39,1%	30,8%	13,7%	4,4%
Nej	84,3%	71,1%	55,5%	60,9%	69,2%	86,3%	95,6%

I DENNA TABELL HAR SVAREN "NEJ" OCH "VET EJ" SLAGITS IHOP

Tabell 64

Anledning till utsatthet fördelat på kön

Urval: Hela befolkningen

	Kvinnor	Män
Hudfärg	3,6%	7,5%
Etniskt ursprung	4,4%	9,1%
Nationellt ursprung	4,8%	9,8%
Religion/trosuppfattning	3,7%	6,3%
Andra skäl	4,6%	7,5%
Nej	80,9%	66,9%
Vet ej	3,4%	4,3%

DE SVARANDE HAR FÅTT ANGE FLERA ANLEDNINGAR

Skillnaden i ålder är stor. Av samtliga 18–24-åringar i befolkningen har 45 procent utsatts för rasism, men endast 4 procent av de som är 60–74 år (*tabell 63*). Sett till gruppen utsatta ser vi att de mellan 60 och 74 år uppger att de drabbas mer sällan, medan gruppen 30–44 år i högst utsträckning uppger att de drabbas varje dag (*tabell 66*). Den upplevda utsattheten minskar med andra ord med ålder. Anledningar till detta kan vara att yngre har fler kontaktytor och även att de växt upp i en tid när man talar mer öppet om rasism. De kan tänkas ha en större medvetenhet och kunskap om problemet. De har även större närvaro på sociala medier vilket vi har sett är en plats där rasismen är utbredd (se nedan).

Tabell 65

Frekvens av utsatthet fördelat på kön

Urval: Utsatta

	Kvinnor	Män
Varje dag	5,5%	10,6%
Någon gång i veckan	11,2%	10,6%
Någon gång i månaden	24%	24,6%
Någon gång i halvåret/kvartalet	29,1%	29,9%
En gång det senaste året	21,6%	19%
Vet ej	8,6%	5,4%

Tabell 66

Frekvens av utsatthet fördelat på ålder

Urval: Utsatta

	18-24	25-29	30-44	45-59	60-74
Varje dag	4,9%	4,9%	14,3%	6,7%	4%
Någon gång i veckan	12,2%	11,1%	11,7%	7,2%	6,4%
Någon gång i månaden	28,8%	29,8%	21%	22,6%	13,8%
Någon gång i halvåret/kvartalet	31,4%	29,3%	26,3%	32,1%	39,8%
En gång det senaste året	17,1%	20,9%	21,8%	19,6%	21,2%
Vet ej	5,7%	4,1%	4,8%	11,8%	14,9%

Var femte utsätts minst en gång i veckan

Det vanligaste är att utsättas för rasism någon gång i kvartalet eller halvåret (30 procent). 24 procent av de som uppger att de utsätts för rasism anger att de utsätts en gång i månaden och en nästan lika stor grupp anger minst en gång i veckan (20 procent) (*tabell 67*). Av de nio procent som anger att de utsätts varje dag har över 50 procent utsatts på jobbet och 46 procent på sociala medier (*tabell 68*).

Tabell 67

Frekvens av utsatthet för rasism senaste året

Urval: Utsatta

Varje dag	Någon gång i veckan	Någon gång i månaden	Någon gång i kvartalet/ halvåret	En gång det senaste året	Vet ej
8,8%	10,7%	24,3%	29,6%	20,2%	6,5%

Tabell 68

Samverkan mellan hur ofta man utsätts och var det sker

Urval: Utsatta

	Varje dag	Någon gång i veckan	Någon gång i månaden	Någon gång i kvartalet/ halvåret	En gång det senaste året	Vet ej
På jobbet	52,7%	31,7%	30,6%	25,6%	24,1%	21,9%
I skolan	22%	21,2%	19,2%	18,4%	17,5%	2,2%
I världen	35,9%	27,7%	16,4%	13,3%	12,4%	5,1%
I kontakt med myndighet eller annan offentlig verksamhet	22,2%	33,6%	25,1%	24,9%	16,8%	15,9%
På sociala medier	46,1%	26,7%	35,9%	24,5%	27,3%	24,1%
I andra sammanhang	11,7%	11,8%	11,9%	32,6%	40,8%	44,2%

DE SVARANDE HAR KUNNAT VÄLJA FLERA SVARSALTERNATIV

Många drabbas av flera sorters rasism

Det är vanligast att utsättas för rasism på grund av nationellt eller etniskt ursprung men vi ser en stor spridning i svaren på varför man utsatts (*tabell 69*). Anledningen till att kolumnen inte summerar till 100 procent beror på att de svarande haft möjlighet att välja flera alternativ samtidigt. Vi vet att utsatthet för rasism är ett komplext fenomen och att en person kan utsättas på grund av olika faktorer. Det synliggörs ännu tydligare om vi tittar på överlappningen mellan olika former av utsatthet (*tabell 70*). Exempelvis har 30 procent av de som utsatts på grund av sin hudfärg även utsatts på grund av sitt etniska eller nationella ursprung och 19 procent på grund av sin religion eller trosuppfattning. Det visar att om man är utsatt för en sorts rasism är det sannolikt att man även utsätts för andra former. Om vi tittar på den åldersgrupp i befolkningen som har störst andel utsatta (18–44 år) är det vanligast att utsättas för rasism på grund av religiös tillhörighet eller trosuppfattning eller hudfärg.

Tabell 69

Fördelning av anledning till utsatthet

Urval: Utsatta

DE SVARANDE HAR KUNNAT VÄLJA FLERA SVARSALTERNATIV

Tabell 70

Samverkan mellan anledningar till utsatthet för rasism

Urval: Utsatta för rasism senaste året på grund av ...

	Hudfärg	Etniskt ursprung	Nationellt ursprung	Religion/trosuppfattning	Andra skäl
Hudfärg	100%	24,9%	23,2%	20,6%	15,6%
Etniskt ursprung	29,9%	100%	21,3%	24,3%	15%
Nationellt ursprung	30,3%	23,1%	100%	20%	22,4%
Religion/trosuppfattning	18,5%	18,1%	13,7%	100%	11%
Andra skäl	16,8%	13,5%	18,6%	13,2%	100%

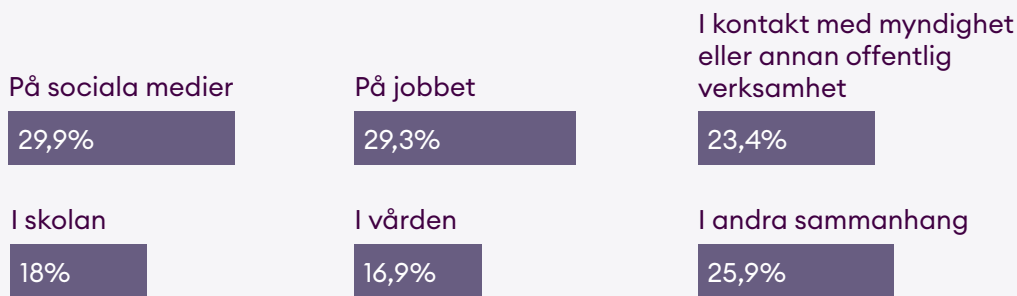
En tredjedel av de utsatta möter rasism på jobbet

De vanligaste platserna att utsättas på är sociala medier och på jobbet (cirka 30 procent av de som utsatts har angett dessa två alternativ). Det är mindre förekommande inom skolan och vården (18 procent respektive 17 procent) (*tabell 71*). Att nästan en tredjedel av de som utsatts för rasism uppger att det skett på deras arbetsplats är oroväckande, eftersom det är där man ofta befinner sig större delen av sin vardag. Siffrorna för vården och myndigheterna är likaså oroväckande. De är lägre men kan samtidigt innebära att man inte har möjlighet att åtnjuta sina medborgerliga och mänskliga rättigheter. Alla har rätt till vård på lika villkor, att vara delaktig i samhället och att bli rättvist bemötta av myndigheter.

Tabell 71

I vilka sammanhang har du utsatts för rasism under det senaste året?

Urval: Utsatta

DE SVARANDE HAR KUNNAT VÄLJA FLERA SVARSALTERNATIV

Även på frågan om var de svarande utsatts för rasism kunde de välja flera svarsalternativ. Vi ser även här stor överlappning (*tabell 72*). Av de som drabbats i vården anger 27 procent också utsatthet på jobbet, i kontakt med myndigheter eller annan offentlig verksamhet och 31 procent på sociala medier. De som utsätts för rasism på grund av sin hudfärg gör det i högst grad på jobbet (40 procent) medan störst andel av de som utsätts på grund av religion eller trosuppfattning angett att detta skett i kontakt med myndigheter eller annan offentlig verksamhet (43 procent) (*tabell 73*). Av de som utsatts för rasism är det de med ett chefsyrke som i högst grad angett att de utsatts på sin arbetsplats jämfört med övriga yrkeskategorier (38 procent) tätt följt av anställda inom bland annat tillverkning/transport och serviceyrken (*tabell 74*). Det är alltså inte bara en yrkeskategori som drabbas på sitt arbete utan spridningen är stor. Det tyder på att ingen del av samhället är fredat från rasism utan att den genomsyrar alla delar av samhället.

Tabell 72

Samverkan mellan plats för utsatthet för rasism

Urval: Utsatta

	På jobbet	I skolan	I vården	I kontakt med myndighet eller annan offentlig verksamhet	På sociala medier	I andra sammanhang
På jobbet	100%	19,5%	33,8%	22%	25,2%	14,6%
I skolan	12%	100%	21%	15,9%	13,1%	4,9%
I vården	19,5%	19,8%	100%	19,1%	17,5%	7,6%
I kontakt med myndighet eller annan offentlig verksamhet	17,6%	20,8%	26,5%	100%	18,7%	12,6%
På sociala medier	25,8%	21,8%	31%	24%	100%	19,3%
I andra sammanhang	12,9%	7%	11,6%	14%	16,7%	100%

Tabell 73

Samverkan mellan anledning till utsatthet och plats

Urval: Utsatta

	Hudfärg	Etniskt ursprung	Nationellt ursprung	Religion/trosuppfattning	Andra skäl
På jobbet	40,4%	31,3%	28,5%	30,1%	33,7%
I skolan	20,3%	18,7%	17,6%	25,8%	17,9%
I vården	22,9%	17,8%	25,7%	25,5%	16,8%
I kontakt med myndighet eller annan offentlig verksamhet	25,9%	27,5%	25,8%	43%	18,3%
På sociala medier	33,8%	35,7%	34,5%	28,7%	41,1%
I andra sammanhang	29,6%	34,7%	32,8%	15,1%	29,3%

DE SVARANDE HAR KUNNAT VÄLJA FLERA SVARSALTERNATIV

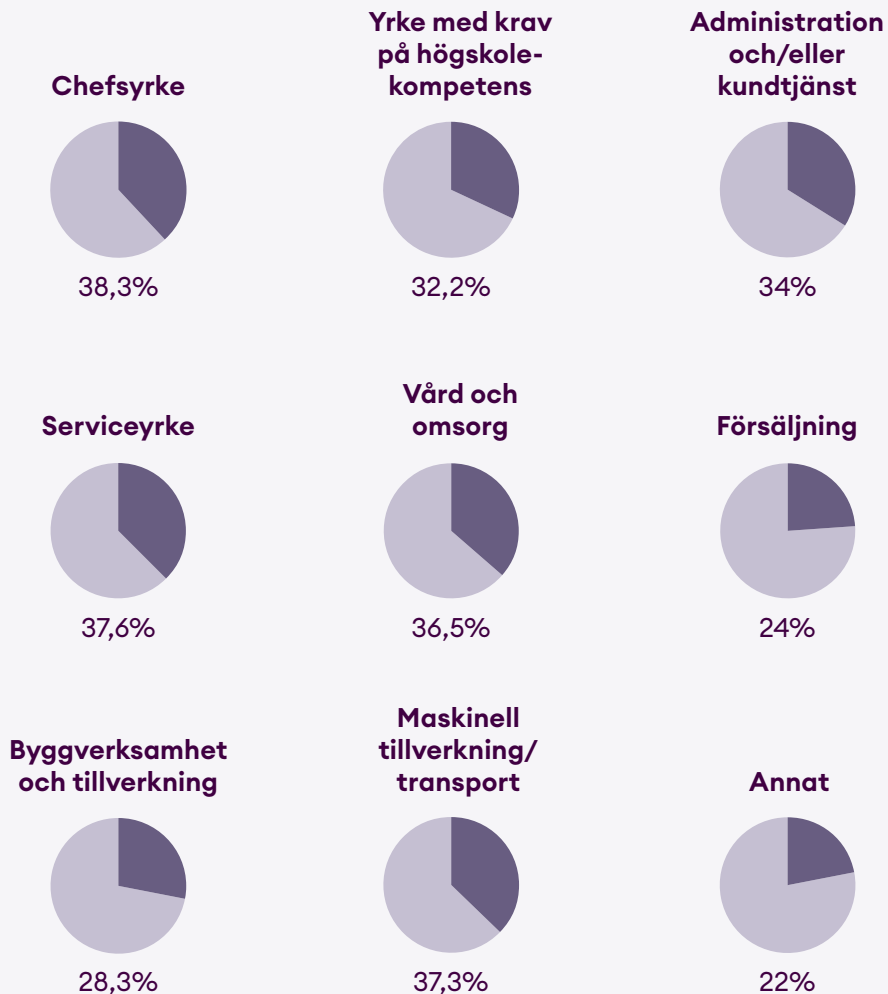
Tabell 74

Utsatthet för rasism på jobbet baserat på yrkeskategori

Urval: Utsatta

 = Ej utsatt på jobbet

 = Utsatt på jobbet

YRKESGRUPPER MED LÅGT ANTAL SVARANDE HAR EXKLUDERATS

Utsatthet och födelseland

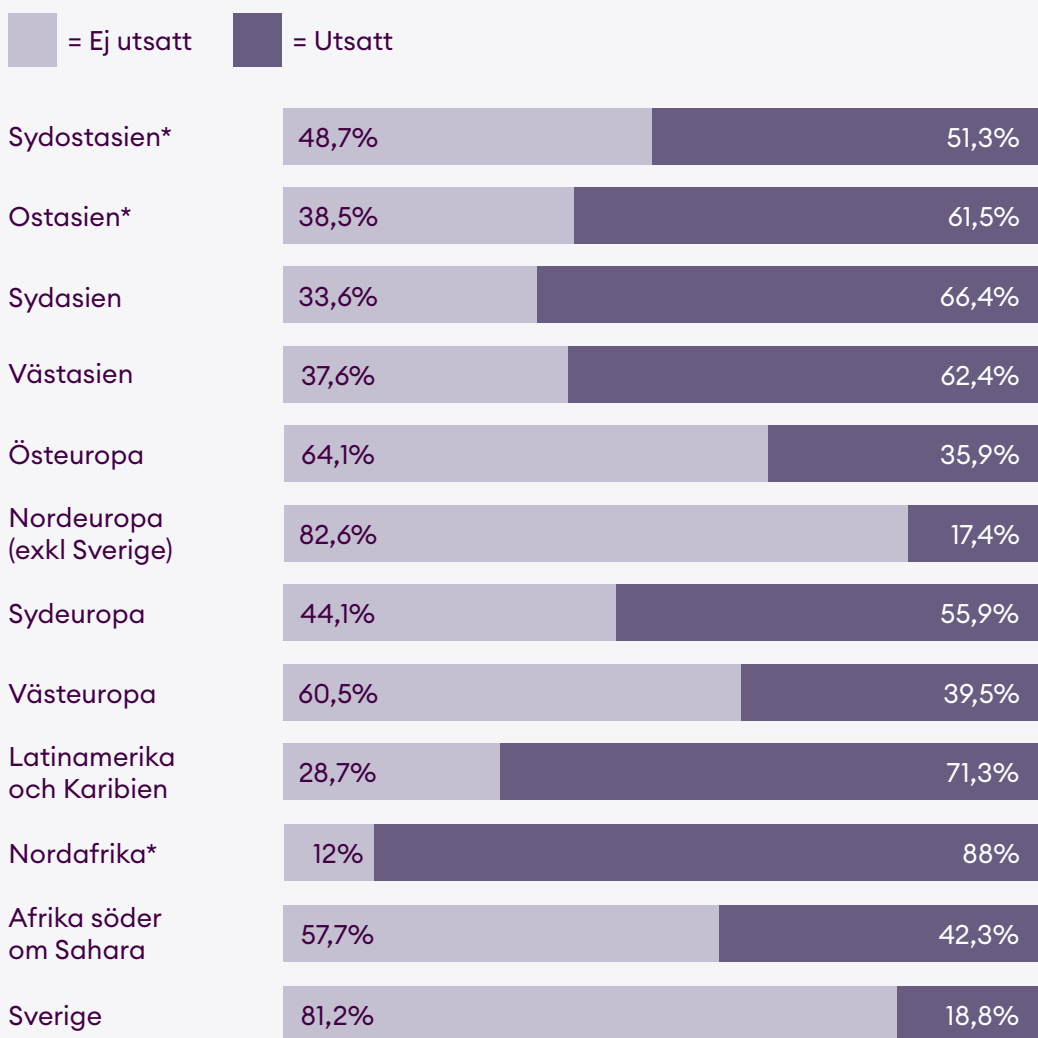
Utsattheten för rasism varierar även beroende på eget eller föräldrars födelseland. Vi har valt att redovisa regioner istället för enskilda länder för att underlätta förståelsen av datan.⁵ Intill fotnoterna finns en förteckning över vilka av de svarandes födelseländer som ingår i respektive region. När vi undersöker

hur stor andel av personerna från de olika regionerna som blivit utsatta ser vi att vissa regioner sticker ut (*tabell 75*). Av de som är födda i Nordafrika har hela 88 procent utsatts för rasism, följt av Latinamerika och Karibien (71 procent), Sydasien (66 procent) och Västasien (62 procent). Det är värt att notera att vissa av regionerna representeras av få svaranden.

Tabell 75

Fördelning av utsatthet baserat på födelseregion

Urval: Hela befolkningen

PÅ GRUND AV LÅGT ANTAL SVARANDE ÄR AUSTRALIEN OCH NYA ZEELAND OCH CENTRALASIEN EXKLUDERADE
 FÖR DE REGIONER MARKERADE MED * BÖR RESULTATEN TOLKAS MED FÖRSIKTIGHET
 PÅ GRUND AV LÅGT ANTAL SVARANDE

Tabell 76

Fördelning av anledning till utsatthet baserat på födelseregion

Urval: Hela befolkningen

	Ostasien	Sydostasien	Sydasien	Västasien	Östeuropa	Sydeuropa	Västeuropa	Latinamerika och Karibien	Nordafrika	Afrika söder om Sahara	Sverige
Hudfärg	7%	23,7%	13,9%	14%	8,4%	3,6%	5,6%	21,2%	26%	29,4%	4,7%
Etniskt ursprung	34,9%	19,3%	14,1%	17,7%	2,3%	26,8%	2,4%	6,5%	20,4%	8,7%	6%
Nationellt ursprung	26,5%	15,4%	27,6%	21,6%	19,1%	15,1%	13,6%	21,7%	43,5%	3,2%	6,1%
Religion/trosuppfattning	0%	4,4%	17,6%	16,9%	3,6%	19,5%	15,1%	3,8%	38,6%	5,1%	4,3%
Andra skäl	11,2%	5,7%	18,8%	11%	12,4%	4,6%	17,6%	21,9%	10%	9,5%	5,3%
Nej	38,5%	48,7%	24,6%	30,9%	52%	42,5%	57,8%	17,5%	12%	42,2%	77,6%
Vet ej	0%	0%	9%	6,7%	12%	1,6%	2,7%	11,2%	0%	15,5%	3,6%

Etnicitet och nationalitet vanlig orsak

I föregående kapitel har vi visat att islamofobi och afrofofi är de tydligaste uttrycken för rasism som vi ser i vår data, både bland befolkningen i stort och i attitydgrupperna. En indikation har varit en negativ inställning till invandring från Mellanöstern, Nordafrika och Afrika söder om Sahara. Genom att titta på utsatthet i relation till födelseland ser vi liknande tendenser (tabell 76). Det vill säga att de som är födda i Nordafrika utsätts främst på grund av religion eller trosuppfattning jämfört med dem från andra regioner (39 procent). Bland de som är födda i Afrika söder om Sahara är utsatthet på grund av hudfärg (29 procent) den främsta faktorn och ligger även högst jämfört med personer födda i andra regioner. Resultaten visar att det finns mönster i datan som skulle kunna undersökas vidare. Personer med bakgrund i Asien möter inte samma tydliga negativa inställning vad gäller invandring som exempelvis personer från Mellanöstern och Nordafrika, men som vi ser vittnar även personer födda i delar av Asien som inte omfattas av Mellanöstern om en hög utsatthet.

Överlag är dock utsatthet på grund av nationellt ursprung det skäl som de flesta har angett, även om det är stor spridning i många av regionerna. Av de som är födda i Ostasien har exempelvis ingen angett religion eller trosuppfattning, utan hos den gruppen anges etniskt ursprung som den vanligaste orsaken (35 procent), och samma sak för sydeuropéer (27 procent). De som är födda i Sydostasien anger utsatthet på grund av hudfärg som oftast återkommande (24 procent). Det finns alltså tendenser till att utsattheten är starkt kopplad till hudfärg för den som kommer från vissa regioner i världen (Afrika söder om Sahara, Latinamerika och Karibien och Sydostasien). När det gäller andra är det istället tydligare utslag för religion eller trosuppfattning (Nordafrika och Väst- och Sydastien).

Varannan utlandsfödd utsatt för rasism

Sett till befolkningen som helhet kan vi se att nästan varannan utlandsfödd har utsatts för rasism senaste året (*tabell 77*). Av de som är födda i Sverige till föräldrar som kommer från ett annat land är utsattheten något lägre men mer än var tredje person i gruppen har utsatts för rasism (37 procent).⁶ Av de som är födda i Sverige och har föräldrar som också är det är motsvarande andel 18 procent.⁷

Tabell 77

Fördelning av utsatthet baserat på födelse land/ föräldrars födelse land

Urval: Hela befolkningen

 = Ej utsatt = Utsatt

PÅ GRUND AV LÅGT ANTAL SVARANDE ÄR INRIKES FÖDDA MED EN UTRIKESFÖDD FÖRÄLDER EXKLUDERADE

Tabell 78

Fördelning av anledning till utsatthet baserat på födelse land/föräldrars födelse land

Urval: Hela befolkningen	Utrikesfödda	Inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar	Inrikesfödda med två inrikes födda föräldrar
Hudfärg	12,8%	7,6%	4,7%
Etniskt ursprung	12,5%	19,4%	5,2%
Nationellt ursprung	17,3%	7,8%	6,3%
Religion/trosuppfattning	10,8%	8,1%	4,2%
Andra skäl	11,8%	8%	5,3%

KOLUMNERNA SUMMERAR EJ TILL 100%. SVARSALTERNATIVEN "NEJ" OCH "VET EJ" ÄR EXKLUDERADE

Födelse land inte avgörande

Att så många av de som utsätts för rasism trots allt är födda i Sverige betyder att födelse land inte har en avgörande betydelse för utsatthet för rasism. De som är födda i Nordeuropa har exempelvis betydligt lägre utsatthet än de som är födda i exempelvis Ostasien. Snarare är det ett visst utseende eller andra markörer som har störst betydelse, som kopplas till vissa regioner i världen (exempelvis svart hud och hår, religiösa attribut) som kan tillskrivas individer oavsett var de är födda. Om vi jämför grupper ser vi att de utrikesfödda i högst grad anger utsatthet på grund av nationellt ursprung, men att det är stor spridning på övriga skäl (*tabell 78*). De som är födda i Sverige med två utrikesfödda föräldrar uppger framförallt etniskt ursprung (19 procent).

Utövande muslimer mest utsatta

Det visar sig också intressanta tendenser när vi tittar på religion eller trosuppfattning och utsatthet, både inom gruppen utsatta och inom vissa religionstillhörigheter i befolkningen i stort. Av de som utsatts på grund av religion eller trosuppfattning definierar sig 35 procent som muslimer och 51 procent som kristna (*tabell 79*).⁸

Tabell 79

Utsatt senaste året på grund av religion eller trosuppfattning baserat på religiös tillhörighet/trosuppfattning

Urval: Utsatta på grund av religion eller trosuppfattning

Muslim (shia)*	5,6%	Kristen (protestant)	15%	Ateist	4,9%
Muslim (snni)	20,5%	Kristen (ortodox)	14,8%	Agnostiker	1,9%
Muslim (annan inriktning)*	8,9%	Kristen (katolik)	13,9%	Annat	2,5%
		Kristen (annan inriktning)	7,5%		

FÖR DE RELIGIONER/TROSUPPFATTNINGAR MARKERADE MED * BÖR RESULTATEN TOLKAS MED FÖRSIKTIGHET PÅ GRUND AV LÅGT ANTAL SVARANDE.

För att få en mer heltäckande bild behöver vi även titta på hur stor andel av exempelvis muslimer eller kristna i befolkningen som angett att de utsatts för rasism på grund av religion eller trosuppfattning (tabell 80). Då ser vi att en större andel av de som definierar sig som muslimer (oavsett inriktning) (mellan 22–28 procent) är utsatta än de som ser sig som kristna (oavsett inriktning) (mellan 3–15 procent). Sett till generell utsatthet är skillnaden betydligt större (tabell 81). 72 procent av sunnimuslimerna har drabbats och runt hälften av de ortodoxa och katolikerna. Gruppen Muslim (annan riktning) består av få personer. Resultatet bör därför tolkas med försiktighet. För övriga kristna inriktningar är andelen betydligt lägre (12–20 procent). Det tyder på att utsattheten för rasism bland muslimer, ortodoxa och katoliker tar sig flera former.

Tabell 80

Utsatt senaste året på grund av religion eller trosuppfattning baserat på religiös tillhörighet/trosuppfattning

Urval: Hela befolkningen

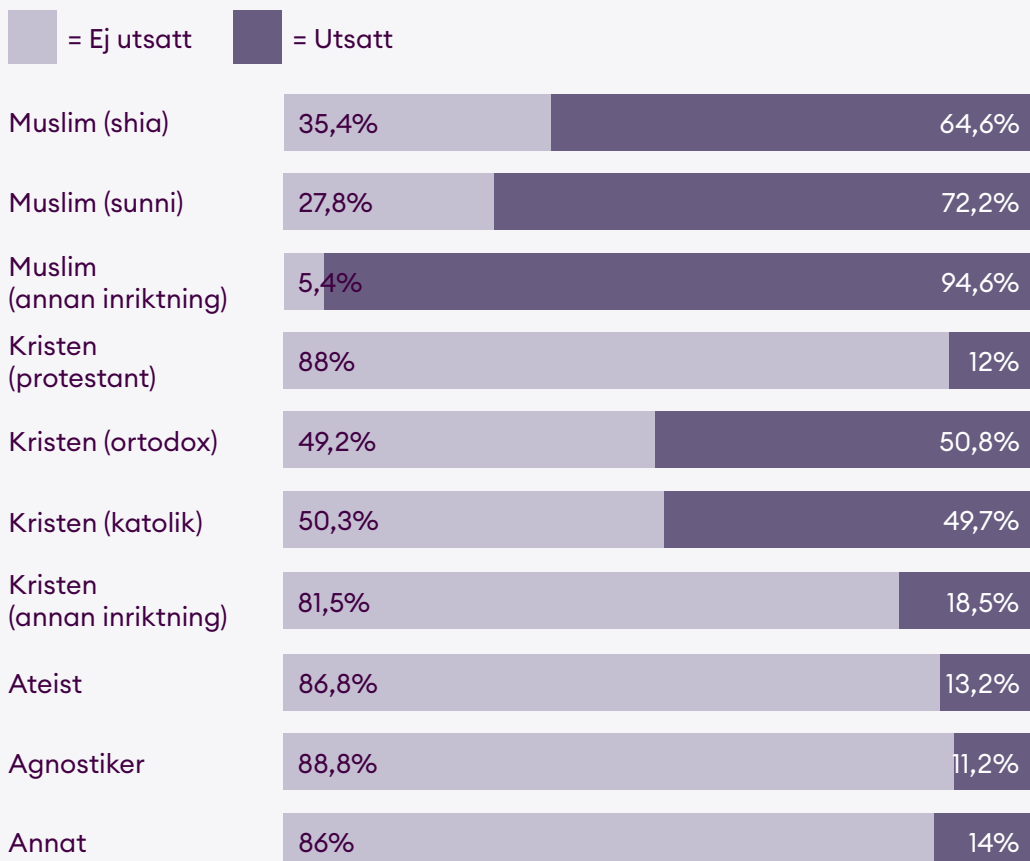
	Muslim (shia)	Muslim (snni)	Muslim (annan inriktning)	Kristen (protestant)	Kristen (ortodox)	Kristen (katolik)	Kristen (annan inriktning)	Ateist	Agnostiker	Annat
Utsatt på grund av religion eller trosuppfattning	22,2%	22,4%	27,6%	2,8%	15,2%	12,2%	4,3%	0,9%	1,4%	1,5%

PÅ GRUND AV LÅGT ANTAL SVARANDE HAR VISSA RELIGIONER OCH TROSUPPFATTNINGAR EXKLUDERATS. SE NOT 8

Tabell 81

Andel utsatta för rasism, per religiös tillhörighet/trosuppfattning

Urval: Hela befolkningen

Om vi kompletterar bilden med att jämföra andelen utsatta beroende på grad av religiositet, ser vi att de som regelbundet utövar sin religion i högre grad angett att de utsatts på grund av religion eller trosuppfattning (21 procent) än de som inte är troende men har en känsla av tillhörighet till en religion (2 procent) (*tabell 82*). De olika muslimska inriktningarna liksom kristna ortodoxa och katoliker är också de som har en högre andel religiösa och regelbundet utövande jämfört med andra religioner eller trosuppfattningar (*tabell 83*), alltså samma grupper där störst andel är utsatta för rasism på grund av religion eller trosuppfattning. Även här ser vi högre grad av utsatthet för rasism generellt hos de som är troende och regelbundet utövande än de som inte utövar sin religion regelbundet (*tabell 84*).

Tabell 82

Utsatthet på grund av religion/trosuppfattning baserat på religiositet

Urval: Hela befolkningen

I fråga om religion, vilket av följande alternativ passar bäst in på dig?

	Du är troende och regelbundet utövande (minst en gång i månaden)	Du är troende men inte regelbundet utövande (mer sällan än en gång i månaden)	Du är inte troende, men har en känsla av tillhörighet till en religion	Du är inte troende och känner ingen känsla av tillhörighet till någon religion
Utsatt på grund av religion eller trosuppfattning	21,3%	8,2%	2%	0,5%

MED RELIGIÖST UTÖVANDE MENAS TILL EXEMPEL ATT BESÖKA RELIGIÖS LOKAL, BE, DELTA I GUDSTJÄNST/MÄSSA/CEREMONI, LÄSA RELIGIÖSA TEXTER ENSAM ELLER I GRUPP ELLER LIKANDE

Tabell 83

Fördelning av religiositet baserat på religiös tillhörighet/trosuppfattning

Urval: Hela befolkningen

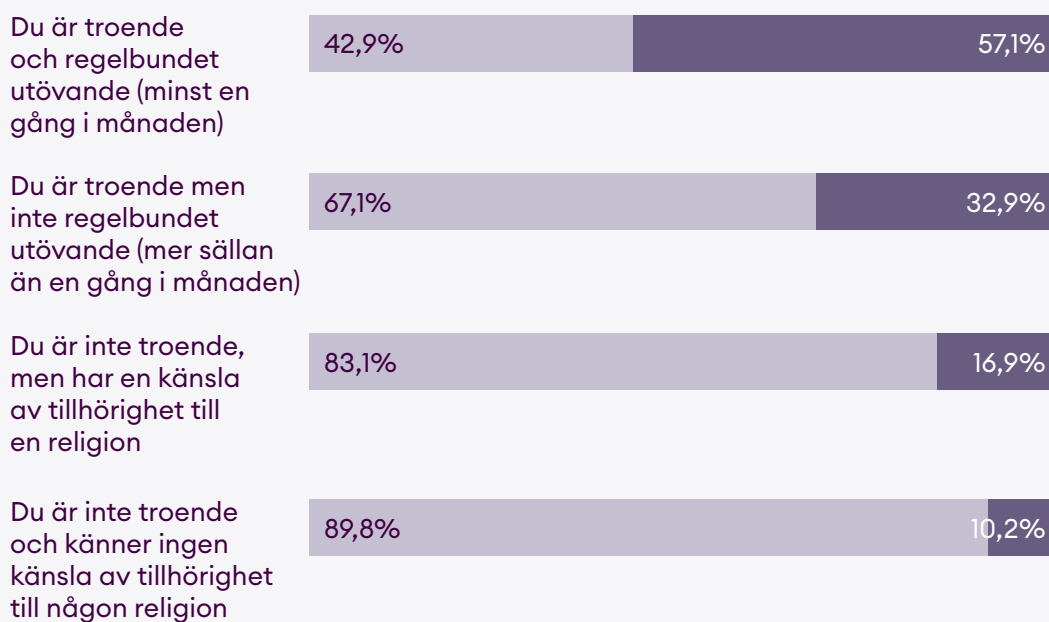
	Muslim (shia)	Muslim (sunnii)	Muslim (annan inriktning)	Kristen (protestant)	Kristen (ortodox)	Kristen (katolik)	Kristen (annan inriktning)	Annat
Du är troende och regelbundet utövande (minst en gång i månaden)	28,1%	54%	30,7%	13,7%	28,4%	32,7%	11,4%	7,8%
Du är troende men inte regelbundet utövande (mer sällan än en gång i månaden)	49,2%	38,4%	50,9%	33,5%	39,5%	31,2%	34%	12,8%
Du är inte troende, men har en känsla av tillhörighet till en religion	18,7%	4,9%	9,9%	41,7%	22,6%	26,1%	33,1%	19%
Du är inte troende och känner ingen känsla av tillhörighet till någon religion	4%	2,7%	8,5%	11,1%	9,5%	10%	21,5%	60,4%

Tabell 84

Samverkan mellan religiositet och utsatthet för rasism (oavsett anledning)

Urval: Hela befolkningen

 = Ej utsatt = Utsatt

Det här återspeglas i höga siffror för utsatthet i just de åldersgrupper där andelen troende och utövande också är störst. Andelen som definierar sig som muslimer respektive ortodoxa och katoliker är högst i gruppen 18–44 år (i befolkningen som helhet) (tabell 85) och där är man även i högst grad både troende och utövande jämfört med övriga åldersgrupper. Bland de som är mellan 45 och 74 år är det betydligt fler som ser sig som kristna protestanter och de är även i lägre grad troende och regelbundet utövande. Sammanfattningsvis kan sägas att de religiösa minoriteter i Sverige som är troende och regelbundet utövande drabbas betydligt mer av rasism än de som är mindre engagerade i sin religion. I synnerhet gäller det de som definierar sig som muslimer.

Tabell 85

Fördelning av religiös tillhörighet/trosuppfattning baserat på ålder

Urval: Hela befolkningen

	18–24	25–29	30–44	45–59	60–74
Muslim (shia)	1,9%	4,5%	1,7%	0,4%	0,2%
Muslim (sunnit)	16,6%	7,6%	5%	0,8%	0,1%
Muslim (annan inriktning)	6,5%	1,3%	2,4%	0,3%	0,2%
Kristen (protestant)	11,8%	10,3%	15,3%	33,3%	49,9%
Kristen (ortodox)	6%	8,3%	6,9%	3,8%	2%
Kristen (katolik)	7,2%	9,2%	8,3%	4,4%	2,4%
Kristen (annan inriktning)	7,3%	9,8%	8,5%	10,7%	7,6%
Ateist	28,2%	29,2%	31,6%	29,6%	24,2%
Agnostiker	5,3%	7,3%	8,7%	6,6%	7,1%
Annat	6,6%	9,6%	10,1%	9,6%	5,9%

KOLUMNERNA SUMMERAR EJ TILL 100% PÅ GRUND AV DE RELIGIÖSA TILLHÖRIGHETER/TROSUPPFATTNINGAR SOM EXKLUDERATS PÅ GRUND AV LÅGT ANTAL SVARANDE. SE NOT 8

Rasismen påverkar livskänslan

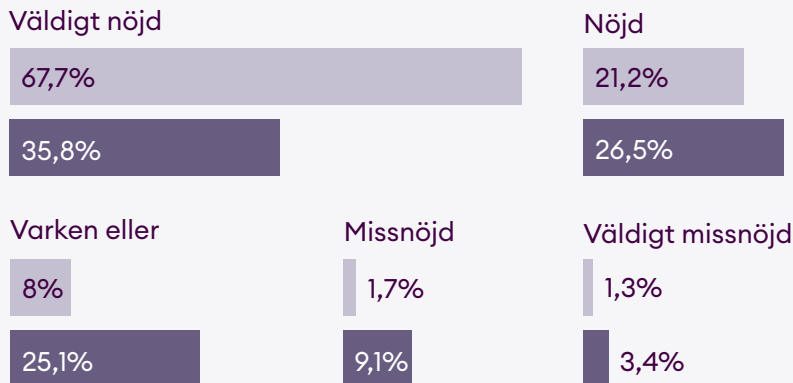
Utsatthet för rasism kan inverka negativt på hur tillfredsställd man är med sitt liv. Det finns tendenser till en sådan effekt i vår data, med reservation för att det kan finnas bakomliggande faktorer som vi inte inkluderat som påverkar sambandet. Vi har jämfört de som är utsatta för rasism med de som inte är det i några av attitydfrågorna vi ställt till befolkningen i stort. De som uppger att de utsatts är generellt mindre nöjda med sina liv. Det är betydligt färre som är väldigt nöjda med sina liv bland de utsatta jämfört med de som inte utsatts (36 procent respektive 68 procent), och det finns en större andel som är missnöjda (9 procent respektive 2 procent) (*tabell 86*). Vi ser att det varierar när man bryter ner det utifrån varför de utsatts, där de som utsatts för rasism på grund av nationellt ursprung har störst andel missnöjda (missnöjda och väldigt missnöjda tillsammans) (*tabell 87*).

Tabell 86

Hur nöjd är du med det liv du lever idag?

Urval: Hela befolkningen

 = Ej utsatt = Utsatt

Tabell 87

Nöjdhet med livet fördelat på anledning till utsatthet för rasism

Urval: Hela befolkningen

	Hudfärg	Etniskt ursprung	Nationellt ursprung	Religion/trosuppfattning	Andra skäl	Nej	Vet ej
Väldigt nöjd	22,2%	15,2%	19,3%	17,1%	20,8%	14,7%	4,3%
Nöjd	34,7%	35,4%	31,2%	25,2%	37,2%	45,1%	24,7%
Varken eller	23,4%	28,3%	24,8%	35,1%	29,9%	26,9%	42,6%
Missnöjd	11,6%	11,9%	20,1%	15,5%	9,6%	10,1%	24,4%
Väldigt missnöjd	8,1%	9,3%	4,6%	7,1%	2,5%	3,3%	3,9%

Lägre tillhörighet hos religiösa

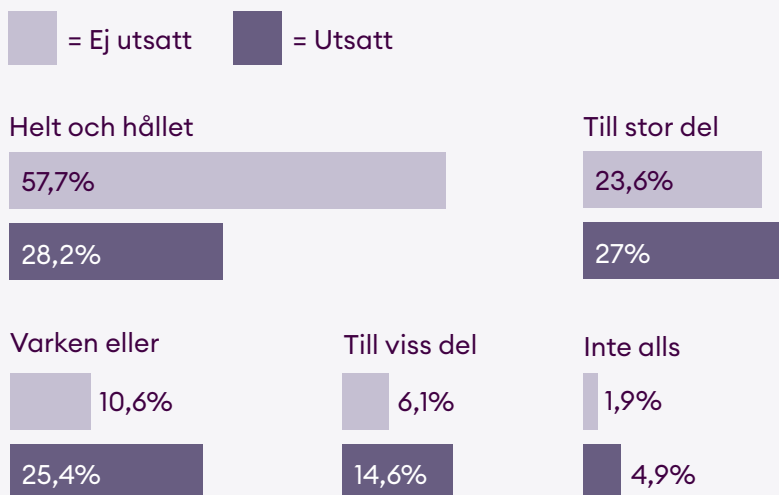
Samma mönster finns när det gäller frågan om man känner sig som en del av det svenska samhället. Överlag är känslan av att vara en del av det svenska samhället lägre hos de som utsatts än de som inte utsatts. Av de som utsatts för rasism är andelen som svarar ”helt och hållet” endast 28 procent, medan 58 procent av de som inte utsatts instämmer i detta alternativ (*tabell 88*).

De som anger religion eller trosuppfattning som orsak känner sig i minst utsträckning som en del av det svenska samhället (*tabell 89*). 22 procent av den här gruppen känner sig till viss del eller inte alls som en del av samhället. För de som inte utsatts är siffran 8 procent. Det är samtidigt endast 20 procent som helt och hållet känner sig som en del av samhället (här är skillnaden med jämförelsegruppen ännu större, 58 procent). En hög grad av utsatthet för rasism och en låg känsla av tillhörighet hos den här gruppen riskerar att bli en ond cirkel som behöver brytas förr snarare än senare.

Tabell 88

Känner du dig som en del av det svenska samhället idag?

Urval: Hela befolkningen

Tabell 89

Fördelning av känsla av tillhörighet baserat på anledning till utsatthet för rasism

Urval: Utsatta

	Hudfärg	Etniskt ursprung	Nationellt ursprung	Religion/trosuppfattning	Andra skäl
Helt och hållet	30,7%	29,4%	32,3%	19,5%	36,4%
Till stor del	27,5%	26,4%	29,4%	22,8%	25%
Varken eller	21,2%	22,6%	20,8%	35,5%	22,4%
Till viss del	15%	15,1%	14,7%	14,9%	12,4%
Inte alls	5,6%	6,5%	2,8%	7,3%	3,8%

Förteckning över länder som representeras av svarande i de olika regionerna

Nordamerika

USA

Australien och Nya Zeeland

Australien

Ostasien

Kina

Japan

Sydasien

Afghanistan

Bangladesh

Bhutan

Indien

Iran

Sri Lanka

Sydostasien

Laos

Malaysia

Thailand

Vietnam

Västasien

Armenien

Azerbajdzjan

Irak

Palestina

Syrien

Turkiet

Östeuropa

Belarus

Ungern

Polen

Rumänien

Ryssland

Slovakien

Ukraina

Nordeuropa

Danmark

Estland

Finland

Sverige

Sydeuropa

Albanien

Andorra

Bosnien och Hercegovina

Grekland

Italien

Serbien

Spanien

Kosovo

Västeuropa

Belgien

Tyskland

Schweiz

Latinamerika och Karibien

Antigua och Barbuda

Barbados

Belize

Mexiko

Argentina

Brasilien

Chile

Colombia

Ecuador

Surinam

Uruguay

Nordafrika

Algeriet

Marocko

Sudan

Afrika söder om Sahara

Eritrea

Etiopien

Somalia

Sydsudan

Uganda

Angola

Demokratiska republiken Kongo

Nigeria

Senegal

Sierra Leone

NOTER

1. Se bland andra: Glasman Laura R, & Albarracín, Dolores (2006); Cohen, Geoffrey L. (2003); Ajzen, Icek, & Fishbein, Martin (1970); Ajzen, Icek, & Fishbein, Martin (2005)
2. Se bland andra: Olofsson, Charlie (2019); Manga, Edda (2022). Håkansson Bolve, Matilda, Jebari, Karin, Magnusson, Måns, Manzizila, Gina & Vartanova, Irina (red.) (2017)
3. León Rosales, René & Manga, Edda (2017)
4. Diskrimineringsombudsmannen (DO) (2021); se även www.bra.se för Hatbrottsstatistik.
5. För regionindelningen har vi använt: United Nations Statistics Division (UNSD) (2022).
6. Inrikes födda med en utrikes född förälder har exkluderats på grund av lågt antal svarande.
7. Se även Westerberg, Sara & Faramarzi, Ava Isolde (2018)
8. Religiösa tillhörigheter/trosuppfattningar som gick att välja men som exkluderats på grund av lågt antal svarande var: jude, sikh, hindu och buddhist.

Kapitel 9

Avslutande diskussion

I den här rapporten presenterar vi en unik bild av det politiska landskapet med fokus på sociokulturella frågor. Dels utifrån befolkningen som helhet, dels genom våra sex attitydgrupper. Attitydgrupperna ger ett nytt perspektiv på de åsiktsläger som finns i sociokulturella frågor som migration, integration och brottslighet.

Inkluderande, exkluderande och mittemellan

Grupperna har kategoriserats utifrån deras grad av öppenhet mot omvärlden, till andra människor och till ett inkluderande samhälle. Två av grupperna har generellt en exkluderande hållning. Tillsammans utgör de 46 procent av befolkningen. Två av grupperna har en inkluderande inställning och utgör tillsammans 28 procent. Mellan dem finns två ambivalenta grupper. De utgör tillsammans 26 procent av befolkningen.

Bilden som framträder är att två stora grupper i Sverige, tillsammans cirka 46 procent av befolkningen) hyser stark misstro och avståndstagande till olika minoritetsgrupper i samhället, har lägre förtroende för centrala samhällsinstitutioner och är för tydliga nationsgränser. De vill att Sverige ska ha en gemensam kultur och att invandringen ska minska, då de ser den som en anledning till att Sverige blivit mer osäkert med högre brottslighet.

Samtidigt har vi en lika stor andel av befolkningen, men fördelad över flera olika grupper, som har en annan inställning även om de har olika livssituation, politiska lojaliteter och bakgrund. De vill snarare ha ett mångkulturellt och öppet samhälle. De fäster mindre vikt vid nationsgränser, är mer positiva till invandringens påverkan på det svenska samhället och har en neutral eller välvillig inställning till olika minoritetsgrupper. Men även här ser vi tydliga skillnader.

De ambivalenta grupperna delar de inkluderande gruppernas syn på invandring och minoriteter överlag. Men de uppvisar samtidigt tendenser till utanförskap, värdekonserveratism och en större tillit till alternativa medier som nyhetskanaler. De instämmer i antimilitära påståenden i större utsträckning än övriga grupper och samma mönster ser vi i relation till konspirationsteoretiska påståenden. De utsätts för rasism i högre grad än de övriga grupperna men har ändå relativt höga nivåer av tillit till människor i allmänhet, till samhällsinstitutioner. De ser mest positivt på Sveriges utveckling och integrationen än alla andra grupper.

Mittenalternativet mer tilltalande än ytterkanterna

I vissa frågor där den offentliga debatten ofta blir polariserad verkar datan till viss del motsäga denna bild av starka ytterpositioner, medan vi i andra frågor kan se stora avstånd mellan de olika åsiktslägren. För befolkningen som helhet placerar sig den största andelen i mitten när de tar ställning till nationellt självbestämmande eller globalisering. Samma mönster framträder i valet mellan Sverige som ett land med en gemensam kultur eller som ett mångkulturellt samhälle. Medan den fråga som tydligt polariserar är invandring och synen på vissa minoritetsgrupper.

Migrationspolitiken som en proxyfråga

Det stora flyktingmottagandet 2015 framstår som en tydlig brytpunkt som gjort att många syn på invandring påverkats i negativ riktning. Vi ser det i befolkningen som helhet och för de

inkluderande och exkluderande grupperna. Särskilt de exkluderande anser att deras inställning till invandring påverkats i mycket negativ riktning efter 2015.

De som är mest negativa till invandring har också betydligt mer negativa attityder till vissa minoritetsgrupper. Mot den bakgrunden tycks synen på migrationspolitiken inte bara handla om sakpolitiska ställningstaganden utan också vara en proxyfråga där negativa attityder gentemot människor med bakgrund i vissa delar av världen får utlopp. Vi ser att befolkningen i stort, och de exkluderande attitydgrupperna i synnerhet, gör en tydlig rangordning av olika grupper av människor, som grannar, partners till familjemedlemmar eller som migranter. Muslimer, romer, personer med bakgrund i Mellanöstern och Nordafrika samt Afrika söder om Sahara hamnar tydligt längst ner i denna rangordning.

Rasistiska föreställningar och utsatthet för rasism

Vi ser alltså att rasistiska föreställningar projiceras på grupper som enbart särskiljs på basis av deras hudfärg, religion eller etniska tillhörighet, vilket även speglas i utsattheten för rasism senaste året. Utrikesfödda är betydligt mer utsatta för rasism än de födda i Sverige. Men det spelar stor roll var i världen man är född. En större andel av de som är födda i regioner med länder som Syrien, Irak, Chile och Sudan vittnar om utsatthet för rasism än de födda i Europa. Det som tydligast visar att yttre markörer har störst betydelse för om man utsätts är att mer än var tredje person som är född i Sverige med föräldrar som är utrikes födda har utsatts för rasism.

Utsattheten varierar även beroende på religiös tillhörighet eller trosuppfattning och i vilken utsträckning personen utövar sin religion. De som är troende och utövar sin religion regelbundet vittnar om högre utsatthet än de som inte är regelbundet utövande. Det gäller i synnerhet gruppen religiöst utövande muslimer. Det finns också mönster i datan som skulle kunna undersökas

vidare. Det finns grupper som inte möter samma tydliga negativa inställning vad gäller invandring som exempelvis personer från Mellanöstern och Nordafrika, men som vittnar om en hög utsatthet. Här har vi personer födda i länder som Kina, Vietnam och Thailand. Samtidigt tycks det finnas en medvetenhet om problemet med rasism. Drygt hälften av befolkningen håller om påståendet att rasism är ett stort problem i Sverige idag.

Integration och bilden av det svenska

Intimt kopplat till debatten om migration är självklart synen på integration och vad som krävs för att inkluderas i det svenska samhället. Synen på integration och problemen med segregation präglar oundvikligen bilden av invandringen som fenomen. De som är mest negativa till invandring är även de som i högst utsträckning tycker att integrationen fungerar dåligt. Samtidigt är uppfattningen att integrationen fungerar dåligt utbredd i befolkningen i stort, även hos de inkluderande grupperna. Anledningarna till detta misslyckande anses främst vara för lågt ställda krav och en för generös invandringspolitik. De enda som ger ett positivt betyg till integrationen är de ambivalenta grupperna.

Inkluderande och exkluderande svenskhet

Integration, till skillnad från assimilation, förutsätter ett utrymme för att en bredd av människor kan inkluderas i samhällsgemenskapen. Vi kan se att de grupper som utsätts för rasism har en lägre känsla av att vara en del av samhället och att den känslan är mer utbredd bland troende och religiöst utövande. Samtidigt är det få som tycker att typiskt exkluderande faktorer – som att se svensk ut – är viktiga för att en person ska definieras som svensk. Det som får störst stöd är att personen respekterar svenskt statskick och svenska lagar, något som brukar ses som en inkluderande definition.

Men frågan är om det verkligen speglar ett inkluderande förhållningssätt? Påståendet att respekt för svenska lagar och svenskt

statsskick är viktigast för att någon ska definieras som svensk får störst stöd av de exkluderande grupperna. Hos de inkluderande grupperna anses medborgarskapet vara en lika viktig faktor. Sett till de exkluderande gruppernas attityder överlag finns det fog för att ifrågasätta om betydelsen av laglydighet och respekt för statsskick för dessa grupper verkligen bara speglar ett inkluderande synsätt. Frågan är om kravet på att följa svenska lagar och statsskick snarare används som ett sätt att uttrycka en uppfattning om att vissa invandrar- och minoritetsgrupper på grund av sin kulturella bakgrund eller religiösa tillhörighet generellt inte är förmögna att anpassa sig till det svenska sättet att leva.

Grogrund för nationalistiska och auktoritära krafter

Rapporten visar att det finns en tydlig grogrund bland befolkningen och särskilt i vissa attitydgrupper för både nationalistiska, auktoritära och rasistiska värderingar. Närvaron av ett högerradikalt parti som Sverigedemokraterna i riksdagen och det faktum att deras position stärkts för varje val är en konsekvens av att det finns en opinion till stöd för liknande partier och en väljarbas som delar deras världsbild. Det finns också underlag för en politisk retorik som bygger på konspirationstänkande.

Nivåerna av konspirationstänkande är uppseendeväckande. Ungefär var tredje svensk håller med om flera typiska konspirationsteoretiska påståenden. Nästan en tredjedel av svenskarna instämmer helt eller delvis i påståenden som att en liten och okänd grupp styr världspolitiken och att forskare undanhåller fakta av ideologiska skäl. I attitydgrupperna är det de ambivalenta som utmärker sig även om det finns liknande tendenser i de exkluderande grupperna, åtminstone i relation till några av påståendena i undersökningen.

Vi ser även att andelen muslimer och utrikes födda i Sverige överskattas. Samtidigt som andelen utrikes födda som är i selsättning underskattas. De ambivalenta utmärker sig tydligast även här. Men också de exkluderande grupperna tror att andelen

muslimer och utrikes födda är större än vad den egentligen är, och att färre utrikesfödda är i sysselsättning än vad som är fallet.

Här finns en fara i att rasistiska föreställningar och konspirationsteorier göder varandra. När det finns en okunskap om hur den faktiska demografin och sysselsättningen ser ut riskerar detta att felaktigt underbygga de konspirationistiska och rasistiska föreställningarna. Exempelvis håller över 70 procent av de *övertygade exkluderande* – den största attitydgruppen – med om påståendet att islam är ett hot mot den västerländska civilisationen (motsvarande andel för hela befolkningen är 36 procent). När den uppfattningen kombineras med en överskattning om hur många muslimer som faktiskt bor i Sverige riskerar det att öka oron och rädslan hos de exkluderande grupperna, samtidigt som det ökar muslimers utsatta position.

Överlag vilar därmed den politiska debatten alltså till viss del på missförstånd och en felaktig bild av hur verkligheten faktiskt ser ut som är till minoritetsgruppers nackdel. Den svartmålning som har gjorts av framförallt ytterhögerens alternativmedier i decennier verkar ha slagit rot och de tycks ha lyckats med att förvräda verklighetens bilden till deras fördel.

Brottsligheten som en röd tråd

Frågan om brottsligheten går som en röd genom samtliga attitydgrupper. Det finns en utbredd oro, otrygghet och upplevelse av en skenande brottslighet. Oron är störst bland de bekymrade inkluderande och de exkluderande grupperna. Men skillnaden är att de exkluderande drar tydliga paralleller mellan brottslighet och invandring och ser även invandringen i sig som ett orosmoment. Samtidigt som de jämfört med övriga grupper kraftigt överskattar hur mycket brottsligheten egentligen ökat.

En stor utmaning framåt är att lyckas möta upp den oro och rädsla som finns hos den exkluderande delen av befolkningen. Det är ohållbart att göra det genom att underblåsa och bekräfta de

negativa attityder som de exkluderande uttrycker. Här behövs ett annat förhållningssätt som tar hänsyn till hela befolkningen.

En annan utmaning är att få de ambivalenta grupperna att känna sig mer inkluderade i samhället. Just nu är det hos dessa grupper vi ser störst stöd för konspirationsteorier, vilket är ett tecken på en misstro mot samhället. De utsätts även för rasism i högre grad än övriga grupper. Här finns det dock hopp. Det är i dessa grupper som störst andel känner optimism inför framtiden och det finns en tilltro till samhällets institutioner.

Rasism i alla dess former är exkluderande och ett hinder för gemenskap och en känsla av tillhörighet. Hur vi pratar om grupper i samhället har betydelse och en ökad normalisering av rasism i den offentliga debatten kommer att skapa större alienering. Vi behöver därför i ännu högre grad lyfta rasismen som problem och vad den gör med vårt samhälle och vilka konsekvenser den får för de som utsätts. Detta är ett sätt att öppna för att grupper som de ambivalenta ska känna sig mer inkluderade.

Grupperingens potential för samhällsförändring

Den främsta potentialen att dela upp befolkningen i attitydgrupper är att den kan öka vår förståelse för olika grupper i samhället. Vad som oroar dem, vad de tycker är viktigt och vilka budskap vi bäst kan nå dem med. Med hjälp av vår kartläggningsmodell kan vi lokalisera grupperna på detaljerad nivå och därmed effektivisera arbetet i lokalsamhället med att nå specifika grupper.

Vi kan med vägledning av attitydgrupperna och en djupare analys av mönster i deras demografiska, socioekonomiska och geografiska sammansättning på ett mer effektivt sätt förstå hur, vart och med vilket fokus vi kan möta dem där de är.

Arbetet som bedrivs runt om i landet av civilsamhället för skapa ett samhälle där alla kan känna sig trygga, inkluderade och viktiga kan därmed stärkas. De inkluderande grupperna har lägst

tröskel för att mobiliseras medan de ambivalenta grupperna kan nås med mer anpassade budskap. De exkluderande grupperna är mer utmanande och behöver samtidigt som de bekräftas i deras upplevelse av att saker inte står rätt till, även konfronteras med de delar av deras världsbild som göder rasism och diskriminering. Grogrunden för nationalistiska och auktoritära krafter finns och har potential att växa men med gemensamma krafter och nya verktyg kan vi vända utvecklingen.

Referenser

Afrofobi: en kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige. (2014). Tumba: Mångkulturellt centrum.

Ahmadi, Fereshteh, Palm, Irving & Ahmadi, Nader (2016). *Mångfaldsbarometern 2016*. Gävle: Gävle University Press.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hig:diva-23821>

Ajzen, Icek, & Fishbein, Martin (1970). The prediction of behavior from attitudinal and normative variables. *Journal of Experimental Social Psychology*, 6, 466–487.

Ajzen, Icek, & Fishbein, Martin (2005). The influence of attitudes on behavior. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *Handbook of attitudes and attitude change* (pp. 173–221). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Allport, Gordon (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Antisemitism och islamofobi (2020). Forum för levande historia.
<http://www.levandehistoria.se/material/antisemitism-och-islamofobi>

Blinder, Scott (2015) Imagined Immigration: The Impact of Different Meanings of ‘Immigrants’ in Public Opinion and Policy Debate. How does multilevel regression and poststratification perform with conventional national surveys? Volume 21, Issue 4, Autumn 2013, pp. 449–467.
DOI: <https://doi.org/10.1093/pan/mpt017>.

Brottsförebyggande rådet (2020). *Kriminalstatistik 2020. Misstänkta personer. Slutlig statistik*.

https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7078e6/1645430736859/Sammanfattning_misstankta_2020.pdf.

Bursell, Moa (2021). "Inkludering och exkludering på den svenska arbetsmarknaden" i Darvishpour, Mehrdad & Westin, Charles (red.) (2021). *Migration och etnicitet: perspektiv på mångfald i Sverige*. Tredje upplagan Lund: Studentlitteratur.

Cohen, Geoffrey L. (2003). Party over policy: The dominating impact of group influence on political beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 808–822.

Darvishpour, Mehrdad & Westin, Charles (red.) (2021). *Migration och etnicitet: perspektiv på mångfald i Sverige*. Tredje upplagan Lund: Studentlitteratur.

Darvishpour, Mehrdad & Westin, Charles (2021). "Maktperspektiv på etniska relationer" i Darvishpour, Mehrdad & Westin, Charles (red.) (2021). *Migration och etnicitet: perspektiv på mångfald i Sverige*. Tredje upplagan Lund: Studentlitteratur.

Dimdins, Girts & Sandgren, Maria & Montgomery, Henry. (2016). Psychological variables underlying political orientations in an old and a new democracy: A comparative study between Sweden and Latvia. *Scandinavian Journal of Psychology*. 57. 10.1111/sjop.12314.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) (2021). "Diskrimineringsgrunder".
<https://www.do.se/diskriminering/diskrimineringsgrunder>.

Ericsson, Martin (2016). *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige: en analyserande kunskapsöversikt*. Stockholm: Forum för levande historia.

Ekman, Mattias (2021). *Interaktiv rasism på internet, i pressen och politiken – Delmi Policy Brief 2021:8 [Elektronisk resurs]*. Delegationen för migrationsstudier (Ju 2013:17).
https://www.delmi.se/media/s40dgfqc/delmi-policy-brief-2021-8_web.pdf

Referenser

Ford, Robert (2011). Acceptable and Unacceptable Immigrants: How Opposition to Immigration in Britain is Affected by Migrants' Region of Origin. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 37, no. 7, s. 1017–1037.

Gardell, Mattias (2015). What's love got to do with it? Ultranationalism, Islamophobia and hate crime in Sweden. *Journal of Religion and Violence*, 2015, Vol. 3, No. 1 (2015), pp. 91–116.

Gardell, Mattias (2021). Islamofobi. "Antimuslimsk rasism och dess konsekvenser" i Darvishpour, Mehrdad & Westin, Charles (red.) (2021). *Migration och etnicitet: perspektiv på mångfald i Sverige*. Tredje upplagan Lund: Studentlitteratur.

Glasman Laura R, & Albarracín Dolores (2006). Forming attitudes that predict future behavior: a meta-analysis of the attitude-behavior relation. *Psychol Bull.* 2006 Sep;132(5):778-822. doi: 10.1037/0033-2909.132.5.778.

Hainmueller, Jens & Hopkins, Daniel J. (2015). The Hidden American Immigration Consensus: A Conjoint Analysis of Attitudes Toward Immigrants. *American Journal of Political Science Review*, vol, 59, nr. 3, s. 529–548.

Hamrud, Annika & Stendahl, Emilie (2020). *Rasism 2020: Faktalabbet*. [Stockholm]: Stiftelsen Expo.

Hamrud, Annika (2020). Vad är populism? Stiftelsen Expo.
<https://expo.se/2020/06/vad-%C3%A4r-populism>.

Hatbrottsstatistik.
<https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/hatbrottsstatistik.html>.

Håkansson Bolve, Matilda, Jebari, Karin, Magnusson, Måns, Manzizila, Gina & Vartanova, Irina (red.) (2017). *Kunskapshöjande åtgärder om afrofobi: en pilotstudie*. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

Integrationsverket (2007). *Rasism och främlingsfientlighet. i Sverige. Rapporter och delstudier om antisemitism, antiziganism och islamofobi 2006*. Integrationsverkets rapportserie 2007:03.

Jylhä, Kirsti, Rydgren, Jens & Strimling, Pontus (2018). *Sverigedemokraternas väljare: vilka är de, var kommer de ifrån och vart är de på väg?* Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

Küpper, B., Zick, A. (2014). Group-Focused Enmity: Prevalence, Correlations and Causes of Prejudices in Europe. In: Nesbitt-Larking, P., Kinnvall, C., Capelos, T., Dekker, H. (eds) *The Palgrave Handbook of Global Political Psychology*. Palgrave Studies in Political Psychology Series. Palgrave Macmillan, London.

Lange, Anders & Westin, Charles (1997). *Den mångtydiga toleransen [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer (CEIFO).
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-64771>.

León Rosales, René & Manga Edda (2017). Kartläggning av återkommande undersökningar av rasism i Sverige, Mångkulturellt centrum & Levande historia, 2017.

Lifvin, Sofie, Molin, Maria, Irlander Strid, Åsa & Viberg, Johanna (2020). *Nationella trygghetsundersökningen 2020 [Elektronisk resurs]*. Brå, Brottsförebyggande rådet.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:bra-922>

Löwander, Birgitta (2010). *Den mångtydiga intoleransen: en studie av gymnasie-ungdomars attityder läsåret 2009/2010*. Stockholm: Forum för levande historia.

Manga, Edda (2022). Kan rasism mätas? *Tidskriften Kurage*.
<https://idealistas.se/kurage/2020/12/21/kan-rasism-matas-av-edda-manga/>

Referenser

- Malm, Andreas (2009). *Hatet mot muslimer*, Scandbook, Falun
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39, 541–563.
- Mudde, Cas (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge University Press.
- Mudde, Cas & Kaltwasser, Cristóbal Rovira (2017). *Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Mudde, Cas (2022). "Populism in the Twenty-First Century: An Illiberal Democratic Response to Undemocratic Liberalism".
<https://amc.sas.upenn.edu/cas-mudde-populism-twenty-first-century>.
- Olofsson, Charlie (2019). *Jämlikhetsdata laddad fråga inom akademien*. *Tidningen Curie*.
<https://www.tidningencurie.se/nyheter/2019/04/24/jamlikhetsdata-laddad-fraga-inom-akademien/>.
- Oscarsson, Henrik, Bergman, Torbjörn, Bergström, Annika & Hellström, Johan (2021). *Demokratirådets rapport 2021 polariseringen i Sverige*. Stockholm: SNS förlag.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-181855>.
- Reimer, Nils, Karl, Becker, Julia, C., Benz, Angelika., Christ, Oliver., Dhont, Kristof., Klocke, Ulrich., Neji, Sybille., Rychlowska, Magdalena., Schmid, Katharina & Hewstone, Miles (2017). Intergroup Contact and Social Change: Implications of Negative and Positive Contact for Collective Action in Advantaged and Disadvantaged Groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(1): 121–136.
- Renström, Emma, Bäck, Hanna & Schmeisser, Yvonne (2020). "Vi ogillar olika. Om affektiv polarisering bland svenska väljare" Andersson, Ulrika, Carlander, Anders & Öhberg, Patrik (red.) (2020). *Regntunga skyar: SOM-undersökningen 2019*. Göteborg: SOM-institutet
- Renström, Emma & Bäck, Hanna (2021). Polariserad demokrati. Hur uppfattade hot påverkar främlingsfientlighet och spänningar mellan olika grupper i samhället – Delmi Policy Brief 2021:9 [Elektronisk resurs]. Delegationen för migrationsstudier (Ju 2013:17).
https://www.delmi.se/media/iylbtvy0/delmi-policy-brief-2021-9_web.pdf.
- Rydgren, Jens & Ruth, Patrick (2013). Contextual explanations of radical right-wing support in Sweden: socioeconomic marginalization, group threat, and the halo effect i *Ethnic and Racial Studies*, 36(4), 711–728.
- Rydgren, Jens (2017a). "Därför växer de radikala högerpartierna".
Blogginlägg: <https://socioblog.su.se/2017/05/04/darfor-vaxer-de-radikala-hogerpartierna/>. Publicerat 4 maj, 2017.
- Rydgren, Jens (2017b). *Radical right-wing parties in Europe. What's populism got to do with it*. *Journal of Language and Politics* 16:4 (2017).
- Selling, Jan (2013) ""Zigenaren som zigenare" En facklitterär konstruktion i långt perspektiv", Publicerad i: *Scandia* 79:1, 2013.
- Selling, Jan (2014). *Svensk antiziganism: fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar*. [Ny utg.] Ormaryd: Östkultur.
- Severin, Jacob (2014). *Tid för tolerans: en studie om vad skolelever i Sverige tycker om varandra och om samhället*. Stockholm: Forum för levande historia.
http://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/rapport_-_tid_for_tolerans.pdf
- Smith, Gareth & Hirst, Andy (2001). "Strategic political segmentation – A new approach for a new era of political marketing", *European Journal of Marketing*, Vol. 35 No. 9/10, pp. 1058–1073.

Referenser

- Steinmayr, Andreas (2016). Exposure to Refugees and Voting for the Far-Right: (Unexpected) Results from Austria. IZA Discussion Paper No. 9790.
- Stiftelsen The Global Village (2020). Perspektiv 2020 – med särskilt fokus på unga vuxna. En undersökning genomförd av Novus på uppdrag av Stiftelsen The Global Village. <https://theglobalvillage.se/wp-content/uploads/2020/07/Novus-Stiftelsen-The-Global-Village-2020-FINAL.pdf>.
- Strömbäck, Jesper & Theorin, Nora (2018). *Attityder till invandring [Elektronisk resurs] En analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016*. Stockholm: Delegationen för migrationsstudier.
- Sverige. Delegationen för romska frågor (2010). *Romers rätt [Elektronisk resurs] en strategi för romer i Sverige: ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila samhället och dess demokrati: betänkande*. Stockholm: Fritze. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/150025>
- Trondman, Mats (2006) "Disowning knowledge: To be or not to be 'the immigrant' in Sweden", *Ethnic and Racial Studies* 29 (3):431-451. <https://doi.org/10.1080/01419870600597859>
- United Nations Statistics Division (UNSD) (2022). "Standard Country or Area Codes for Statistical Use (M49)". <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>
- Voyer, Andrea & Lund, Anna (2020). "Importing American Racial Reasoning to Social Science Research in Sweden". *Sociologisk Forskning* 57 (3–4):337–362. <https://doi.org/10.37062/sf.57.21982>.
- Westerberg, Sara & Faramarzi, Ava Isolde (2018). *Självrapporterad utsatthet för hatbrott [Elektronisk resurs]*. Brå, Brottsförebyggande rådet <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:BRA-773>.
- Gardell, Mattias (2010). Islamofobi. Leopard.
- Önnerfors, Andreas (2021). *Konspirationsteorier och covid-19. [Elektronisk resurs]: mekanismerna bakom en snabbväxande samhällsutmaning*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. <https://www.msb.se/sv/publikationer/konspirationsteorier-och-covid-19--mekanismerna-bakom-en-snabbvaxande-samhallsutmaning/>

Metodbilaga

Första steget i att samla in datamaterial till vår kvantitativa undersökning var att utforma en enkät. Enkäten utformades i två delar, en del avsedd att fånga de svarandes attityder inom ämnen utvalda för undersökningen (80 frågor) och en del som samlade in information om de svarandes demografiska bakgrund (24 frågor), totalt 104 frågor. Bakgrundsvariabler såsom kön, ålder, utbildningsnivå och inriktning på utbildning har samlats in så att svaren stämmer överens med Statistiska Centralbyråns struktur på statistik över Sveriges befolkning. Detta har varit av betydelse för att kunna använda det insamlade materialet på ett korrekt sätt i kartläggningsmodellen, eftersom modellen skattar koncentrationen av attitydgrupperna baserat på bakgrundsvariabler (se nedan).

Enkäten utformades utifrån forskning och tidigare enkätundersökningar inom projektets fokusområden och referenser till de studier som vi huvudsakligen inspirerats av finns i referenslistan i slutet av bilagan. Organisationen Hope not Hates rapportserie ”Fear and Hope” kan nämnas särskilt.

Ett led i kvalitetssäkringen av enkäten var även att konsultera forskare, vilket vi gjorde under hela enkätutformningen genom att ett akademiskt råd knöts till projektet. Det akademiska rådet bestod av Jens Rydgren vid Stockholms universitet, Kirsti Jylhä vid Institutet för framtidsstudier, Mattias Gardell vid Centrum för Mångvetenskaplig forskning om rasism (CEMFOR) och Robin Andersson från Segerstedtinstitutet. Även en referensgrupp med medarbetare från Expo med mångårig erfarenhet av att undersöka och arbeta med frågor rörande rasism bildades och användes i kvalitetssäkrande syfte, både i utformandet av enkäten och i analysen av datan. Även opinionsmätningföretaget Ipsos hade en aktiv roll i enkätens framtagande.

Urvalspopulation

Urvalspopulation för undersökningen var personer mellan 18 och 74 år som var folkbokförda i Sverige vid undersökningens start (november, 2021). Ipsos ansvarade för datainsamlingen genom webbenkäter till en slumpmässigt rekryterad panel för att säker-

ställa representativitet i svaren. Att panelen är slumpmässigt rekryterad innebär att alla svenskar har lika stor möjlighet att bli inbjudna till att delta i panelen. Svarsfrekvensen var 21 procent och det slutgiltiga antalet svarande, som ligger till grund för denna rapport, var 4 000 personer.

Kategoriska och slutna svarsalternativ

Strukturen på frågorna är påstående där de svarande fått ta ställning till kategoriska svarsalternativ på en ordinal- eller nominalskala, beroende på frågans karaktär. Ett exempel på en sådan fråga:

Enligt din uppfattning, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?

Inte alls

I liten utsträckning

Varken eller

I ganska stor utsträckning

I mycket stor utsträckning

Ett begränsat antal frågor i enkäten har öppna svarsalternativ. Val av svarsalternativ är en viktig komponent i utformningen av enkäter eftersom det styr svaren och därigenom datan som ska analyseras.¹ Trots att öppna svarsalternativ, där respondenten ska fylla i text kan ge information bortom vad fasta svarsalternativ kan ge och bidra med ett kvalitativt element² har det i största möjliga mån undvikits. Detta på grund av att det inom tidsramen för projektet inte skulle vara möjligt att koda och analysera svaren. Att välja bort öppna svarsalternativ är en begränsning av undersökningen som diskuterades i utformningen av enkäten. Att huvudsakligen använda slutna svarsalternativ, vilket blev resultatet av den diskussionen, kan dock bidra till respondentens förståelse av frågan och kräver därmed oftast mindre ansträngning än öppna svarsalternativ.³

Enhetlig skala ett krav för segmentering

En övervägande majoritet av attitydfrågorna har mätts genom en likertskala, där fem svarsalternativ i stigande skala, från mycket negativ till mycket positiv, har utgjort svarsalternativen.

Likertskalan är ett av de vanligaste sätten att mäta attityder och har därför ansetts lämplig. En enhetlig skala krävs för att kunna genomföra klusteranalysen (segmenteringen) och endast de frågor i enkäten som följt likertskalan vad gäller svarsalternativ har därför kunnat inkluderas i klusteranalysen. Ordningsföljden i svarsalternativen varierades i webbenkäten för att kvalitetssäkra svaren.

Databearbetning och kvalitetssäkring

Efter att enkätundersökningen avslutats påbörjades bearbetningen och analysen av datan. Under denna process och fram till rapportens slutförande har vi haft stöd av Aaron Iftikhar, vid brittiska opinionsundersökningsbolaget [Stack Data Strategy](#). Även delar av det akademiska rådet och medarbetare på Expo har varit till stöd i analysarbetet.

Bortfallsanalys för att säkerställa representativitet

För att säkerställa ett representativt urval och möjliggöra generalisering av resultaten till Sveriges befolkning som helhet genomfördes en bortfallsanalys av Ipsos. Utan en bortfallsanalys kan felkällor uppstå genom att vissa grupper blir över- eller underrepresenterade i urvalet.⁴ Bortfallsanalysen redovisar andel svarande från en viss grupp utifrån variablerna kön, ålder, utbildningsnivå, region, sysselsättning, utländsk eller svensk bakgrund, sexuell läggning, civilstånd, hushållstyp och boendeform och jämför sedan andelen i urvalet med andelen för Sveriges befolkning som helhet.

Över- och underrepresentation i urvalet

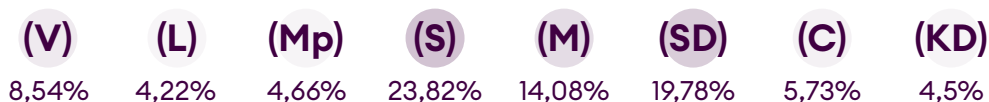
Bortfallsanalysen visade att kvinnor var överrepresenterade med två procent. Åldersgruppen 30–44 år var underrepresenterade med två procent i förhållande till andel av befolkningen inom samma åldersspann. Geografiskt var Västra Götaland underrepresenterat med fem procent. I relation till hushållstyp så var ensamstående med barn överrepresenterade med tolv procent medan sammanboende med barn var underrepresenterade med elva procent. Gruppen med förgymnasial utbildning var underrepresenterad med tolv procent och gruppen med treårig gymnasieutbildning som högsta

utbildningsnivå var överrepresenterad med elva procent. Inom kategorin sysselsättning var gruppen heltidsarbetande underrepresenterade med tre procent och studenter med sex procent och pensionerade var överrepresenterade med åtta procent. Heterosexuella var underrepresenterade med sex procent och homo-, bi-, pan-, asexuell och queer överrepresenterade med en procent vardera. Inom kategorin civilstånd var gifta respondenter överrepresenterade med sex procent, skilda med fem procent och änka eller änking var underrepresenterade med två procent. Angående boendeform var boende i villa och par- eller radhus överrepresenterade med sex respektive fem procent. Boende i bostadsrätt i lägenhet var underrepresenterade med fyra procent och boende på äldreboende med två procent.

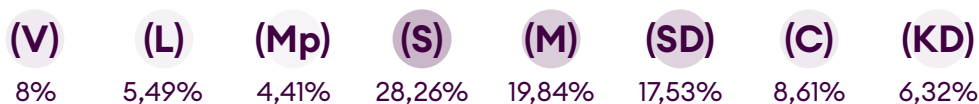
Vid en ytterligare granskning av datamaterialet visade det sig att variabeln val av politiskt parti i Riksdagsvalet 2018 inte var representativ för befolkningens valresultat i riksdagsvalet 2018. Tabellen nedan visar diskrepansen mellan val av politiskt parti i Riksdagsvalet 2018 i undersökningens urval samt det faktiska resultatet för befolkningen i stort.

Valresultat, riksdagsvalet 2018

Vårt urval

Befolkningen i stort

Poststratifiering för korrigering av partiellt bortfall

Poststratifiering användes sedan för att korrigera det partiella bortfall som bortfallsanalysen visade. Poststratifiering innebär att svaren från individer i en underrepresenterad grupp ges större vikt, och svaren från individer i en överrepresenterad grupp ges mindre vikt, jämfört med de övriga svarande. Poststratifieringen baserades på bakgrundsvariablerna kön, ålder, utbildningsnivå, region och röstning (val av politiskt parti) i riksdagsvalet 2018⁵ och korrigerade således under- eller överrepresentation inom dessa undergrupper.

Vid viktning för röstning i 2018 års val togs 158 personer bort på grund av avsaknad av data för den variabeln. Detta innebär att den viktade basen för befolkningen totalt är 3 842 svarande.

Den oviktade basen för attitydgrupperna (kapitel 4) är följande:

Övertygade inkluderande	526
Bekymrade inkluderande	537
Alienerade ambivalenta	612
Bekväma ambivalenta	400
Missnöjda exkluderande	639
Övertygade exkluderande	1127

Den oviktade basen för grupperna i Kapitel 8 är:

Utsatta	839
Ej utsatta	3003

I redovisningen av kön har vi exkluderat de svarande som valt ”icke-binär” och ”annat” som alternativ då den oviktade basen för dessa grupper var 15 respektive 7 svarande.

Poststratifieringen genomfördes av Ipsos med undantag för röstning i riksdagsvalet 2018 som genomfördes av Saga Sohlman, analytiker i projektet i samråd med Aaron Iftikhar, vid Stack Data Strategy.

Ytterligare kvalitetssäkring av datan

För ytterligare kvalitetssäkring gjordes även en manuell granskning av det insamlade datamaterialet. Det upptäcktes då att kvalitén på variabeln som samlats in för att mäta individers inkomst var bristande. Detta samband understryker vikten av att ha en tillförlitlig inkomstvariabel i undersökningen. För att kompensera för bortfallet i svaren om respondenternas årliga inkomst byttes variabeln ut mot opinionsinstitutets redan registrerade månadsvisa individuella inkomst.

Datan har standardiserats för att förenkla tolkningen av analysen. Standardiserade data innebär att svaren görs om med z-poäng formel (Z-score formula) där medelvärdet är 0 och standardavvikelsen 1.

Framtagandet av attitydgrupperna genom segmentering

Segmentering är en kvantitativ metod som genom klusteranalys delar in en population i mindre undergrupper baserat på ett antal utvalda variabler. Analysen kan användas för att öka förståelsen för populationens heterogenitet i olika avseenden. Metoden är vanligt förekommande inom marknadsföring och marknadsanalys och används då vanligtvis för att gruppera utefter demografiska, geografiska, socioekonomiska, psykografiska och beteendemässiga variabler. I detta sammanhang används metoden för att öka företags förståelse och kunskap om sin kundbas. Klusteranalyser av väljarbeteenden har även börjat användas av politiska partier, främst i USA och Storbritannien, för att öka förståelsen för hur de bäst når ut till potentiella väljare med sina budskap.⁶

Systematisering av oorganiserade data till grupper

Klusteranalyser systematiserar en mängd oorganiserade data till ett överskådligt system av grupper (kluster). Grupperingen sker utefter strukturen på datan och används därför ofta på befintliga data med få teoretiska antaganden. Metoden bygger på att gruppera observationerna på ett sätt så att avstånden mellan individerna i varje enskilt kluster blir så små som möjligt medan avståndet mellan

klustren ska vara så stor som möjligt. Kort sagt att de individer som är så lika som möjligt ska återfinnas i samma kluster.

Det finns en mängd olika klusteranalyser för att producera segment (grupper); hierarkiska klustermetoder,⁷ k-means metoden⁸ samt modellbaserade metoder. I denna undersökning används en klusteranalys baserad på en modell med Gaussiska mixade fördelningar (GMM). Till skillnad från de hierarkiska klustermetoderna eller k-means-metoden ger den modellbaserade metod som används här svar på hur många grupperingar som är rimligt för datamaterialet. GMM är till skillnad från de andra nämnda metoderna en probabilistisk modell, vilket innebär att varje enskild observation (datapunkt) tilldelas en sannolikhet att ingå i en viss gruppering. GMM är även att föredra då vår bedömning är att det är en metod som är bättre anpassad för att systematisera komplexa datamaterial.

Principalkomponentanalys och urval av frågor för segmenteringen
För att förbättra prestandan hos en probabilistisk modell används ofta metoder för att reducera antalet förklaringsvariabler i datamaterialet. En av de vanligaste teknikerna, som också använts i denna undersökning, är principalkomponentanalys (Principal Component Analysis, PCA).

Totalt valdes tjugo av enkätfrågorna ut att ligga till grund för klusteranalysen och grupperingen. Generellt valdes frågor som ur ett teoretiskt resonemang var av högst relevans för undersökningen. I vissa fall, där det fanns fler frågor inom samma ämnesområde, valdes frågor med högre varians i svaren framför frågor med lägre varians. Ett exempel på detta är att det var låg varians i svaren på frågan om respondentens inställning till invandring från övriga Norden medan det var högre varians i svaren på frågan gällande respondentens inställning till invandring från Mellanöstern och Nordafrika. I det fallet valdes frågan om invandring från Mellanöstern och Nordafrika att ingå i klusteranalysen.

Genom PCA reducerades de tjugo frågorna till tio egenvärden. Genom att studera utfallet från PCA blir det tydligt vilka av de utvalda variablerna (enkätfrågorna) som har störst betydelse för variansen

i datamaterialet och därigenom haft en större påverkan på klusteranalysen. Det vill säga på hur individerna fördelats över grupperna.

Vissa frågor mer avgörande än andra

PCA visar att de frågor som haft störst betydelse för grupperingen är frågan gällande hur de svarande ställer sig till att en familjemedlem har en partner med bakgrund i olika geografiska områden där de underfrågor som bidragit till störst variation i datamaterialet innefattar bakgrund i Afrika söder om Sahara, Mellanöstern eller Nordafrika, muslim eller rom. Frågan med näst störst betydelse för variationen i datamaterialet var hur de svarande ställer sig till invandring från olika regioner där regionerna Mellanöstern eller Nordafrika och Afrika söder om Sahara bidragit till störst variation i materialet. Även hur de svarande ställt sig till andra regioner som Östeuropa, Asien och Latinamerika har haft stor betydelse för variationen i datamaterialet både gällande frågan om familjemedlems partner och invandring.

Bayesian informationskriterium (BIC) har använts för att analysera hur många grupper som är lämpliga att använda givet strukturen på datamaterialet. Statistiskt, enligt BIC, är tio grupper det som passar datamaterialets struktur bäst. Vi analyserade olika antal grupper för att se hur de formerade sig och ställde de även i relation till forskning samt stämde av med såväl delar av det akademiska rådet liksom vår interna referensgrupp. Slutligen valde vi att använda sex grupperingar. Skillnaden mellan att använda sex och tio grupper är statistiskt marginell och har därför förbisett till förmån för de kvalitativa fördelar det innebär att använda färre antal grupperingar. Med sex grupper blir även koncentrationen av varje grupp högre i varje geografiskt område jämfört med tio grupper, vilket gör det lättare att formulera riktade kampanjer med hjälp av kartläggningsmodellen.

Kartläggningsmodellen

För att få en överblick över hur grupperingarna vi fick fram genom klusteranalysen är fördelade geografiskt över Sverige utvecklade

vi även en kartläggningsmodell med hjälp av metoden Multipel regression och poststratifiering (MrP). Modellen ger en överblick av koncentrationen av respektive gruppering dels på kommunnivå, dels enligt den geografiska indelningen Demografiska Statistikområden (DeSo) som tagits fram av Statistiska Centralbyrån (SCB).⁹ Vi delade upp denna del av analysen i två delar då urvalet av 4 000 svarande är för litet för att skatta direkt på den mer lokala geografiska nivån DeSo. Först skattar modellen koncentrationen av grupperna på kommunnivå genom att matcha utvalda demografiska variabler för grupperna med koncentrationen i respektive kommun. Nästa steg i metoden är att från kommunnivå ta reda på koncentrationen av grupperna på DeSo-nivå. I rapporten och på projektets hemsida har vi valt att enbart lyfta koncentrationen på kommunnivå.

Multipel regression och poststratifiering

MrP är en metod som kommit att användas för att uppskatta åsikter över geografiska enheter genom att använda undersökningsdata på individnivå. Metoden möjliggör generaliseringar av undersökningar där urvalet med andra tidigare använda metoder är för litet för att kunna generalisera resultat till undergrupper eller geografiska enheter på andra nivåer än den för undersökningen insamlade datan.¹⁰ Metoden har, generellt sett, bidragit till forskning inom statsvetenskap och specifikt till forskning om allmänhetens politiska åsikter och attityder.¹¹ MrP är en metod som kan användas för att komma runt metodologiska problem med att använda rikstäckande undersökningar på lägre geografisk nivå där urvalet är för litet för att kunna dra generaliserade slutsatser. För små urval i undergrupper av populationen ger höga standardavvikelser och hög variation inom undergruppen. I relation till detta blir urvalet av undergruppen oftast inte heller representativt för undergruppen som helhet.¹² Flera studier har visat att MrP som metod kan lösa de ovan beskrivna metodologiska problemen.¹³

Metodens begränsningar

I undersökningar av metodens tillförlitlighet har man funnit att kravet för att den ska generera en modell som stämmer överens med faktiska förhållanden behöver kovariater på den valda geogra-

fiska nivån med hög korrelation till undersökningsvariabler (i vårt fall grupperna) vara inkluderade¹⁴. Utan att ha med kovariater med hög korrelation riskerar MrP att producera missvisande resultat. Leeman och Wasserfallen (2020) refererar till dessa kovariater som så kallade ”context-level explanatory variables” och framhåller att nästintill all praktisk applicering av MrP idag inkluderar denna typ av variabler och det tillhör därmed praxis.

Minsta möjliga krav på statistiskt underlag för att kunna använda MrP är därför en variabel som mäter attityder eller åsikter som utgör utgångspunkt för det som ska kartläggas, en geografisk identifieringsvariabel samt data på individnivå. I denna studie utgörs utgångsvariabeln av våra attitydgrupper och den geografiska variabeln DeSo. I tillägg till det används ofta demografiska variabler på de svarande i undersökningen. I denna undersökning har variablerna kön, ålder, och röstning i riksdagsvalet 2018 använts. De variabler som väljs bör vara korrelerade med undersökningsfrågan (i detta fall grupperna) samt finnas tillgängliga både i undersökningsdatan samt i registerdata på samma nivå som den geografiska identifieringsvariabeln. Detta stämmer för de variabler som valdes i vår undersökning då variablerna är insamlade och kategoriserade i linje med SCBs registerdata för att kunna matcha DeSo variabeln. MrP skattar genom modellen ett värde för varje ’typ’ av svarande. Värdet talar om vilket segment den typen av svarande är trolig att kategoriseras till. Vilken ’typ’ av svarande avgörs av de utvalda bakgrundsvariablerna (se ovan nämnda).

Nästa steg i metoden är poststratifiering. Frekvensen av varje ’typ’ av svarande inom respektive geografiskt område har hämtats från SCB. Frekvensen används som en vikt för att se fördelningen av grupperna över de geografiska områdena. Sammanfattningsvis producerar flernivåmodellen en preferensuppskattning (en uppskattning om tillhörighet till en viss grupp) för varje ’typ’ av svarande och dessa preferenser viktas i proportion till frekvenserna av typerna i befolkningen.¹⁵

Metodreferenser

Andersson, Ulrika, Ohlsson, Jonas, Oscarsson, Henrik & Oskarson, Maria (red.) (2017). *Larmar och gör sig till: SOM-undersökningen 2016*. Göteborg: SOM-institutet.

Andersson, Dennis, Hedberg, Per, Svensson, Richard & Oscarsson, Henrik (2018). Göteborgs universitet, Valforskningsprogrammet, Statsvetenskapliga institutionen (2021). *Svensk valundersökning 2018 – CSES versionen. Svensk nationell datatjänst. Version 1*.
<https://doi.org/10.5878/p9eq-2883>.

Bachner, Henrik & Bevelander, Pieter (2021). *Antisemitism i Sverige: en jämförelse av attityder och föreställningar 2005 och 2020*. Stockholm: Forum för levande historia.

Botkyrka kommun (2015). *Medborgarundersökning 2015*. Kommunledningsförvaltningen, Botkyrka kommun. <https://docplayer.se/108227134-Botkyrka-kommun-medborgarundersokning-2015.html>.

Buttice, Matthew K. & Highton, Benjamin (2013). *How does multilevel regression and poststratification perform with conventional national surveys?*. Volume 21, Issue 4, Autumn 2013, pp. 449–467.
DOI: <https://doi.org/10.1093/pan/mpt017>.

Delegationen mot segregation (2020). *En demokrati för alla?*. Diarienummer: 2020-1.1.3-36.
https://delmos.se/wp-content/uploads/2020/03/en_demokrati_for_alla_tillganglig.pdf.

European Commission, Brussels (2021). Eurobarometer 87.2 (2017). *GESIS Data Archive, Cologne. ZA6862 Data file Version 3.0.0*, <https://doi.org/10.4232/1.13788>.

Hartigan, J. A., & Wong, M. A. (1979). Algorithm AS 136: A K-Means Clustering Algorithm. *Journal of the Royal Statistical Society. Series C (Applied Statistics)*, 28(1), 100–108.
<https://doi.org/10.2307/2346830>.

Hjerm, Mikael & Connolly, Filip Fors. Umeå universitet, Sociologiska institutionen (2015). *ESS 7 – Den europeiska socialundersökningen 2014, Sverige. Svensk nationell datatjänst. Version 1.0*.
<https://doi.org/10.5878/002749>.

Integrationsbarometern 2005: en rapport om allmänhetens attityder, erfarenheter och kunskaper inom områdena integration, mångfald och diskriminering. (2006). Norrköping: Integrationsverket.
http://www.integrationsverket.se/Upload/Publikationer/skrifter/IB2006-05_webb.pdf.

Integrationsbarometer 2007: en delrapport om allmänhetens attityder och erfarenheter inom områdena rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och islamofobi. (2007). Norrköping: Integrationsverket.

Johnson, Stephen C. (1967). Hierarchical clustering schemes. *Psychometrika* 32, 241–254 (1967).
<https://doi.org/10.1007/BF02289588>.

Jylhä, Kirsti, Rydgren, Jens & Strimling, Pontus (2018). *Sverigedemokraternas väljare: vilka är de, var kommer de ifrån och vart är de på väg?*. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

Lax, Jeffrey R., & Phillips, Justin H. (2009). How should we estimate public opinion in the states? *American Journal of Political Science* 53:107–21.

Bilaga 1

Leemann, Lucas & Wasserfallen, Fabio (2017). *Measuring Attitudes – Multilevel Modeling with Post-Stratification (MrP)**. The Sage handbook of research methods in political science and international relations.

Lifvin, Sofia, Molin, Maria, Irlander, Åsa & Viberg, Johanna (2020). *Nationella trygghetsundersökningen 2020: om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306cd13/1606479595116/2020_8_Nationella_trygghetsundersokningen_2020.pdf

Lindell, Johanna & Pelling, Lisa (2021). *Det svenska missnöjet*. [Malmö]: MTM.

Lowles, Nick & Painter, Anthony (2011). *Fear and HOPE – The new politics of identity*. Searchlight Educational Trust.

Lowles, Nick & Ford, Rob (2016). *Fear and HOPE. Race, faith and belonging in today's England*. HOPE not hate Educational Ltd.

Lowles, Nick & Carter, Rosie (2017). *Fear and Hope – Race, faith and belonging in today's England*. Hope Not Hate Charitable Trust.
<http://www.fearandhope.org.uk/>

Lowles, Nick & Carter, Rosie (2019). *Fear and Hope 2019. How Brexit is changing who we are*. Hope Not Hate Charitable Trust.
<https://hopenothate.org.uk/wp-content/uploads/2019/07/fear-and-hope-report-2019-07-final-1.pdf>.

MacQueen, J. (1967). Some methods for classification and analysis of multivariate observations. University of California, Los Angeles.

Ohlsson, Jonas, Oscarsson, Henrik & Solevid, Maria (red.) (2016). *Ekvilibrium [Elektronisk resurs]: SOM-undersökningen 2015 / Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson och Maria Solevid (red)*. Göteborg: Göteborgs universitet.
http://som.gu.se/digitalAssets/1579/1579392_ekvilibrium-inlaga-f--rg.pdf.

Pacheco, Julianna (2011). Using national surveys to measure dynamic U.S. state public opinion: A guideline for scholars and an application. *State Politics and Policy Quarterly* 11:415–39.

Persson, Andreas (red.) (2016). *Frågor och svar: om frågekonstruktion i enkät- och intervjuundersökningar*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (SCB).

Sandelind, Clara (2016) *Constructions of Identity, Belonging and Exclusion in the Democratic Welfare State*. *National Identities*. ISSN 1460-8944.

SCB (2007). *Att köpa statistiska undersökningar*. [2., omarb. uppl.] (2007). Örebro: Statistiska centralbyrån (SCB).

SCB (2022). *Demografiska Statistikområden*. Statistiska centralbyrån (SCB).
<https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso---demografiska-statistikomraden/>

Smith, Gareth & Hirst, Andy (2001), "Strategic political segmentation – A new approach for a new era of political marketing", *European Journal of Marketing*, Vol. 35 No. 9/10, pp. 1058–1073.

Stiftelsen The Global Village (2020). *Perspektiv 2020 – med särskilt fokus på unga vuxna*. En undersökning genomförd av Novus på uppdrag av Stiftelsen The Global Village.
<https://theglobalvillage.se/wp-content/uploads/2020/07/Novus-Stiftelsen-The-Global-Village-2020-FINAL.pdf>.

Bilaga 1

Strömbäck, Jesper & Theorin, Nora (2018). *Attityder till invandring [Elektronisk resurs] En analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016*. Stockholm: Delegationen för migrationsstudier.

Ungdomsbarometern (2018). iGen, Gen Z eller Smartphonegenerationen? – Perspektiv på dagens unga.
<http://www.ungdomsbarometern.se/wp-content/uploads/2018/05/c-Ungdomsbarometern-Perspektiv-p%C3%A5-dagens-unga.pdf>.

Ward, J.H., (1963). Hierarchical grouping to optimize an objective function, *Journal of the American Statistical Association*, 58, 236–244.

Warshaw, Christopher & Rodden, Jonathan (2012). How should we measure district-level public opinion on individual issues? *Journal of Politics* 74:203–19.

Wikman, Anders & Wärneryd, Bo (1990). Measurement Errors in Survey Questions: Explaining Response Variability. *Social Indicators Research*, 22, 199–212.

NOTER

1. Persson, Andreas (red.) (2016)
2. Wikman, Anders & Wärneryd, Bo (1990)
3. Persson, Andreas (red.) (2016)
4. Statistiska centralbyrån (SCB) (2007)
5. Andersson, Dennis, Hedberg, Per, Svensson, Richard & Oscarsson, Henrik (2018)
6. Smith, Gareth & Hirst, Andy (2001)
7. Ward, J.H., (1963); Johnson, Stephen C. (1967)
8. Hartigan, J. A., & Wong, M. A. (1979); MacQueen, J. (1967)
9. Statistiska centralbyrån (SCB) (2022)
10. Buttice, Matthew K. & Highton, Benjamin (2013)
11. Leemann, Lucas & Wasserfallen, Fabio (2017)
12. Leemann, Lucas & Wasserfallen, Fabio (2017)
13. Lax, Jeffrey R., & Justin H. Phillips. (2009); Pacheco, Julianna (2011); Warshaw, Christopher & Rodden, Jonathan (2012)
14. Buttice, Matthew K. & Highton, Benjamin (2013)
15. Buttice, Matthew K. & Highton, Benjamin (2013)

Tack till

Ipsos

Akademiska rådet

Datastory

Stack Data Strategy

Postkodstiftelsen

Akademiskt råd

Jens Rydgren, professor i sociologi, Stockholms universitet

Kirsti Jylhä, fil. dr. i psykologi, Institutet för framtidsstudier

Mattias Gardell, professor i jämförande religionsvetenskap och forskare vid Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism, Uppsala universitet

Robin Andersson Malmros, biträdande föreståndare på Segerstedtinstitutet, Göteborgs universitet

Kampen om värderingarna – sociokulturella konflikter i en polariserad tid

Producent: Stiftelsen Expo

Författare och projektledare: Sara Aarnivaara

Redaktör: Magnus Säll, Daniel Poohl

Grafisk form, grafik och layout: Agnes Florin

© Stiftelsen Expo och skribenter

ISBN: 978-91-986464-1-2

Data för demokrati är ett projekt som drevs av Stiftelsen Expo under 2021–2022, med stöd från Postkodstiftelsen.

www.datafordemokrati.se

EXPO

Om Expo

Expo är en religiöst och partipolitiskt obunden stiftelse. Vår vision är en levande demokrati där rasistiska idéer och organisationer saknar inflytande.

Genom granskning, opinionsbildning, kunskapshöjning och research får vi fler att ta hotet från rasistiska grupper och idéer på allvar och stöttar de tjänstemän, organisationer och antirasister som utgör demokratins ryggrad så att de blir bättre på att bemöta hotet.

EXPO